

Za socialistické právo

036311

12-C-142

PP

Za socialistické právo!

MANIFESTAČNÍ SJEZD ČS. PRÁVNÍKŮ
VE DNECH 23.—25. ZÁŘÍ 1949

Ministerstvo spravedlnosti
Ministerstvo informací a osvěty

1 9 4 9

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UKP

STARÝ FOND

C. inv. 036311

~~KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UKP~~

~~37-171 C. inv. 4759~~

President republiky Klement Gottwald přijímá dne 24. 9. 1949 sjezdovou delegaci

PRESIDENT
ČESKOSLOVENSKÉ
REPUBLIKY

V Lánech dne 24. září 1949.

Draží přátelé!

Děkuji Vám za pozdrav, který jste mi zaslali ze IV. sjezdu československých právníků, a sám též srdečně zdravím všechny účastníky sjezdu.

Soudím, že nynější sjezd právníků se pronikavě liší od sjezdů dřívějších a že také jeho úkoly jsou daleko větší a odpovědnější. Únor 1948 je totiž i v historii našeho právního vývoje velkým, ano rozhodujícím předělem. Tím, že jsme definitivně zúčtovali se snahami o restauraci kapitalismu v naší zemi, tím, že jsme definitivně vkročili na cestu k socialismu, určili jsme definitivně i novou tvář našeho práva.

V čem spočívá změna, co nového přináší náš lidově demokratický dnešek v oblasti práva? Končíme především s představou práva, jak ji vytvořila kapitalistická společnost. Právo za kapitalismu, halící se v hábit nadstranickosti a nadtřídnosti, bylo ve skutečnosti - ať již právník sám chtěl či nechtěl - obhajobou vykořisťování a násilí, páchaného na pracujícím lidu, obhajobou zvláde a bezpráví. Jen si vzpomeňme, jak pohlížel dříve náš lid na soudy, advokáty, právo! Věru ne bez důvodu symbolisoval paragraf našemu lidu smyčku, která se nakonec vždy zadržela kolem krku chudáka.

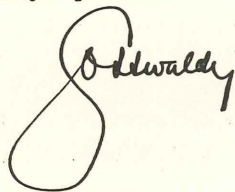
Takovéto právo my dnes ovšem nepotřebujeme, nechceme a neuznáváme. V naší nové společnosti, budující socialismus, potřebujeme nové právo, takové, které slouží lidu a jeho blahu, které posiluje a chrání vládu lidu a jeho budovatelskou práci, které je zbraní proti nepřátelům lidu a socialismu. Tedy

nikoliv již lživé "nadtržidní a nepolitické" právo, nýbrž právo hájící otevřeně a upřímně věc lidu, právo socialistické, které dnes jediné odpovídá historické pravdě a vytváří dosud nejvyšší a nejspravedlivější právní řád.

Jak zřejmo, má tedy sjezd československých právníků opravdu velké poslání v budování naší nové společnosti. Jeho úkolem nyní je především pomoci všem našim právníkům, soudcům, úředníkům, advokátům, notářům, aby ve své každodenní práci naplňovali právní předpisy živou skutečností v duchu zásad Ústavy 9. května. Má dále pomoci při tvorbě nových, lidových, a tedy i lidu srozumitelných zákonů a předpisů, které by upevňovaly naši cestu k socialismu a formulovaly náš nový právní řád. Má konečně za úkol, pomoci ve výchově nových kadrů socialistických právníků, vycházejících z lidu a srostlých s lidem, i v převýchově všech starších poctivých právníků, kteří mají kladný vztah k lidové demokracii.

Přeji proto Vašemu sjezdu, aby byl vskutku mezníkem na nové, důstojnější cestě našeho právnictví, aby byl opravdovým přínosem pro náš stát, pro naše budování socialismu.

Zdar IV. sjezdu československých právníků!

Předsednictvu

IV. sjezdu československých právníků

v P r a z e .

IX. sjezd Komunistické strany Československa vytyčil program, který ukazuje všemu československému lidu jasnou a určitou cestu k socialismu. IX. sjezd KSČ, zejména referát presidenta republiky Klementa Gottwalda, zdůraznily význam zákonných norem pro další úspěšný vývoj našeho státu a důležitost našeho nového státního aparátu, který má zajistit velké vymoženosti, kterých náš pracující lid dosáhl, jakož i nezbytnost dále rozšiřovat socialistický úsek našeho hospodářství za nejširší spoluúčasti všech poctivých pokrokových a vlasteneckých prvků našeho občanstva.

Tím byla jasně vytyčena také úloha právníků v našem státě a to musel též Sjezd čs. právníků, který se sešel ve dnech 23. až 25. září t. r. v Praze, podtrhnout. Sjezd, který uspořádala naše celostátní právnická organizace, Jednota čs. právníků, za účasti skoro 2000 delegátů ze všech krajů a také oborů, veřejné správy, soudnictví, znárodněného průmyslu, právnického studentstva a škol pracujících, byl mohutnou manifestací pro lidovou demokracii, socialismus, nový právní řád, mír a přátelství se Sovětským svazem a lidově demokratickými státy.

Sjezd čs. právníků bude pro naše právníky jistě dějinným mezníkem, neboť znamená novou éru v jejich životě a činnosti. Nenavazuje na minulost, nýbrž hledí do budoucna.

Program sjezdu byl vyplněn třemi zásadními referáty, které nastínily velikost úkolů, jež se před naše právníky

staví. Referát ministra spravedlnosti dr. Alexeje Čepičky podal ucelený přehled o díle již vykonaném v budování nového právního řádu, organizaci naší nové veřejné správy a soudnictví a nastínil úkoly, které třeba ještě plnit, zejména pokud se týče nové kodifikace základních zákonů. Ministr dr. Čepička zvláště zdůraznil nutnost vychovávat nový typ právníků, kteří zbavivše se mentality buržoasního individualistického práva a jeho formalismu a jsouce nerozlučně spjati s pracujícím lidem, budou tvořit a nalézat právo s vyššího hlediska naší lidově demokratické společnosti na cestě k socialismu.

Referát místopředsedy N. S. dr. Vladimíra Procházky nám připomenul marxisticko-leninskou koncepci funkce práva v lidově demokratické společnosti a vyjádřil pevné odhodlání čs. právníků budovat náš nový právní řád v duchu marxismu-leninismu, v těsném kontaktu s právníky sovětskými, jejichž velkých a cenných zkušeností chceme a musíme využít.

Děkan právnické fakulty Karlovy university, profesor dr. Tureček ve svém referátu „Čs. právníci a světový boj za pokrok a mír“ vyzvedl, v čem se náš pojem mezinárodního práva liší od mezinárodního práva propagovaného na západě a usilujícího o hospodářské i politické podmanění kapitálově a mocensky slabších států a odsoudil doktriny fašisujících západních státníků a filosofů podněcujících válečnou psychosu. Vyzvedl naši poctivou snahu o mír a mezinárodní spolupráci.

Na krásné a imponující nedělní manifestaci, kterou byl sjezd čs. právníků zakončen, promluvil předseda vlády Antonín Zápotocký, který ve světle svých zkušeností starého bojovníka za práva proletariátu výstižně vylíčil, jak staré buržoasní právo a starý právní formalismus sloužily k zotročení pracujícího člověka a jak našemu novému právu připadlo velké, vpravdě demokratické poslání sloužit lidu. Předseda vlády zdůraznil současně povinnost zachovat tváří v tvář útočnosti kapitalistického imperialismu jednotnou frontu

dělnické třídy v mezinárodním měřítku pod vedením SSSR a odsoudil úklady a rozkladné pokusy Titovy kliky.

Sjezd čs. právníků se stal významným též tím, že se konal v přítomnosti četných cizích delegátů, v čele s vynikajícími zástupci právníků SSSR — náměstkem předsedy Nejvyššího soudu SSSR Zejdem a profesorem Dr. Maňkovským.

Je těžko shrnout výtěžky sjezdu v několika stručných větách. Nejlépe pochopíme smysl projevů a podnětné diskuse, když si připomeneme smysl poselství prezidenta republiky Klementa Gottwalda, kterým odpovídal na pozdravnou adresu sjezdu, jakož i jeho nabádavá slova k delegaci sjezdu. Všichni českoslovenští právníci budou čerpat poučení a povzbuzení z jeho slov, jimiž vysoko vyzvedl úkol právníků a význam jejich práce v naší společnosti, v níž, úzce spjati s lidem, jsou spolubudovateli nového společenského řádu — socialismu.

Význam sjezdu čs. právníků tkví nejen v tom, že byl mohutnou manifestací vůle českých a slovenských právníků zařadit se do nadšeného šiku budovatelů socialismu v naší zemi. Jeho význam je zejména v tom, že pomohl našim právníkům ujasnit si své úkoly a konkrétně si je vytyčit s pevným odhodláním splnit je důsledně a plně.

Sjezdová resoluce, schválená s nadšenou jednomyslností, je od nynějška pracovním programem našich právníků, pracujících na všech úsecích právnické činnosti. V duchu generální linie, vytyčené IX. sjezdem KSČ, která je i pro právníky, jako pro všechny náš lid, hlavní směrnicí činnosti, budeme všemi silami napomáhat k úspěšnému plnění a splnění pětiletého plánu. Budeme napomáhat k upevňování socialistického sektoru našeho národního hospodářství, k obmezování a vytlačování kapitalistických prvků. Budeme s největším úsilím pracovat na výstavbě našeho nového právního řádu. Budeme upevňovat a posilovat náš lidově demokratický státní aparát, aby zvládl všechny odpovědné úkoly, které nám vyvstanou na cestě k socialismu. Budeme chránit lidově demokratické zřízení se vši bdělostí a ostrážitostí

proti všem nepřítelům lidu a socialismu. Budeme zvyšovat ideologickou úroveň našich právníků a naši právní vědy na základech jedině správného učení marxismu-leninismu, při čemž budeme vrchovatou měrou čerpat ze zkušeností sovětských právníků a výsledků sovětské právní teorie a praxe. Vynasnažíme se, abychom v tomto duchu vychovali novou generaci čs. právníké inteligence, s lidem třídně i ideologicky spjaté. Budeme mobilisovat naše právníky, aby po boku všeho lidu posílili světovou frontu pokrokových sil, bojujících pod vedením Sovětského svazu za mír, demokracii, nezávislost národů a socialismus.

Vynaložíme všechny své síly, abychom nezklamali důvěru, kterou vůči čs. právníkům vyjádřil ve svém poselství sjezdu i v besedě se sjezdovou delegací náš prezident Klement Gottwald.

ZDENĚK FIERLINGER

Adresa panu prezidentu republiky

Vážený pane presidente republiky,

uctivě Vás pozdravujeme ze sjezdu československých právníků v Praze.

Scházíme se na sjezdu československých právníků po IX. sjezdu Komunistické strany Československa, který stanovil generální linii pro socialistickou přestavbu našeho státu. Proto také výsledky IX. sjezdu KSČ mají rozhodující význam pro další práci právníků v našem lidově demokratickém státu.

Uvědomujeme si, jak významným historickým mezníkem je IX. sjezd Komunistické strany Československa v dějinném vývoji našeho boje za překonání kapitalismu, jeho ideologie a morálky. To vše má přímý vztah k otázce státu, k otázce práva a jeho vývoje. Výsledky IX. sjezdu KSČ v podstatě tedy určují i směr rozvoje našeho lidově demokratického práva a zavazují pokrokové právníky vyvodit všechny důsledky ze základních změn, které určují náš další právní vývoj.

Sjezd československých právníků bude tedy věnovat mimořádnou pozornost dalšímu upevnění a prohloubení lidově demokratického zřízení. Postupná výstavba nového lidově demokratického právního řádu zůstává nadále předním úkolem našich právníků, který ukáže jejich politickou a juristickou vyspělost a pevnou vůli sloužit pracujícímu lidu.

Čeští a slovenští právníci, kterým v údobí socialistické přestavby našeho státu připadly tak důležité politické úkoly, se stanou věrnými a nadšenými pomocníky pracujícího lidu na všech frontách socialistického budování.

Jsme si vědomi závažné odpovědnosti při tvorbě nového právního řádu, zejména při velkých kodifikacích vzájemných společenských vztahů na základě hospodářských a politických změn, které u nás nastaly po vítězném únoru 1948. V souvislosti s pětiletým plánem, jehož splnění bude dalším rozhodujícím článkem na cestě československého pracujícího lidu k socialismu, sjezd československých právníků objasní měnící se poměr mezi ekonomikou a právem na přechodu k socialismu, k němuž nutno přihlížet při vypracování nových zákonných předpisů, při výstavbě nové lidové státní správy, při praktické činnosti všech mocenských orgánů lidového státu. Revoluční vývoj zásadně změnil třídní podstatu našeho státu a politická moc nenávratně přešla do rukou pracujícího lidu s dělnickou třídou v čele. Je proto zapotřebí, aby pokrokoví právníci na všech úsecích státního a hospodářského aparátu vyvodili praktické závěry z toho, že naše nové lidové demokratické právo je úzce spjato s politikou pracující většiny národa, s politikou dělnické třídy, vedené Komunistickou stranou Československa. Právo lidové demokracie je výrazem státní vůle dělnické třídy a jí vedených pracujících, která v urputném třídním boji porazila buržoazii a převzala moc ve státě.

Slibujeme proto, vážený pane presidente, že na tomto základě budeme dále uplatňovat a pomocí práva rozvíjet lidovou moc v našem státě, zajišťovat ochranu a rozvoj socialistického vlastnictví a všech nových rodících se socialistických společenských vztahů. Velké úkoly na poli ideologickém zavazují nás, abychom zvýšili úroveň vědecké práce našich právníků, abychom organisovali jejich vědeckou činnost a již na vysokých školách zajišťovali, aby jejich theoretická i praktická činnost vycházela z vědeckých zásad marx-leninismu.

Slibujeme proto, vážený pane presidente, že sjezd československých právníků se stane mohutným nástupem všech pokrokových právníků našeho státu za překonání všech zbytků měšťáckého myšlení a za očištění naší právní vědy od cizí ideologie, která zásadně odporuje zájmům pracujícího lidu a zájmům našich národů.

Víme, že i v oblasti práva bezpečně a vítězně dojdeme k socialismu, když si zajistíme pomoc a spolupráci sovětské právní vědy, když rozšíříme znalost sovětského práva, když seznámíme všechny československé právníky se zkušenostmi SSSR, prvního socialistického státu ve světě.

Ujišťujeme Vás, vážený pane presidente, že českoslovenští právníci nezakolísají pod náporom obtíží, že vždy a všude budou pracovat jako věrní příslušníci čs. státu, oddaní dělnické třídě a spojení s masami pracujícího lidu, že vždy a všude budou bojovat proti zastaralým zvykům a názorům, že vytvoří nový typ československého právníka, který se nehonosí vědomostmi, ale slouží lidu a rozdává ze svého bohatého vzdělání.

Ještě jednou Vás uctivě pozdravujeme a přejeme Vám stálého zdraví.

Předsednictvo sjezdu čs. právníků

Odpověď presidenta republiky
na pozdravnou adresu
sjezdu čs. právníků

Drazí přátelé!

Děkuji Vám za pozdrav, který jste mi zaslali ze IV. sjezdu československých právníků a sám též srdečně zdravím všechny účastníky sjezdu.

Soudím, že nynější sjezd právníků se pronikavě liší od sjezdů dřívějších a že také jeho úkoly jsou daleko větší a odpovědnější. Únor 1948 je totiž i v historii našeho právního vývoje velkým, ano rozhodujícím předělem. Tím, že jsme definitivně zúčtovali se snahami o restauraci kapitalismu v naší zemi, tím, že jsme definitivně vkročili na cestu k socialismu, určili jsme definitivně i novou tvář našeho práva.

V čem spočívá změna, co nového přináší náš lidově demokratický dnešek v oblasti práva? Končíme především s představou práva, jak ji vytvořila kapitalistická společnost. Právo za kapitalismu, halící se v hábit nadstranickosti a nadtřídnosti, bylo ve skutečnosti — ať již právník sám chtěl či nechtěl — obhajobou vykořisťování a násilí, páchaného na pracujícím lidu, obhajobou zvlé a bezpráví. Jen si vzpomeňme, jak pohlížel dříve náš lid na soudy, advokáty, právo! Věru ne bez důvodu symbolisoval paragraf našemu lidu smyčku, která se nakonec vždy zadrhla kolem krku chudáka.

Takovéto právo my dnes ovšem nepotřebujeme, nechceme a neuznáváme. V naší nové společnosti, budující socialismus, potřebujeme nové právo, takové, které slouží lidu a jeho

blahu, které posiluje a chrání vládu lidu a jeho budovatelskou práci, které je zbraní proti nepřátelům lidu a socialismu. Tedy nikoliv již lživé „nadtřídní a nepolitické“ právo, nýbrž právo hájící otevřeně a upřímně věc lidu, právo socialistické, které dnes jediné odpovídá historické pravdě a vytváří dosud nejvyšší a nejspravedlivější právní řád.

Jak zřejmo, má tedy sjezd čs. právníků opravdu velké poslání v budování naší nové společnosti. Jeho úkolem nyní je především pomoci všem našim právníkům, soudcům, úředníkům, advokátům, notářům, aby ve své každodenní práci naplňovali právní předpisy živou skutečností v duchu zásad Ústavy 9. května. Má dále pomoci při tvorbě nových, lidových, a tedy i lidu srozumitelných zákonů a předpisů, které by upevňovaly naši cestu k socialismu a formulovaly náš nový právní řád. Má konečně za úkol, pomoci ve výchově nových kádrů socialistických právníků, vycházejících z lidu a srostlých s lidem, i v převýchově všech starších poctivých právníků, kteří mají kladný vztah k lidové demokracii.

Přeji proto Vašemu sjezdu, aby byl vskutku mezníkem na nové, důstojnější cestě našeho právnictví, aby byl opravdovým přínosem pro náš stát, pro naše budování socialismu.

Zdar IV. sjezdu československých právníků!

Gottwald

U presidenta republiky

President republiky Klement Gottwald přijal v sobotu 24. září 1949 na svém letním sídle v Lánech delegaci sjezdu čs. právníků. Delegaci vedl náměstek předsedy vlády Zdeněk Fierlinger, jenž odevzdal panu presidentovi dopis, jehož znění schválil sjezd v první den svého zasedání. Tlumočil mu i ústně pozdravy účastníků sjezdu a ujištění čs. právníků, že se chtějí zapojit do socialistického budování státu. Čeští a slovenští právníci jsou přesvědčeni, že nový právní řád, který budujeme, bude k tomu důležitým příspěvkem v duchu usnesení IX. sjezdu Komunistické strany Československa. Právníci jsou odhodláni pracovat ze všech sil k jeho uskutečnění.

Pan president srdečně poděkoval za návštěvu a za pozdravy. Odevzdal náměstkovi předsedy vlády Zd. Fierlingovi písemnou odpověď na dopis sjezdu. Vyzval pak členy delegace k rozhovoru o některých aktuálních otázkách.

K dlouhému konferenčnímu stolu zasedací síně lánského zámku zasedli kromě vedoucího delegace místopředseda Národního shromáždění prof. dr. Vl. Procházka, předseda ústavně právního výboru NS dr. Bartuška, ministr spravedlnosti dr. Alex. Čepička, pověřenec spravedlnosti dr. Viktor, náměstek ministra spravedlnosti dr. Dressler, poslanci dr. Berák a dr. Pátková, předseda Jednoty čs. právníků dr. Igor Daxner, místopředseda Jednoty gen. just. dr. Ruttar, předseda Jednoty slovenských právníků prof. dr. Št.

Král, odborový přednosta ministerstva vnitra Adamec a přednosta presidia NÚKÚ dr. Jablonský. Spolu s nimi se zúčastnili rozhovoru s panem presidentem zástupci kanceláře presidenta republiky, její přednosta B. Červíček a vedoucí odborový přednosta dr. Št. Rais.

Lidovost neznamená menší vzdělanost

Pan president úvodem k debatě konstatoval, že tisk věnuje velkou pozornost sjezdu, nesrovnatelně větší než při dřívějších sjezdech a že také účastníci sjezdu se značně liší od předešlých. Se zájmem vyslechl informaci ministra spravedlnosti dr. A. Čepičky, že změna proti dřívějšímu je na sjezdu patrna na první pohled. Dřívější sjezdy právníků se vždy vyznačovaly chladností, kdežto letošní sjezd od počátku probíhá v lepším, živějším ovzduší. Radostné ovzduší vytvářejí zejména noví právníci z řad dělnictva z právnické školy pracujících. Za měsíc půjde část jich již do praktického života, kdežto druhá část bude studovat dále.

„Uskutečňujete akademickou obec na širší základně,“ — dodal k tomu pan president.

„Právo není již výlučnou stavovskou záležitostí graduovaných právníků“ — pokračoval ministr spravedlnosti. „Nejzajímavější je,“ — připomněl, „že noví adepti práva, kteří nestudovali střední školu — někteří z nich mají dokonce jen dvě třídy měšťanské školy — nemají na př. v oboru trestního práva horší vědomosti než ostatní, ba v mnohém je i předčí. Tato zkušenost se potvrzuje i z Polska, kde působí abiturienti právnických škol pro pracující i u nejvyššího soudu a v generální prokuratuře.“

„Lidovost,“ — podotkl pan president, — „neznamená zploštěnost, vulgárnost a menší vzdělání.“

To se podle dalších slov ministra Čepičky projevuje již při nynějších kodifikačních pracích. Jejich plodem budou dobré zákoníky pro obor správního i soudního práva. Důležitý je také materiál, sebraný k těmto pracem. Je to především více než 300 překladů z právnické literatury, především sovětské a z literatury lidově demokratických států. Tento materiál bude moci sloužit za podklad srovnávacího studia v budoucnosti. Kromě toho je nyní k dispozici materiál z prací komisí. Na dlouhou dobu bude dobrou základnou pro výchovu právníků.

Pan president poznamenal, že českoslovenští právníci budou mít v nejbližší době mnoho práce především na vypracování nového právního řádu. „Právníci“, pokračoval, „kdysi ušili botu a chtěli, aby noha rostla podle ní. V právu je ještě dosti těch ‚starých bot‘. Je to na příklad církevní právo a vše, co s ním souvisí. Život šel přes dvě světové války, přes několik revolucí, ale staré právo zůstávalo, leč život si nakonec prosadí své. Nechceme, aby se noha přizpůsobila botě, ale naopak. Nové právo musí však ‚pasovat‘, aby nebylo možností pro libovolný výklad. Poznali jsme, jakých paragrafů dovedli dříve proti nám využívat, jak je dovedli vykládat.“

Rodinné právo

Pan president poukázal pak na velmi pokročilé práce na úpravě rodinného práva, které souvisí s církevními věcmi. Mluvě o sňatkových obřadech, pan president zdůraznil, že v každé obci prostředí, ve kterém se budou konat občanské sňatky, musí být důstojné, aby tím byla podtržena vážnost aktu. Ve větších městech mají již zkušenosti v této věci. V Praze na příklad mají občanské sňatky opravdu důstojný ráz.

Pan president se dále dotázal, jak pokročily práce na trestním zákoníku. Ministr dr. Čepička odpověděl, že první část je již připravena k projednání, druhá bude připravena v několika dnech. Celý trestní zákoník by mohl být projednán ještě v letošním roce. Také správní kodex je již zhruba připraven. Se souhlasem pana presidenta konstatoval odborový přednosta Adamec, že nejzávažnější věci při nové úpravě je, že přestupková agenda přejde do správní pravomoci.

Pan president vyslovil názor, že by bylo dobře, kdyby všechny kodexy byly dokončeny. „Ale není na škodu“, pravil, „postupovat opatrně, třikrát, čtyřikrát měřit, než se jednou řízne. Nebudou samozřejmě na věky věků, budou se také novelisovat. Poměry se u nás rychle mění, neustálily se dosud na tolik, aby bylo možno pojmout do zákonů všechny možnosti.“

Také církevní předpisy je třeba kodifikovat“, pokračoval pan president. „Pro nejbližší dobu vystačíme se zákonem o hospodářském zabezpečení církvi a se zákonem o státním úřadu pro církevní záležitosti.“

Chceme církevní věci sjednotit, nikoliv v samostatném ministerstvu, ale v ústředním úřadě, vedeném ministrem.“

Na dotaz pana presidenta konstatoval ministr Čepička, že novou úpravou budou zrušena všechna stará ustanovení z doby Rakouska.

„Nové předpisy se budou týkat celkového konfesijního práva. Zákon bude základem pro všechny církve a náboženské společnosti. Pro jednotlivé církve se vydají pak zvláštní nařízení, jež by brala zřetel na jejich strukturu,“ dodal pan president.

Pan president se pak zmínil o stížnostech biskupů, že do konsistoří byli dosazeni zmocněnci. „Kdyby konsistoře nekonalny nic protistátního“, pravil pan president, „nebylo by třeba tam dosazovat zmocněnce. Ale nelze trpět protistátní

činnost v konsistořích, prováděnou pod pláštíkem náboženství. Nebo si stěžují, že bylo ordinářům zakázáno vydávat věstníky. Nechť tedy v nich neštvou. Každá stránka těchto věstníků, jimi vydávaných, zakládala skutkové podstaty zločinů a přečinů.“

Pan prezident zdůraznil pak, že nelze nutit kněze, aby aktivně spolupracovali s vládou, že však není možno dovolit, aby mařili její úsilí. „*Ordináři poslouchali za všech dosavadních režimů*“, pravil pan prezident, „*dnes prý však nemohou srovnat se svým svědomím, aby byli aspoň loyální. Dnes vytýkají, že ani Němci jim nezastavili věstníky a nedosadili do konsistoří zmocněnce. Proč? Poněvadž dělali, co jim Němci nařídili. Vždyť konsistoře samy posílaly kněze do vězení. Jsou na to doklady. Měly kněžské konfi- nační tábory a posílaly do nich kněze podle přání gestapa.*

Teď vedou biskupové kampaň proti zákonu o kněžských platech. Využívají i lži. Uvádějí, že finanční situace státu je prý tak svízelná, že se chystá snížení mezd a pensí. To je doslova v textu jejich proklamace, kterou zasílají na fary a dávají ji tam podepisovat. A přitom dobře vědí, že to není pravda, že mzdy ani pense sníženy nebudou. Jsou tedy s pravdomluvností na štíru. A to je smrtelný hřích.“

Pan prezident ukončil rozpravu o církevních otázkách zdůrazněním, že jest třeba církevní předpisy sjednotit.

Úkol právníků

Pan prezident zavedl pak rozhovor opět na sjezd, když se tázal, jakými problémy se bude ještě zabývat.

Sjezd má podle odpovědi ministra Čepičky přispět k aktivisaci právníků, kteří jsou ještě v zajetí měšťácké theorie. Má se vyhlásit nekompromisní boj proti zbytku starých forem myšlení. To se má projevit prakticky v lidově demokratické zákonnosti, která platí jak pro pracující lid, tak i pro jeho nepřátele. Je to úkol dlouhodobý, ale nelze ho odkládat. Musí proniknout vědomí, že nové zákony musí

být plněny, a to rovnoměrně na celém území státu. To je nejaktuálnější úkol. V mnohých národních výborech, zejména krajských, je vidět, jak těsně to souvisí s politickou problematikou kraje. Pravidelně v kraji, který není plně na výši, kde věci nejsou pro pracujícího člověka správně postaveny, není dobře veden boj proti rozvratným silám. Je to vidět zejména v hospodářství. Bude nutno zvýšit osobní odpovědnost za porušování předpisů, a to i z nedbalosti nebo nevědomosti, a důsledně posilovat zákonnost.

Pan prezident souhlasil s tímto názorem, ale připomněl, že v době, kdy se přetváří společnost, nemůže vždycky vše na ráz být v takovém pořádku, jak bychom chtěli. „*Kdybychom si to tak přáli, museli bychom mít vše hotové v kapse. Ale jsme již tak daleko, že nejdůležitější věci mohou být kodifikovány. Máme ústavu, četné základní zákony a když k tomu přibudou právní kodexy, které se budou dotýkat i občanského života každého jednotlivce, bude možno odstranit všechny zbytky — tak říkájíc — libovůle, která se tu a tam projevuje a která mnohdy nepramení ze zlé vůle. Někdy lidé rozhodují podle svého zdravého rozumu, což zajisté není zlé. Jiní rozhodují podle svého temperamentu a někteří snad i podle svého prospěchu či neprospěchu. Ale to je věc přechodná. Právě právníci mají povinnost, aby tuto přechodnou dobu pokud možno zkrátili.*

Úloha právníků v našem společenském systému nebude menší než v dřívějších, ba bude větší. Ale nebudou to advokáti starého typu a překrucovatelé paragrafů, nýbrž budou to specialisté — právníci. Ředitelé továren musí nyní studovat technologické procesy atd. Kdy jim zbuďte čas na právnícká studia? Potřebují tudíž právního poradce.“

Ministr Čepička navazuje na slova pana presidenta o novém typu právníka, pravil, že Klement Gottwald je tu vzorem. Politické a státní otázky je možno řešit několikerým způsobem. „*Řešili jsme velmi vážné věci. Vy jste v podstatě připravil rok 1945, v únoru 1948 jste byl v čele a tehdy bylo několik možností celkového řešení. A jedno z nich je*

vždy ve svazku s ústavou, s právními předpisy. Výstavba lidově demokratického zřízení u nás se vyznačuje tím, že byla prostoupena principy zákonitosti a ústavnosti. Není tajemstvím, že jste při řešení těchto otázek vždy dbal o to, aby bylo vždy ve shodě s ústavou a demokratickými principy legálnosti. Měl jste na tom podstatný podíl, že tomu tak bylo. Jste nám vzorem, jak možno tyto principy právně realizovat.“

Pan prezident v závěru rozpravy vzpomněl ještě na diskuse za války, když se jednalo o tom, jak za nových okolností provést přechod do nového zřízení, jak sloučit nová nezbytná opatření se zákonnými ustanoveními z minulosti: Košický program a vše, co s ním souvisí — znárodnovací dekrety atd.

„Byla to svízelná cesta, ale byla legální. Reakce chtěla postupovat ilegální cestou. My jsme dodrželi právní kontinuitu. Nemáme příčiny, abychom ustupovali od úkolu vytvořit nový právní řád. Nám litera zákona, právní řád, slouží k přebudování společnosti. Musí být takový, aby nám přebudování usnadnil a aby je uvedl do správných kolejí. Zastaralé normy se musí nahradit novými. Reformovat život k vůli normám — to je stará reakční theorie. Normy se musí řídit podle života. Tak jsme postupovali od roku 1945 a můžeme kráčet i nadále. Myslím“, — končil pan prezident rozhovor — *„že právníci nám v tom pomohou.“*

JUDr IGOR DAXNER
predseda Jednoty čs. právníkov

Pán predseda Národného shromaždenia, páni ministri, vzácní hostia, vážení delegáti, súdružky a súdruhovia!

Dostalo sa mi zvláštnej cti, aby som ako predseda vrcholnej celoštátnej organizácie českých a slovenských právníkov, ktorá je svolávateľom tohto sjazdu, ako predseda Jednoty čs. právníkov, zahájil sjazd čs. právníkov.

Českí a slovenskí právníci sa dnes schádzajú prvý raz v našej oslobodenej ľudovo-demokratickej Republike na sjazde, ktorému poskytol záštitu sám náš prvý robotnícky prezident Klement Gottwald a pod čestným predsedníctvom Národného shromaždenia a vlády. Českí a slovenskí právníci sa dnes schádzajú prvý raz po slávnom februárovom víťazstve pracujúceho ľudu nad rozvratnou reakciou, ktorá sa márne usilovala zákerným pučom zvrátiť náš ľudovo-demokratický vývoj k socializmu.

Schádzame sa tu dnes ako verní príslušníci českého a slovenského pracujúceho ľudu, ktorí ruku v ruke s našimi robotníkmi, roľníkmi a pokrokovou pracujúcou inteligenciou venujú všetky svoje sily výstavbe našej Republiky a splneniu tých veľkých budovateľských úloh pri výstavbe socializmu v našej zemi, ktoré vytýčil tohoročný slávny IX. sjazd KSČ.

Chceme tu ukázať domácej a zahraničnej verejnosti, že náš nový právny poriadok spočíva na vyšších a dokonalejších princípoch ako právny poriadok kapitalistický, chceme

ukázat, že naša ľudová demokracia na rozdiel od demokracie meštiackej uskutočnila vyšší typ demokracie a rozšírila a prehlbila občianske slobody a práva, že im dala nový triedny obsah a že zaručuje rozvinutie a uskutočnenie najširších politických a sociálnych práv pracujúceho ľudu a oslobodenie pracujúcich od vykorisťovania človeka človekom.

Náš sjazd má byť mobilizáciou všetkých českých a slovenských právnikov k najširšej účasti na výstavbe našej Republiky. Stanovíme si tu presné úlohy, ako sa máme zúčastniť na tvorbe nového právneho poriadku, ktorý nebude už činiteľom konzervatívnym, ale musí hnať spoločenský vývoj mocne dopredu, ako prevádzať naše zákony a nariadenia v duchu novej ústavy na prospech pracujúceho ľudu, ako bojovať proti buržoazným prežitkom v práve, ako vychovávať nových právnikov, pokrokových, vzdelaných a oddaných našej ľudovej demokracii, ako zvýšiť ich ideologickú úroveň, ako rozširovať a prehlbovať znalosť sovietskej právnej vedy a práva ľudovo-demokratických štátov.

Podrobíme tu kritike vojnovú propagandu imperialistických štátov, nové vojnové pakty, podíu zradu titovskej kliky, ktorá pošliapala svetlé ideály ľudovej demokracie a socializmu a v službách imperialismu poškvŕňuje svoju zem hanbou fašistického teroru a bezprávia. Podrobíme kritike aj snahy zneužiť náboženské cítenie nášho ľudu pre ciele kapitalistickej reakcie. Po boku všetkých pokrokových právnikov, na čele s veľkým Sovietskym sväzom a v solidarite s pracujúcim ľudom celého sveta, chceme sa zaradiť do aktívneho boja proti imperialismu a proti podnecovateľom novej vojny, ktorej prisluguje buržoázne právo, do boja za oslobodenie pracujúceho ľudu od vykorisťovania jeho práce a za nový lepší socialistický spoločenský poriadok.

ANTONÍN ZÁPOTOCKÝ
předseda vlády

Vážení přítomní, milí hosté, soudružky a soudruzi!

Dnešní manifestační projev je závěrem sjezdu čs. právníků. Sjezd se liší v mnohém od předcházejících sjezdů. Náš celý společenský, hospodářský i politický život se přetvořuje, žádná vrstva a žádný stav nemůže již dnes zůstat netečným k oněm ohromným převratům, které se u nás již odehrály, odehrávají a budou ještě odehrávat. Není možno dnes popírat a není možno dnes zavírat oči před tím, že u nás stavíme novou republiku a novou společnost. Tato společnost nebude starou kapitalistickou společností a nová republika nebude bývalou demokratickou, buržoasní republikou. Je republikou nového demokratického typu, je lidově demokratickou republikou a společenský řád v ní platný bude socialistickým řádem.

U nás má dnes každý na vybranou: stát se spolutvůrcem a budovatelem nového řádu, zúčastnit se na jeho výstavbě a přispívat k jeho zdokonalení, anebo postavit se netečně stranou a stát se zbytečným. Tak, myslím, stojí otázka před našimi právníky. Na nich dnes záleží, aby na neodkladnou a naléhavou otázku dovedli dát včas a správnou odpověď.

Ani naši právníci nemohou nám již v naší nové společnosti uplatňovat stará práva a po staru právem sloužit. Právníci si to uvědomují. Důkazy o tom podal právě konaný a skončený sjezd. Zabýval se otázkou práva v lidově demokracii

a ukázal jasně na základní rozdíl mezi právním pojetím kapitalismu a dnešním naším právním pojetím. Je jistě dobře, že tento rozdíl je zdůrazněn. Bude nutno tento rozdíl ještě dále zdůrazňovat a vysvětlovat. Ukázat a dokázat oprávněnost i nutnost toho, že právo pracujících se musí lišit celým zaměřením a v podstatě od práva, které sloužilo vykořisťovatelům. Tvoříme-li nové společenské zřízení, musíme vytvořit zároveň s ním i nové právo.

Charakteristickým zjevem dnešního shromáždění je, že na dnešní závěrečné manifestační zasedání právníckého sjezdu byli pozváni delegáti dělnictva pražských závodů. Co mají dělníci společného se sjezdem právníků? — ptal by se udiveně občan starého světa a staré společnosti. Ptal by se tak i občan staré demokratické republiky. Občana dnešní lidově demokratické republiky, spějící k socialismu, to nesmí a nemůže udivovat.

„Československý stát je lidově demokratická republika. Lid je jediným zdrojem moci ve státě“, tak zní první a základní článek naší nové ústavy.

A prohlášení této ústavy počíná větou: „My, lid československý, prohlašujeme, že jsme pevně rozhodnutí vybudovati svůj osvobozený stát jako lidovou demokracii, která nám zajistí pokojnou cestu k socialismu.“ Nemůže být žádné pochyby, že v lidově demokratické republice, která si ústavními zákony vytkla za cíl dospět k socialismu, může být rozhodující mocí ve státě jen pracující lid a nikdo jiný.

A proto také právní řád a právo, které v tomto státě je budováno a bude vybudováno, může být jen právem hájícím zájmy pracujícího lidu. Z tohoto zorného úhlu musí vycházet dnes u nás každý, kdo chce nové právo tvořit, kdo chce právo chránit a právo vykládat. Musí z tohoto zorného úhlu vycházet v první řadě naši právníci. Je proto jistě správné, když sjezd čs. právníků symbolisuje a veřejně manifestuje, že se na toto stanovisko staví a je za správné uznává i tím, že pozval zástupce pražského pracujícího lidu k účasti na svém sjezdu.

Pro dělníky pojem práva, zákona a spravedlnosti byl ve

staré kapitalistické společnosti úzce spojen s pojmem persekuce, útisku a bezpráví. Ve jménu práva, spravedlnosti a zákona byli dělníci kapitalistické společnosti vykořisťováni, okrádáni o výtěžky práce a existenčně ničeni. Nedivte se, že pracující člověk neměl proto rád ani právníka, advokáta, ani soudce. Díval se na všechny jako na služebníky kapitalistického práva, zastánce bezpráví, privilegií a násilí. Tyto přežitky je nutno odstranit a zlomit. O to, aby byly co nejdříve odstraněny, musí se dnes právníci sami přičinit. To nebude lehká věc. Jsou právníci, kteří se již opravdu ve svém politickém nazírání převychovali, odpoutali se od liberalistických zásad staré buržoasní společnosti, začínají nově socialisticky myslet. Jakmile však začnou vykládat zákon, jeho články a paragrafy, stanou se odborníky. Myslí po staru. Vrátil se o dvacet, padesát let i celá staletí zpět. Vžijí se do těch „právníckých pojmů“, formulek zákonů i institucí, ve kterých byli vychováni a začnou, jak oni říkají, „právnícky myslet“. A toto právnícké myšlení je zavádí na scetí. Novodobý právník, který se chce živě účastnit budování nové socialistické společnosti a jejího práva, ten ani právnícky po staru myslet nesmí.

Co byste řekli, kdyby dnes, když chceme budovat nové mechanisované zemědělství, jsme zařizovali strojní stanice a dávali do nich místo traktorů, samovazů a kombajnů volské potahy, káry, kosačky a cepy? — nazvali byste nás hlupáky. Nemá být divné, když nám ještě dnes právní pojmy, kterým dala novou náplň naše lidově demokratická společnost, chce někdo vykládat a zdůvodňovat odvoláváním se na rozhodnutí nejvyššího soudu, vydané ještě jménem Jeho Veličenstva císaře a krále, nebo na ministerské výnosy z minulého století? Nemá se pracující člověk bouřit, když mu chce někdo lidově demokratické právo činit závislé na základních právních zásadách římského otrokářského práva, podle nichž bylo celá staletí i t. zv. moderní, ve svém jádru vykořisťovatelské právo vykládáno? Ne nadarmo potřebovala stará feudální i kapitalistická společnost slepou spravedlnost.

Bylo potřebí, aby spravedlnost měla zakryté oči pro vše-

chna ona třídní bezpráví a zločiny, jež byly jménem spravedlnosti, práva a zákona na pracujícím lidu tisíciletí páhány. My se i od tohoto symbolu slepé spravedlnosti odpoutáváme. Naše lidově demokratická spravedlnost musí mít oči otevřené a na rychlé odstraňování starých zločinů se nesmí bát i reflektorem posvítit.

Víme, že ještě dlouho po převzetí moci pracujícím lidem, v době, kdy se již konkrétně buduje socialismus, zůstávají v myslích lidí přežitky mrtvého měšťáckého světa. Je naším úkolem tyto přežitky si uvědomovat, odkrývat je a odstraňovat. U právníků je takovýmto přežitkem starý způsob myšlení, které ještě dlouho přežívá novou skutečnost, nové znění zákonů, s nímž se dostává pak do rozporu.

Právníci dříve tvořili zvláštní kastu, která byla celou svou výchovou a celým způsobem svého zaměstnání odloučena od skutečného života a hlavně od širokých mas pracujícího lidu. Není možno zastříti, že právník dříve sloužil zájmům vládnoucí třídy, které byly v nutném rozporu se zájmy většiny národa. Tato skutečnost ho hnala do izolace. Vytvářel si vlastní svět právních předpisů, aby tak sám před sebou se omluvil, když se v něm ozvalo svědomí, že je nástrojem utlačování. Sám jsem měl příležitost slyšet výroky mnohých soudců: „Vím, že je to nespravedlivé, ale já si nemohu pomoci.“

Nyní je nutno odstranit toto kastovnictví, odloučenost od života; právníci musí splynout se širokými masami pracujícího lidu. Lidová demokracie a její zřízení samy přivádějí již právníka téměř na všech úsecích jeho práce do úzkého styku s pracujícím lidem, jehož zájmům má sloužit a sjednávat průchod.

Okresní hejtmani, zemští presidenti, policejní právníci a pod., jejichž úkolem bylo potlačovat pracující lid a kteří byli lidu známi jen jako nenávidění policejní komisaři, již neexistují! V národních výborech je dnes právník pracovníkem lidové správy, poznává vůli lidu a v souladu s právem ji provádí. Soudce dnes již nesmí být pouhým odborníkem, který uzavřen do formalistického pojetí práva pouze soudí.

Soudce dnes spolu se zástupci pracujícího lidu musí hledat nové právo a skutečné právo. I soudce ve své funkci musí být hospodářem a chránit zájmy naší republiky a našeho společného národněho hospodářství proti všem.

Proč zaměstnával kapitalista ve svém podniku právníky? Jejich úkolem bylo najít právní podklad pro co největší vykořisťování a vytváření co největší nadhodnoty a stejně i pro okrádání státu v zájmu zvýšení kapitalistického zisku. „Od toho jsi advokátem, abys našel způsob, jak je možno krást a nedostat se do konfliktu se zákonem. Trest zaslouží ne ten, kdo krade a podvádí, ale ten, kdo to dělá tak hloupě, že na něj zákon může.“ Taková byla kapitalistická morálka. Nalézt cestu, aby mohl kapitalista krást a nebyl za to zavřen, to byla úloha advokátů v kapitalistickém podniku.

Nebylo výnosnějšího advokátského zaměstnání jako podporovat, zakrývat a umožňovat daňové podvody. Advokát, který se na to etabloval, mohl si libovat, že našel zlatý důl, Zvláště se to vyplácelo, byl-li advokát bývalým ministrem anebo alespoň poslancem a měl „konexe“.

Dnes právník v národním podniku neslouží svou prací kapitalistům, ale slouží národu a všemu pracujícímu lidu. Musí být spolu se všemi zaměstnanci hospodářem, musí dbát nejen zájmů podniku, ale zároveň celé národně výroby a lidově demokratického státu. Za podvody nebudeme v naší dnešní společnosti vyplácet nikomu prémie.

Podobné špinavé právní funkce, jako dříve, dnes u nás naši lidově demokratičtí právníci mít nebudou.

A tak ve všech oborech práva, u notářů, advokátů, právníků v ústředních úřadech, všude vidíme ty obrovské rozdíly proti tomu, co bylo jejich posláním za kapitalismu a co je jejich úkolem dnes. Naleznou se ještě dnes i mezi právníky lidé včerejška, kteří si představují, že se mohou nějakým způsobem krýt za byrokratickou bariéru a dělat staré advokátské řemeslo. Právě těm však dává sjezd československých právníků jasnou odpověď, že pro své rejdy nenaleznou již výmluvy a ochrany.

Nebudou se již moci krýt výmluvou, že snad dodrží nějaký zákon, že věc provádějí podle právního předpisu a podobně. Na sjezdu bylo důrazně a jasně řečeno, že po Ústavě z 9. května není již v Československu platného právního předpisu, který by mohl být v rozporu s lidově demokratickým zřízením. Nemůže a nesmí být ani v rozporu s tímto zřízením vykládán.

Byli právníci, kteří se na své povolání dívali jako na pouhý prostředek k osobnímu obohacení, bez ohledu na to, komu a jakým zájmům slouží. Byli právníci, kteří svého povolání hájit právo používali k zájmu svého prospěchu, k hájení naprostého bezpráví. Lidová demokracie nepřipustí ani tohoto zlořádu. Nové advokátní a notářské řády, lidové soudy a národní výbory znemožní každému, aby práva a překrucování lidově demokratických právních předpisů zneužíval ve svůj soukromý prospěch. Služba právem je v lidové demokracii věcí lidového zájmu. Právo lidové demokracie je pracujícím lidu příliš drahým statkem, než aby dovolil jakékoli kupčení s projevem vůle pracující třídy.

A proto je nutno, aby si naši právníci výsledky sjezdových usnesení nejen dobře uvědomili, ale aby je učinili součástí svého právního myšlení. Z výsledků sjezdu má být vytěženo co nejvíce pro jejich každodenní práci, která má přispět k budování socialismu. Nejde jen o to, právo po staru nevykládat, jde o to, s právem i právními předpisy lépe pracovat. Dříve, jak již bylo řečeno, byly zákony nástrojem vykořisťovatelské menšiny proti potlačené většině. To se projevovalo v jejich obsahu též tím, že překrcovaly skutečnost, neboť diktatura kapitalistické třídy se zakrývala rouškou formální demokracie, vykořisťování, rouškou svobody majetkové a pod. Je též jedním z přežitků, že právník chtěl vždy formulovat právo tak, aby v něm byly nějaké skryté klíčky, aby ve formulaci byla vždy nějaká zadní vrátka, kterých se dalo použít a v případě potřeby jimi proklouznout. Důvěra pracujícího lidu k měšťáckému právu byla podlomena právě tímto kroucením paragrafů. Právo bylo vykládáno tak, že se vždy jeho usta-

novení nakonec obracelo proti lidu. Správně bylo řečeno v pátek při zahájení sjezdu ústy sovětského zástupce, náměstka předsedy nejvyššího soudu SSSR, s. Zejdina, že měšťácká zákonnost je v úplném rozkladu pro to, že měšťáctvo se zreklo práva, které samo utvořilo a že se uchyluje k teroristické fašistické diktatuře. Proto i my musíme stát na stráži. Výstražným příkladem nám musí být Jugoslavie. Je nebezpečné zapomenout a zpronevěřit se zásadám, pod jejichž praporem jsme bojovali a tvořili. Chtít budovat socialismus a zapomenout na dělnickou mezinárodní solidaritu, chtít budovat socialismus zrazováním těch a bojem proti těm, kteří nás osvobodili a umožnili, abychom mohli sami o svých vlastních osudech začít rozhodovat. Není možno budovat socialismus, není možno budovat nové právo a zradit toho, kdo pro možnost budování tohoto nového společenského řádu přinesl největší oběti, sovětský pracující lid a Sovětský svaz. Není možno budovat socialismus a jeho právní řád a nemít v paměti zásady našich socialistických učitelů, theoretiků i praktiků, Marxe, Engelse, Lenina a Stalina.

Skutečnost, že právník dnes již nepracuje izolovaně jako pomocník a nástroj vykořisťovatelské třídy, působí, že dnes lze pracovat i na poli práva radostněji. Právník cítí a ví, že stejně tak jako technik, jako dělník a rolník se může zúčastnit na vytváření nových hodnot, nové skutečnosti. A jde o velkou věc, jde o vytvoření nového lepšího společenského zřízení, o vytváření socialismu. Všude, kde právník pracuje, může se dnes platně a účinně zapojit do nového budování, tvořit nové zákony, vytvářet nové organizační formy, které by nejlépe sloužily pracujícímu lidu, ale v prvé řadě též každodenní praxi v každodenním výkladu právních předpisů. Může jít o pozitivní budování, o pozitivní a účelnou konkrétní práci. Dnes se může tvořit nové sebevědomí právníků, sebevědomí pracujícího, který spolu s dělníky, rolníky a pracující inteligencí se zúčastní na onom velkém dění, které je obsahem lidové demokracie.

Právník vytváří nové hodnoty u nás doma a svou prací se zapojuje též do vytváření oné velké světové pokrokové fronty

míru, která je na celém světě výrazem vůle pracujících mas vytvářet si pro sebe a pro všechny lepší zítřek.

Náš právník může takto sloužit nejen úsilí pracujícího lidu Československa, ale úsilí a vůli všeho pracujícího lidu na celém světě. Může mu sloužit tvorbou a výkladem práva. Toto právo však nesmí být právem mrtvým, neživým, právem zaprášeným, ale musí to být právo živé, lidské právo, socialistické.

Jsem přesvědčen, že v tomto směru byl sjezd čs. právníků důležitým signálem, vyjadřujícím, že většina právníků v Československu pochopila úkol, který před ně staví vytváření nové skutečnosti v lidově demokratickém Československu a účast na tvoření světového tábora míru a pokroku. A proto zdar lidově demokratickým právníkům a jejich úsilí, směřujícímu k prohloubení nového lidově demokratického, socialistického práva!

At žije Československá lidově demokratická republika!

At žije její prezident Klement Gottwald!

Budování nového čs. právního řádu

Vznik a povaha lidově demokratického práva

Zahájení prací na nových velkých lidových zákonících bývá někdy vykládáno tak, jako bychom v lidově demokratickém státě právní řád ještě neměli a jako by teprve uzákoněním velkých lidových zákoníků byla řešena otázka lidově demokratického právního řádu. Tento názor je nesprávný. Jen ten, kdo chápe právo podle odvaru nějaké kapitalistické právní theorie, může dospět k takovému názoru. Lidově demokratické právo je nerozlučně spojeno s bojem českého a slovenského lidu o národní a státní samostatnost a o hospodářské osvobození z nadvlády vykořisťovatelů. Jedním z jeho pilířů je nepochybně smlouva o přátelství a vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi Sovětským svazem a Československou republikou, podepsaná v Moskvě 12. prosince 1943. Ale ani tento den nelze pokládat za začátek vzniku lidově demokratického právního řádu, jestliže by někdo položil otázku, kterým dnem se tento řád začal tvořit. Této velké smlouvě předcházela již dohoda ze dne 18. července 1941 o vzájemné pomoci a podpoře proti hitlerovskému Německu, o formování československých vojenských jednotek na území Sovětského svazu a po té řada dílčích mezinárodních dohod, které jsou již nepochybně součástí lidově demokratického právního řádu. V nich nutno spatřovat jeden z klíčů k bráně našeho osvobození jak národního, tak hospodářského. *Bez něho a bez vítězného pochodu sovětské armády by nebylo naší svobody, a nebylo by vlády pracujícího lidu v Česko-*

slovensku, nemohlo by být lidově demokratického práva u nás. V těchto smlouvách byla vyjádřena touha našeho lidu po spolupráci se Sovětským svazem, od něhož čekal náš lid své osvobození a zabezpečení naší obnovené samostatnosti. V době, kdy zuřil boj na frontách, byla vydána řada dalších právních předpisů, které měly pro průběh boje velkou důležitost. 4. prosince 1944 vyšel ústavní dekret o národních výborech a Prozatímním Národním shromáždění, který přispěl k tomu, že také na domácí frontě vytvořil náš lid již před koncem války lidové orgány jako nositele lidové státní moci, které se staly základem nové lidové správy. Je proto správné, když tvrdíme, že právo lidové demokracie rostlo z boje a potřeb našeho zápasu s nacismem. A proto třeba vidět, že také právní předpisy ovlivňovaly již v této době průběh tohoto zápasu jak na zahraniční, tak na domácí frontě.

Pracující lid dosáhl moci zákonně

Dnes s obdivem se ohlížíme zpět, jak konečného vítězství pracujícího lidu bylo dosaženo zákonnými prostředky a ústavní cestou. Je proto tvrzení, jako by lidová demokracie dnes byla anarchií bez právního pořádku, pomluvou, které se dopouštějí především ti, kteří se ve vzpomínkách vrací stále k pochybné „slávě“ kapitalistického práva, které zašlo současně se svými pány. Ještě nikdy nebyla zahájena přestavba společenského řádu v takovém pokoji a klidu a dokonce za platnosti starých zákonů a nařízení jako u nás. Nikdo nepopírá, že lidově demokratický stát vznikl revolucí, a že tudíž i lidově demokratické právo tkví svými kořeny v naší květnové revoluci. Každý ví, že to byla revoluce nekrvavá, bez bratrovražedných bojů a bez vyhlazování třídního nepřítele. A tak položíme-li si otázku, zdali lidová demokracie je ovládnána právním řádem či nikoliv, pak odpověď zní bez výhrad kladně. *A je správné tvrzení, že lidová demokracie je vyšší formou společenského zřízení s pevným právním pořádkem, zákonitostí a právní jistotou. Vždyť to, co květnová revoluce*

uskutečnila, nebylo nic menšího než právo na život českého a slovenského lidu, právo na státní a národní samostatnost, právo člověka na život z plodů osvobozené lidské práce. V tomto směru byla květnová revoluce hluboce národní a hluboce demokratická. Národ ve své obrovské většině si uvědomil, že přišel rozhodný okamžik, kdy v zájmu této obrovské většiny je třeba vyřešit přechod moci ve státě z rukou okupantů a kapitalistů do rukou pracujícího lidu. A tento přechod moci se dal bez vnitřních otřesů. Tyto životně důležité otázky byly vyřešeny v duchu ústavy a zákonů v souladu s přáním a cítěním pracujícího lidu. Byly vyřešeny demokratickým způsobem, v němž platí, že menšina se musí podřizovat většině. Tentokrát po prvé se ujala vlády většina, jaké naše dějiny nikdy nepoznaly. Stranou zůstala hrstka mnichovských zrádců, kolaborantů, velkokapitalistů a velkostatkářů. Po prvé v dějinách našeho národa se ujímají moci a vlády ti, kteří byli po staletí utlačováni a vykořisťováni, ale jimž český a slovenský lid děkuje za zachování své existence.

Demokratičnost

Díky tomu, že mezi vůlí lidu a jeho vlády nebylo protichůdných zájmů a protikladů, bylo od prvních dnů opětného samostatného života státu možno řešit důležité otázky zákonodárným způsobem při zachování ústavních předpisů. *Naše revoluce byla jak svým obsahem, tak formou zákonná. Právo našeho lidu vyhnat domácí i cizí kapitalisty, vyjádřeno svobodně a demokraticky, je ospravedlněno po všech stránkách dějinně, politicky i ústavně. Všechny naše zákony o trestání zrady, znárodnovacích, finančních, majetkových, o hospodářském plánu, z oboru zemědělství, sociální péče i kultury, o vnitřní organizaci státu a soudnictví, byly vydány v souladu s přáním všeho pracujícího lidu. Ještě nikdy nebyly takové zákony, dříve než byly vyhlášeny, schváleny těmi, jichž se týkaly, v takovém rozsahu jako právě tyto zákony. Na velkých shromážděních lidu, od velkoměst až po*

zapadlé vesnice, byly všechny otázky řešené těmito zákony veřejně diskutovány, a občané k nim veřejně zaujali stanovisko. Dříve než vláda přikročila k projednání předloh zákonů, zjistila skutečnou a pravou vůli pracujícího lidu a podle ní pak byly zákony formulovány.

Vláda buržoasie

Na tom je nejlépe vidět rozdíl mezi podstatou právního řádu lidově demokratické republiky a předmnichovského, kapitalistického státu. Tehdy se vláda musela tajit se svými úmysly a v pravém slova smyslu stavěla veřejnost před hotovou věc, před hotové zákony. Již v r. 1918 byl náš lid zralý k tomu, aby odstranil kapitalismus. Protože se však vlády zmocnili kapitalisté, nastal obrovský rozpor mezi přáním lidu a cílem vlády kapitalistů. Proto vláda po roce 1918 nikdy nepřistoupila k veřejnému projednávání osnov zákonů. Naopak musela čelit obrovské nespokojenosti lidu, která se projevovala v revolučních výbuších proti opatřením vlády. Kapitalisty naoktrojovaný parlament schvaloval jako na běžícím pásu všechno, co česká buržoasie potřebovala k uchvácení a upevnění státní a politické moci. Nedivme se proto, že vznik předmnichovské republiky se liší od vzniku lidově demokratického státu právě těmito hlubokými rozpory a otřesy, k nimž docházelo pro nespokojenost a nesouhlas lidu s nastolením vlády kapitalismu v Československu. Protože po květnové revoluci nebylo důvodu skrývat pravou a upřímnou vůli vlády, která si vytkla za svůj cíl prospěch lidu, nedošlo nikdy k tajnému projednávání předloh bez účasti lidu.

Právní jistota

Široká účast veřejnosti při projednávání zákonů je důkazem toho, že ještě žádný právní řád se nevykazoval takovými znaky demokratičnosti jako řád lidově demokratický. Jak může někdo mluvit o tom, že v tomto řádu není pro někoho

jistoty. Jistotu o budoucím životě má jak pracující člověk, tak kapitalista. Když ne od května 1945, tak alespoň od února 1948 by měl již každý vědět, na čem je. Pracující člověk stejně jako kapitalista. Zákony a nařízení chtějí prospívat, jak to nejlépe bude možno, dělníkům, rolníkům, pracujícím lidem vůbec. Naproti tomu nenechávají na pochybách nikoho, že je nutno ničit kapitalismus, kde se ještě objeví. V tom směru je náš právní řád upřímný a jasný. Ani kapitalista nemusí přijít do rozporu se zákonem, zanechá-li vykořisťování cizí práce a rozhodne se žít z výtěžku práce vlastních rukou. Neuposlechne-li však zákonů, musí nést za to důsledky. Nikdy si však nemůže stěžovat, že by právní předpisy byly nějak nejasné. Právní jistotu má tedy každý, kdo si nenamlouvá záměrně něco jiného. Jen ten, kdo nechce dodržovat základní zákony a hledá cestičky, jak je obcházet, hovoří o právní nejistotě. Se změnou vlastníka moci ve státě došlo i v tomto ohledu k pronikavé změně. Za kapitalismu měl právní jistotu ten, kdo si ji mohl vytvořit svou majetkovou a hospodářskou převahou. Dělník tehdy nikdy nevěděl, jak to s ním dopadne u soudu nebo u úřadu, protože litera zákona byla něco jiného než rozhodnutí, o které žádal. Kapitalisté se vystříhali říci otevřeně komu má právní jistota sloužit, aby mohli klamat pracující lid. Náš pracující lid nenechal za to ani kapitalisty na pochybách. Zákonodárce ve znění zákona, v jeho výkladu a také při provádění varuje vykořisťovatele před porušováním platného právního řádu, který jim ukládá povinnost žít se jen a výlučně z výtěžku vlastní práce. Samozřejmě nepřátelům lidu se tato jasná řeč nelíbí a proto spustili povyk o tom, že v lidově demokratickém státě právní jistoty není.

Únorové vítězství

V tomto vývoji nejsou výjimkou únorové události. Jejich průběh svědčí o tom, že náš lid ve srážce s nepolepšitelnými zpátečníky, kteří se chtěli nezákonným a protiústavním způsobem zmocnit moci ve státě, postupoval zákonitou cestou

přísně podle ústavy. K odstranění reakčních politiků z veřejného života nebylo třeba porušovat ústavu a zákony. Z vlády odešli sami a dobrovolně. Z politických stran je vyloučili vlastní straníci. Doplnění vlády bylo provedeno přesně podle ústavy. Zákonodárny sbor řádným způsobem projevil vládě důvěru a prezident republiky schválil tento postup. Zuřivý štěkot těch, kterým se nepodařil jejich úmysl, pramení pochopitelně právě z toho, že náš lid upevnil svoji moc ve státě bez jediného výstřelu, bez nepokojů a bez poruch hospodářství. Proto se naše i zahraniční reakce nezná, když ztratila poslední příležitost, kterou měla. Marně se kapitalisté a jejich pomocníci dovolávali starého právního řádu. Vyspělost a síla našeho lidu se projevila v květnové revoluci mimo jiné také tím, že staré kapitalistické zákony a nařízení nebyly zrušeny a prohlášeny za neplatné. I když pracující člověk si uvědomoval, že v nich je zakleta moc kapitalistů, jimž tyto zákony sloužily a že odtud plyne určité nebezpečí pro náš další život, přece tyto staré právní předpisy neodstranil. Za neplatné byly prohlášeny jen ty, z nichž bylo zřejmo, že jsou v přímém rozporu se zájmy lidu a státu. Jinak jich bylo používáno dále, aby byl zajištěn plynulý a postupný přechod k novému právnímu řádu. Tento postup byl správný a odpovídal našim poměrům a potřebám. Ovšem staré právní normy se nikdy nestaly součástí lidově demokratického právního řádu. Bylo jich užíváno jen podpůrně tam, kde nová právní forma dosud nenastoupila. Reakční živly používaly takového stavu k svým politickým rejdmům. Po únorovém vítězství se situace podstatně zlepšila i na tomto poli ve prospěch pracujícího člověka. Proto dnes můžeme předložit první výsledky úsilí o vypracování nových lidových zákoníků.

Právo dělnické třídy

Letný pohled do minulosti nás poučí o tom, že právo není nic jiného, než vůle vládnoucí třídy, vtělená v zákon, při čemž obsah této vůle je určen materiálními podmínkami této třídy.

V předmnichovském kapitalistickém Československu vládli majitelé továren a velkostatkáři bez rozdílu národnosti. O tom byla snesena již řada důkazů. Samozřejmě vydávali takové zákony, jaké sami potřebovali a poskytovali pracujícímu člověku jen tolik práv, aby byl uchován klid nutný k udržení moci. A tak právo těchto kapitalistů samozřejmě nemůže být právem pracujícího člověka. Je to právo buržoasie na vykořisťování lidské práce, které může být usku- tečňováno jen násilím a proti vůli, přáním a zájmům většiny. Na tom nic nemění název o demokracii, pod níž československá buržoasie ukrývala útisk a vyssávání pracujícího lidu. To bylo možné proto, že buržoasie uchvátila politickou moc ve státě, o kterou se podílela s cizími kapitalisty. Jestliže v lidově demokratickém státě přešla moc do rukou pracujícího lidu v čele s dělnickou třídou, pak se změnila i podstata práva a změnila se také jeho tvorba, obsah i účel.

Po právu otrokářském, feudálním a kapitalistickém přichází právo dělnické třídy a pracujícího lidu podle zákonitosti a posloupnosti, která je vepsána do života národů a lidstva a přírody. V souladu s pokrokem hospodářského života a rozvojem výrobních sil, v souladu s pokrokem a civilisací stojíme na prahu údobí, kde *zákony mají vyjádřit vůli dělnické třídy — vybudovat socialismus*. Bylo by nesprávné chápat otázku právního řádu jen po formální stránce. Tak jako hospodářský život se nepromění ze dne na den, najednou a rázem a všestranně, tak se nemůže obratem ruky změnit jeho nadstavba, jejíž součástí je také právo. Dojde-li však k vyřešení moci ve státě, pak řešení dalších otázek je věcí vývoje, někde s většími, jinde s menšími obtížemi. Že tato změna v právním řádu byla provázána značnými obtížemi, o něž se zasloužila reakce, která chtěla využít starých předpisů ve svůj prospěch, nic na věci nemění. Důležité je, že i na tomto úseku právního vývoje jsme dosáhli toho, co bylo zásluhou reakce zmeškáno a že v nejkrajší době dokončíme práce na prvních lidových zákonících.

I když tyto práce nejsou ještě skončeny, je nutno vytyčit již jejich hlavní obsah a znaky. Především je třeba vytyčit tu hlavní zásadu, že politická jednota našeho lidu, která je vyjádřena jednotou státní moci, vyžaduje též jednoho a jednotného práva na celém území státu. Právní předpisy lidové demokratické republiky mají vyjadřovat svým obsahem to, co si pracující člověk toužebně přeje:

1. zabezpečení života uvnitř státu vybudováním spravedlivého společenského řádu — socialismu,
2. zabezpečení samostatnosti republiky nezničitelným pou-tem se Sovětským svazem a zeměmi lidových demokracií.

Různé druhy hospodářství — jedno právo

I když v naší společenské přestavbě nejsme na konci, nýbrž na začátku vývoje, na jednotné povaze a obsahu našeho práva nemění nic ta skutečnost, že v našem hospodářském životě jsou dosud vedle prvků socialistických také prvky kapitalistické. Víme, že vládnoucí třída vydávala v minulosti zákony takového obsahu, které odpovídaly nejlépe jejím hospodářským zájmům. Ve svém zákonodárství, které se dotýkalo ovládaných, vycházela vstříc hospodářským zájmům této třídy jen natolik, kolik bylo nezbytně nutno, aby tato menšina byla udržena v poslušnosti a porobě. *Po změně mocenských sil u nás je vládnoucí třídou pracující lid v čele s dělnickou třídou.* Proto celé naše zákonodárství především musí dbát toho, aby chránilo a podporovalo hospodářské zájmy našeho lidu. Jestliže tedy vedle socialistického sektoru našeho hospodářství je ještě určitý úsek v rukou kapitalistů, pak to vyžaduje zvláštního druhu zákonodárství. Naopak rozvoj výrobních sil, organisovaných socialisticky, vyžaduje podpory celého zákonodárství a celého právního řádu. I po této stránce bude tedy náš právní řád tvořit celek a představovat jedno právo, právo pracujícího člověka a nic jiného.

Rovněž je upuštěno od staré dělby práva na právo soukromé a právo veřejné. To bylo nutno v zájmu vládnoucí třídy v dobách, kdy menšina ovládala většinu. Aby bylo možno lépe klamat vykořisťovaného člověka, namlouvalo se mu, že veřejné právo, které představuje zájem celku, je zde proto, aby čelilo příliš velkému rozsahu práva jednotlivců a soukromníků. Ujasníme-li si, co byl buržoasní stát, v němž moc v rukou kapitalistů nebyla nic jiného než diktatura několika set zámožných rodin, pak lehce rozeznáme, že toto rozdělení práva, i když sahá daleko do minulosti, bylo jenom pomůckou v rukou kořistníků k upevnění jejich režimu. Podíváme-li se na podstatu i vznik práva ve státě, kde došlo právě v této otázce moci k zániku nadvlády vykořisťovatelů, pak pochopíme, že tato dělba práva na právo veřejné a soukromé není ani správná, ani nutná. Ve státě, v němž vládne většina národa proti nepatrné hrstce starých vykořisťovatelů, jsou všechny právní normy, ať se týkají národa jako celku nebo jednotlivých občanů, normami veřejné moci, t. j. státu. *Proto zásada jednoho a jednotného práva bude důsledně uskutečňována.*

Zlomení moci kapitalistů umožnilo vyřešit vlastnictví těch zdrojů, z nichž může vyrůst bohatství národa i jednotlivce. Nejdůležitější výrobní prostředky a přírodní bohatství, nejdůležitější odvětví peněžnictví a distribuce přešlo z rukou kapitalistů do rukou lidového státu, který vystupuje jako mohutný organisátor nové socialistické hospodářské soustavy naší země. Pracující lid našeho státu plně pochopil, oč jde. Plní pětiletý plán ještě lépe, než byla splněna dvouletka, poněvadž si uvědomuje, že splněním pětiletky bude nejen zajištěna vyšší životní úroveň pro všechny pracující, nýbrž rozvoj výrobních sil, jenž se stane východiskem pro další rychlý vývoj k novým formám hospodářství a společenského soužití vůbec. Vystupují nové skutečnosti, které dosvědčují, že již dnes jsme dosáhli vyšší úrovně než hospodářství kapi-

talistické. Za kapitalismu byl motorem pro činnost lidí především zisk, který lákal buržoasii k hospodářskému podnikání a hlad, který nutil dělníka, aby prodával svoji pracovní sílu a stal se objektem kapitalistického vykořisťování. Ideologové buržoasie mluví o egoismu a považují ho za zdravý zjev a za zdroj pokroku. Nutno ovšem říci, že egoismus kapitalistů byl něco jiného než egoismus dělníků. Honba kapitalistů za ziskem a jejich sobectví se vybíjelo v bezohledném kořisťování a vyssávání pracujícího lidu. Proti tomu dělník usiloval pouze o to, aby nezemřel hlady on a jeho rodina. Socialistické hospodářství, které postupně odstraňuje kapitalistické vykořisťování, počítá samozřejmě s lidmi, jací jsou, a s tím, že touha po ukojení životních potřeb je mocnou vzpruhou pro každého pracujícího. Zachovává proto ekvivalentní odměňování za konanou práci a zajišťuje každému spravedlivou odměnu za jeho výkon. Zkušenosti však ukazují, že jsme již daleko překonali ve vědomí našeho pracujícího lidu vlčí zákon kapitalismu a že na jeho místo nastupuje čím dále tím více socialistický princip spolupráce lidí, která nakonec změní myšlení člověka.

Národní podniky

Na podkladě, který vytvořil náš dosavadní revoluční vývoj, vznikají nové formy hospodářské činnosti, které se v základě liší od kapitalistického podnikání a které mají velký význam pro náš právní život. Vznikly národní podniky a jiné podniky socialistického sektoru, které se stále upevňují a rozvíjejí jak ve výrobě, tak v peněžnictví a distribuci; také v zemědělství vznikají nové formy, které umožňují zvýšení úrovně zemědělské výroby. Práce již není prokletím pro pracujícího člověka, nýbrž široké hnutí úderníků-stachanovců a zlepšovatelů dokazuje, že přesvědčení o postupujícím zvýšení životní úrovně pracujícího lidu a pravé vlastnictví jsou mocnou podporou pracovního úsilí při plnění pětiletky.

Ochrana socialistického vlastnictví

Náš nový právní řád bude mít za úkol, aby podpora a ochrana nového společenského vlastnictví byla správně vyjádřena. Koncepce socialistického vlastnictví vychází z těchto zásad:

1. že vlastníkem všeho národního majetku je stát a forma tohoto vlastnictví je státní socialistické vlastnictví,

2. že národní podniky nejsou vlastníky v tradičním smyslu, nýbrž mají pouze operativní správu národního majetku, který jim byl státem svěřen. Přitom však národní podniky mají samostatnou právní subjektivitu, jsou tedy právními osobami a mohou vstupovat v občansko-právní vztahy,

3. že národní podniky jako právní subjekty jsou organizační formou, jíž stát vykonává své vlastnické právo.

Pojetí socialistického vlastnictví se projevuje v nové konstrukci právních osob, mezi něž patří i komunální podniky. Jak národní podniky, tak komunální podniky nemohou tedy nabývat vlastnictví k národnímu majetku pro sebe, nýbrž pro stát. Přitom však jsou jednotkami, které hospodaří samostatně a vykazují samostatně zisk, aby tím umožnily odlišit dobrého hospodáře od špatného a odhalovat přednosti a slabiny naší hospodářské soustavy. To je jedna ze záruk zlepšení a stálého vzestupu našeho hospodářství.

Rozdíl vlastnictví soukromého a socialistického

Toto pojetí socialistického vlastnictví má ovšem hluboké důsledky v řadě odvětví. Jím je ovlivňována celá stavba právního řádu. Kdo si neuvědomí rozdíl mezi soukromým vlastnictvím kapitalistů a vlastnictvím socialistickým, a to do všech důsledků, nemůže ani pomýšlet na to, že bude stačit držet krok s vývojem. V těchto základních věcech je třeba se odpoutat od různých pseudovědeckých právních nauk. Zejména nutno odmítnout tvrzení, jako by socialistické vlastnictví bylo podkla-

dem t. zv. státního kapitalismu. Je samozřejmé, že jde o výmysly, které nemají s vědou a s vědeckým poznáním nic společného. Mezi státní regulací hospodářství v kapitalistickém státě a mezi budováním socialistického státu je zásadní rozdíl. Kapitalistické řízení hospodářství se vůbec nedotýká soukromokapitalistického základu kapitalistického hospodářství a neruší kapitalistické vlastnictví, nýbrž naopak prospívá vlastnictví velkých kapitalistů. Vlastní řízení výroby a distribuce zůstává v kapitalistickém řízení hospodářství v rukou kapitalistů a nadto ještě státní orgány se stávají přímými vykonavateli vůle monopolních kapitalistů. Socialistický stát naproti tomu sám vystupuje jako organisátor výroby a plní prostřednictvím svých hospodářských orgánů hospodářské úkoly, a to čím dále tím větší a více rozhodující. Socialismus ruší kapitalistické soukromé vlastnictví a zavádí úplně novou formu vlastnictví, společenské vlastnictví státu a jiných veřejných složek, na němž se podílejí všichni, kteří jej prací vytvořili. Státní kapitalismus slouží a prospívá jen kapitalistům. Socialistické vlastnictví prospívá pracujícímu člověku. To ovšem není jediná falešná theorie. Měšťácká právní věda si dala podle přání svých pánů značnou práci, aby popletla myšlení jak právníků, tak laiků. Tyto zmetky je třeba odstranit, nebude to obtížné pro toho, kdo vlastním poznáním dojde ke správným závěrům. Je nutno vidět stále nový hospodářský život, který má tak pronikavý vliv na život celého národa i každého jednotlivce, a nedopustit, aby některá právní otázka byla řešena bez vztahu k životu. Ten, kdo vytrhne v tomto překotném vývoji některou otázku ze života, dostane se nutně na scestí. *V tomto velikém historickém údobí přestavby společnosti je třeba, aby právník se ve svém myšlení i ve své práci v pravém slova smyslu držel života za šos, tak, aby mu ani na okamžik neunikl. Kdo to nedovede, ten ať místo sbírky zákonů studuje raději snář.*

Obligační právo

Jako jeden z těchto důsledků, jimiž institut socialistického vlastnictví bude ovlivňovat všechna odvětví práce právníka, je obligační právo. Trhová smlouva, uzavřená mezi dvěma národními podniky, nebude již smlouvou, kterou se převádí vlastnictví prodávané věci na druhý podnik, nýbrž bude smlouvou, kterou se tato věc převádí z operativní správy jednoho podniku do správy podniku druhého, při čemž subjekt vlastnického práva věci zůstává týž, totiž stát. Vznik a obsah smlouvy, která je odvozena z hospodářského plánu, nemůže být ponechán smluvní volnosti stran, ale je určen předpisy plánovaného hospodářství, které bude stále více ovládat hospodářský život našeho státu. Důležitá je zásada, že národní majetek s výjimkou věcí, jejichž zcizení náleží k řádnému provozu podniku, je zásadně nezcizitelný jak do rukou soukromníka, tak do rukou družstva.

Právo obchodní

V budoucím právním řádu nebude již mít zvláštní místo právo obchodní, které bylo právem privilegovaných vrstev kapitalistického státu, ať již šlo o podnikatele jednotlivce nebo o společnosti. To souvisí s potlačováním kapitalistického podnikání a rozšiřováním podnikatelské činnosti organizací socialistických obchodních společností a pod. To, že v novém právním řádu nebude zvláštní právo obchodní, vede k tomu, že do občanského zákoníku bude nutno pojmout některé ustanovení, na př. o smlouvě nákladní, spediční, o nekalé soutěži a základní ustanovení týkající se cenných papírů.

Osobní vlastnictví

Změněné společenské poměry vyžadují ovšem podstatných změn a úprav v ostatních oborech občanského práva. Kapitalistické soukromé vlastnictví a soukromé vlastnictví nekapitalistických vrstev spočívají zdánlivě na společném právním

principu, jsou ovšem ve skutečnosti v rozporu, který se projevuje zejména v období imperialismu. Hromadění vlastnictví výrobních prostředků v rukou finančního kapitálu znamená zároveň hromadné vyvlastňování malých vlastníků, jak jsme to viděli zejména v době hluboké kapitalistické hospodářské krise, která znamenala pro desetitisíce malých vlastníků ztrátu majetku a zchudnutí. Za socialismu vzniká úplně jiný druh vlastnictví, které nemá nic společného se soukromým vlastnictvím za kapitalismu a který tvoří osobní vlastnictví pracujících. Podkladem tohoto osobního vlastnictví není kapitalistický zisk, nýbrž pracovní důchod pracujících. Osobní vlastnictví pracujících není v rozporu se společenským vlastnictvím výrobních prostředků, které je charakteristické pro socialismus, nýbrž naopak je doplňuje. Současný vzrůst společenského celonárodního majetku, výrobních prostředků, dopravních spojů a podobně na jedné straně a osobního majetku pracujících občanů, tvořeného především ztvůrcí práce, je výrazem skutečnosti, že *v socialistické společnosti mizí třídní antagonismus a že zájem celku a zájem jednotlivce nejsou v rozporu, nýbrž naopak v souladu.* Zatím co za kapitalismu zbožnění státu a národa znamená všemohoucnost vládnoucí buržoasie a bezpráví pracujících, zničení t. zv. občanských práv pracujícího člověka, socialistické právo, které samozřejmě zdůrazňuje význam celku, zároveň plně uznává práva jednotlivce a zajišťuje je mnohem lépe než za kapitalismu. Je samozřejmé, že také za socialismu bude trvat občanský styk mezi hospodářskými institucemi a mezi jednotlivci, že také v socialistickém státě bude široká oblast vztahů mezi lidmi předmětem soukromého práva. Je naprosto nemyslitelné, aby stát autoritativně upravoval všechny podrobnosti hospodářského, kulturního a osobního života občanů. Buržoasie již celé století líčí socialismus jako policejní režim. Nedovede si představit společnost, kde zájem kolektivu není v rozporu se zájmy jednotlivců. *Ve skutečnosti ovšem socialismus znamená ne omezení, nýbrž nevidaný rozvoj práv jednotlivého občana.* Plná ochrana bude zajištěna především tomu, co vlastníci nabyli vlastní prací,

vlastním přičiněním. V tomto ohledu bude ochrana výtěžků a plodů vlastní poctivé práce provedena do všech důsledků, neboť si přejeme, aby státní moc chránila nejvyšší měrou všechno, co člověk potřebuje ke klidnému a spokojenému životu.

Věcné právo

Jinak ovšem věcné právo zdůrazní, že vlastnické právo není možno vykonávat beze všeho omezení, nýbrž jen tak, aby nebyl ohrožen zájem celku. Nadřazenost společného vlastnictví bude vyjádřena především negativně tím, že vlastníku se ukládá, aby svého vlastnictví užíval v mezích zákona, tak na př. v mezích předpisů o řízeném hospodářství, o regulaci bytového trhu a pod., dále tím, že nesmí užívat věci k neprospěchu celku, na př. ji nesmí nechat nevyužito, pole neoseta, zahálující stroj a pod., nesmí ji ani zničit, pokud by tím vznikla škoda celku. Tak stanoví tato koncepce vlastnictví nejen práva, ale také povinnosti. Nebude tedy již možno, aby vlastnické právo bylo vykonáváno bez jakéhokoliv omezení, jak tomu bylo v kapitalistické společnosti, kde bylo možno nakládat s věcí podle libovůle, věc měnit nebo ji ničit, na př. v době nezaměstnanosti pálit obilí a kávu, ničit vlnu atd.

Právo dědické

Nový občanský zákoník bude obsahovat v poslední své části právo dědické. To se soustředí především do oblasti rodinné k předmětům osobní potřeby a plodům vlastní práce. Jeho předmětem bude všechno, co je podle ústavy předmětem vlastnictví. Projednání pozůstalosti bude zjednodušeno a zbaveno řady formálních předpisů.

Právo rodinné

Rodinné právo nebude zahrnuto do nového občanského zákoníku, který bude v podstatě upravovat jen majetkové vztahy

mezi občany. Rodinné právo bude upraveno zvláštním zákonem, aby bylo zdůrazněno, že v lidově demokratickém státě nechceme, aby rodinné právo bylo spojováno s řešením majetkových otázek. Rodinné vztahy mají být oprostěny od všech majetkových zájmů. Zákonem o právu rodinném se uvádí v život zásada ústavy o rovném postavení mužů i žen, projevující se jak v právech a povinnostech manželů, tak v poměru mezi rodiči a dětmi a zásada o právech dětí bez rozdílu původu, prováděná důsledným zrovnoprávněním dětí manželských a nemanželských. Ústavou zaručená ochrana manželství se projeví i v otázce rozvodu. I když se připouští rozvázání manželství, přece je dbáno, aby k tomu docházelo jen tam, kde jsou pro to vážné důvody. Lidově demokratický stát přijal zásadu, že v zájmu celku je, aby manželský svazek byl uzavírán odpovědně, poněvadž jen tehdy, je-li trvalým svazkem, plní své poslání, aby rodina byla zdravou základnou rozvoje národa.

Pracovní právo

V souvislosti s občanským právem bude vypracován nový zákoník práce, který shrne všechny dnes roztržité předpisy o pracovním poměru. Je to jeden z nejdůležitějších nových zákonů, které budou součástí nového lidově demokratického práva, protože řeší otázku práce, která je základem celého společenského života. Nové zásady pracovního práva obsahují jak vymoženosti, vybojované Revolučním odborovým hnutím, tak i požadavky nové ústavy, podle níž je práce čestným závazkem každého občana.

Právo správní

Rovněž v oboru správního práva je pamatováno na sjednocení všech předpisů, zejména v činnosti národních výborů. Z tohoto vyroste základní zákon, upravující působnost národních výborů všech stupňů.

Trestní právo

Dalším velkým úkolem při budování nového právního řádu je vypracování nových trestních předpisů, jejichž návrh je již dokončen a bude ještě důkladně projednán. V období stupňovaného třídního boje mu případně významný úkol odhalovat a zneškodňovat nepřátele pracujícího lidu, mařit jejich rozvratické a škůdcovské plány a zajistit pokojné budování socialismu v naší zemi. Na rozdíl od starého buržoasního trestního práva, které bylo zaměřeno na ochranu zájmů hrstky vykořisťovatelů, bude naše nové trestní právo důsledně chránit zájmy státu, pracujícího lidu a pracujícího člověka. Dosavadní nesrozumitelné rozlišování mezi zločiny, přečiny a přestupky bude odstraněno. Skutkové podstaty trestné činnosti budou posuzovány podle toho, jaké statky jsou v této činnosti ohroženy, na př. trestné činnosti proti obraně vlasti, socialistické výstavbě a pod. Do nového trestního zákoníku budou pojata ustanovení vedlejších trestních zákonů. Málo významné přestupky budou stíhány administrativně. Trestní zákony budou společné pro soudy občanské i vojenské.

Základní zásadou našeho trestního práva je individuální odpovědnost za vinu. Proto bude v novém trestním zákoně zásada, že bez viny není trestní odpovědnosti, prováděna důsledněji než v dosud platném starém právu. Ustanovení zákona na ochranu lidově demokratické republiky budou převzata, protože se v praxi osvědčují. Osobní odpovědnost veřejných funkcionářů za řádný výkon služebních povinností bude zvýšena ustanovením přísných sankcí za jejich porušení, ať úmyslné či z nedbalosti. Na druhé straně bude veřejným funkcionářům poskytnuta ochrana, neboť útoky na volené lidové funkcionáře mají často povahu útoků na lidově demokratické zřízení. Tak budou chráněni členové lidových milic, zaměstnaneckých správ závodů, rozhodující činitelé národních i veřejných podniků a lidových družstev. K zajištění čistoty veřejného života a řádného chodu státního aparátu budou stanoveny přísné tresty na přijímání a poskytování úplatků. Zvýšená

trestní ochrana bude poskytnuta národnímu majetku. Cílem nepřátelských útoků na lidově demokratické zřízení je vedle politických a vojenských věcí především naše plánované hospodářství. Ale i jinak bude nutno chránit hospodářské zájmy státu tam, kde jsou ohroženy lidmi, kteří národní majetek dostatečně nešetří a neochraňují. Bude nutno stíhat poškození národního majetku z nedbalosti a zvýšenými tresty stíhat krádeže, zpronevěry a podvody, jestliže budou spáchány na národním majetku. Podnikáním socialistického sektoru jsou i lidová družstva, proto jim a jejich majetkům bude rovněž poskytnuta zvýšená ochrana. Do trestního zákona budou převzaty tak zv. důchodkové delikty, daňové a devisové trestné činy, které dnes mohou citelně poškozovat finanční hospodářství státu a nebylo by tedy správné posuzovat je mírněji než jiné trestné činy. Trestní předpisy budou sjednoceny ve dva velké celky soudního a správního trestního práva, jeden pro potřebu soudů, druhý pro potřebu národních výborů.

Trestní právo mladistvých

Se zvláštní obezřetností bude řešeno trestní právo pro mladistvé. Ve shodě se zvýšením věkové hranice pro povinnou školní docházku bude věková hranice trestní odpovědnosti zvýšena na 15 let. Dopustí-li se vážného trestného činu mladistvá osoba mladší 15 let, bude soudem odevzdána do výchovného ústavu. Jinak bude u mladistvých dbáno, aby trest zachránil mladého člověka, který sešel na scestí společnosti a nikoliv naopak. Ostatně stejný poměr k trestnému činu bude zachován také obecně. Rozhodující pro trestnost jednání pachatele bude především zjištění, jak velké nebezpečí z takového trestného jednání vzniká pro společnost. Společenská nebezpečnost trestného činu bude v budoucnu důležitým materiálním předpokladem pro ukládání trestu. Rovněž výkon trestu bude uzpůsoben tak, aby měl kladný vliv na budoucí život odsouzeného. Bude dbáno na to, aby odsouzený našel správný poměr k práci, která bude také oceněna a odměněna. Bude dále dbáno,

aby trestanec si zachoval spojení s životem a po odpykání trestu dostal možnost řádného uplatnění. Průběh vazby bude pečlivě sledován v každém jednotlivém případě tak, aby mohl být zkrácen, budou-li splněny určité předpoklady. Jestliže trestanec dosáhne vedle řádného chování také významných pracovních výsledků, bude možno prominout i značný zbytek trestu. Dobrá výživa a vhodné kulturní prostředí během vazby dá každému trestanci možnost, aby splnil podmínky propuštění na svobodu. I po této stránce bude náš trestní zákon a trestní řád humánnější než kapitalistické trestní právo.

Zločinnost

Letný pohled do minulosti a srovnání dokazují, jak je v každém ohledu lidově demokratický řád oproti řádu kapitalistickému vyšší, ušlechtlejší a mravnější. Jedním ze znaků, jimiž lze posuzovat úroveň společenského řádu, je otázka zločinnosti. V kapitalismu, který blahobyť jedněch založil na zbití dačení a neštěstí druhých, je to problém vcelku neřešitelný a neodstranitelný. Naproti tomu hospodářský řád, který nezná krizi a nezaměstnanosti a zaručuje každému, kdo chce pracovat, slušný život a slušné podmínky, maří v samém zárodku vznik zločinnosti a podstatně ji omezuje. Za krátkou dobu čtyř poválečných let poklesla u nás kriminalita o více než o polovinu ve srovnání s rokem 1937. Koeficient zločinnosti činí dnes 0,0060 oproti 0,0140 v roce 1937. Zejména počet majetkových deliktů a zločinů proti životu klesl takovou měrou, že soudní agenda v tomto oboru činí dnes 40 % agendy před válkou. Potěšitelný je zejména pokles zločinnosti mládeže, která dnes nedosahuje ani 10 % kriminálních činů mládeže před válkou a je nejlepším důkazem toho, jak zlepšené životní podmínky chrání člověka před vážnými poklesky. Na dnešním stavu je také potěšitelný kladný výhled do budoucna. Křivka zločinnosti v důsledku zlepšení hospodářských podmínek všeobecně klesá a bude klesat i nadále. Naproti tomu po válce v kapitalistických státech Francii, Anglii i Americe je zločinnost na

prudkém vzestupu. Podle dat amerického ústavu pro kriminologii bylo zaregistrováno v r. 1945 o 172 000 těžkých trestních činů více než v r. 1944. V r. 1946 stoupl oproti roku 1945 počet trestných činů o více než 13 %. V roce 1945 bylo zaregistrováno více než 6 000 000 odsouzených, t. j. na každých 23 obyvatel 1 odsouzený. Jenom v r. 1945 bylo spácháno 11 000 vražd, 12 000 znásilnění, 60 000 ozbrojených přepadů, 54 000 loupeží. Zločinnost mezi mládeží v r. 1946 ve srovnání s rokem 1941 vzrostla na 35 %. Nejinak je tomu v Anglii a v ostatních kapitalistických zemích. V r. 1945 bylo v Anglii odsouzeno za těžké zločiny 116 096 osob. Za dobu kratší třiceti let počet zaznamenaných zločinů vzrostl více než 2½ krát. Nevidíme se, že odtud jsou podnikány proti nám štvavé útoky a pomluvy o přeplněných věznicích a fantastické zprávy, že vězni jsou dokonce odváženi na Sibiř. Je to očividná lež. Aby zakryli svůj zoufalý stav, pokřikují na nás, aby ostuzeli dobré jméno republiky a jejího lidu. Náš lid již ví, proč jsou tato lživá obvinění vyráběna. Ale jako s jinými, ani s touto lží její šířitelé daleko nedojdou. Naše bdělost v odhalování a trestání třídních nepřátel musí zůstat neoslabena. Poražený nepřítel hledá a objevuje stále nové a nové způsoby, jimiž by podkopával naši hospodářskou soustavu, o niž se opírá nový společenský řád. Je třeba počítat s tím, že reakce bude užívat čím dále nebezpečnějších forem pro své útoky, které nemají nic společného s politickým bojem. V podzemí se dnes zvrhává rozvratná činnost reakce v zločinnost, jako jsou vraždy, loupeže, zhářství, podvody, sabotáž a vyzvědačství. A jestliže se dnes na stranu těchto rozvratníků a zločinných živlů přidává i část reakčního kleru, pak je to důkazem, jak hluboko klesla ve své zášti proti svému lidu a lidově demokratickému státu. Je důkazem mravního rozkladu církevní šlechty, která žene kněze k porušování zákonů a trestným činům, ačkoliv dobře ví, jaké následky takové jednání bude mít. Kdo si takto počíná, nemůže a nesmí ovšem nakonec ujít odpovědnosti. Únoroví pučisté byli předem několikrát a opětovně varováni. Nedbali toho, a v touze zastavit vývoj k socialismu a obnovit kapi-

talismus, sáhli k násilnému puči. Náš lid tento útok odrazil. Bláhový každý, kdo se domnívá, že dnes lze nějak pracujícího člověka odvrátit od budování socialismu. Přistižen při činu, ať nikdo nenaříká. Průchod práva a spravedlnosti bude sjednán v každém případě.

Řízení

Vedle hmotného práva bude upraveno také řízení, a to jak soudní, tak správní. Procesní předpisy budou čerpat ze zkušenosti nové organizace, která se vytvořila v národních výborech — pokud jde o lidovou správu —, a v lidových soudech — pokud se jedná o soudnictví. Staré procesní předpisy mají jasně přímý ráz, který prospíval buržoasii a byl namířen proti pracujícímu lidu. V mnoha směrech přinese nový trestní řád odstranění dalších zbytečných formalit. Odpadne přípravné vyšetřování, bude znemožněno, aby na rozhodnutí soudu nebo správního úřadu se uplatnila majetková převaha. Prokurátor je povinen, aby z úřední povinnosti stíhal všechny trestné činy, o kterých se dozví. Od stíhání může upustit jen tam, kde to zákon stanoví. Neponechává se tedy prokurátorovi na vůli, aby stíhání posuzoval s hlediska vhodnosti. V novém trestním řádu bude důsledně prováděna zásada veřejné žaloby, protože trestní zákon nezná činy, stíhané na soukromou žalobu, ani delikty návrhové, ani delikty stíhané veřejnou žalobou ke zmocnění. Nové procesní právo bude dbát, aby byl chráněn v každém případě a proti komukoliv lidově demokratický stát a socialistický úsek našeho hospodářství. Na druhé straně bude procesní právo dbát, aby občan uchránil a obhájil to právo, které mu zákon poskytuje. Zásada ústnosti a přímosti, která byla sice stanovena, ale nebyla prováděna, bude v budoucnosti důsledně rozvíjena. Soudy a úřady budou vedeny k tomu, aby vyhledávaly materiální pravdu, aniž budou vázány návrhy stran. Zásada dvou instancí, která byla zavedena, bude zachována, protože se osvědčila a přispívá k rychlému projednávání záležitosti. Předpisy mají zajistit rychlou práci lidových orgánů a zabezpečit každému občanu prosazování oprávněných požadavků.

Výsledky

Podle těchto základních směrnic je postupováno při tvorbě prvních velkých lidových zákonů. A nyní dovolte, abych vám několika slovy sdělil, jak daleko tyto práce již postoupily. Návrh zákona o právu rodinném je hotov, takže v nejbližší době bude předložen vládě a parlamentu k projednání. V první redakci jest skončena všeobecná i zvláštní část trestního práva. Ke konci spěje práce na kodexu práva pracovního a dokončuje se návrh trestního práva správního. Ale rovněž práce na obecné části občanského zákoníku, oddílu věcného práva, práva obligací a dědického již značně pokročily, takže lze očekávat ukončení přípravných prací k 28. říjnu t. r. Také procesní předpisy budou včas dokončeny, takže možno říci, že termín, který stanovila vláda pro kodifikační práce v oboru soudnictví, bude opravdu do příštího léta dodržen.

Marxismus-leninismus — socialistická právní věda

Je samozřejmé, že východiskem k řešení všech právních otázek je pro nás marxismus-leninismus. Jeho poznatky nám umožňují vyslovit vědecky přesně a současně srozumitelně i ty právní pojmy, které byly záměrně měšťáckou právní vědou zatemňovány. Za rychlý postup kodifikačních prací vděčíme také tomu, že můžeme čerpat ze zkušeností sovětské právní vědy a sovětských právníků. Tak jako jinde i zde nám tyto zkušenosti umožňují najít nejvýhodnější řešení a vyhnout se omylům a chybám.

Osnovy zákonů jsou projednávány ve smíšených komisích, které se skládají jak z odborníků, tak zástupců dělníků, rolníků a ostatních pracujících vrstev. Na kodifikačních pracích se účastní více než 700 osob. Osvědčila se při nich také úzká spolupráce s polskými právníky. Prvním výsledkem je návrh rodinného a manželského práva. Ovšem i v jiných oborech je výměna zkušeností neobyčejně cenná. V těsném spojení s veřejností, zejména veřejnými diskusemi je zjišťováno stanovisko

občanů k nové úpravě tak, aby došlo vyjádření již v textu nových zákonů. To také přispívá k tomu, aby se rozšiřovala znalost nových zákonů. Lidově demokratickému státu musí záležet na tom, aby znalost zákonů a nařízení nezůstala omezena jen na úzký kruh právníků, kteří tyto znalosti potřebují ke své odborné práci. Tam, kde pracující člověk se účastní takovou měrou na řízení státu v národních výborech, řešení hospodářských otázek a v rozhodování soudním jako u nás, je třeba, aby každý občan právní předpisy dobře znal. Nechceme budovat na zásadě, která ovládala kapitalistický právní řád, že neznalost zákona neomlouvá. Povaha vlády kapitalistů přímo vyžadovala, aby široké vrstvy obsah právních předpisů neznaly, aby znalost těchto předpisů zůstala jen v kruhu těch odborníků, jež kapitalisté potřebovali k plnění svých protilidových a protinárodních příkazů. Je přirozené, že u nás zákonodárce nemá důvodu něco před lidem tajit a skrývat. V zemi, kde se odstraněním kapitalismu objevily obrovské zdroje, z nichž pracující člověk může v krátké době dosáhnout blahobytu, otevřely se také zdroje poznání a vědění. Pro kapitalismus znamenal pracující člověk vždycky nebezpečí. Kdo více věděl, znal příčiny, spíše dovedl odhalit třídní panství buržoasie. Proto také kapitalismus záměrně udržoval lidi v nevědomosti, na nízkém stupni kulturní úrovně, šířil temnotu, bojoval proti vědě a pokroku. V lidové demokracii je tomu jinak. Nám jde o to, aby pracující člověk znal životně důležité otázky, zabýval se jimi, přemýšlel a činil o nich sám také závěry. Lidová demokracie dává také více kultury a více vědění. Proto budeme usilovat o to, aby také znalost právních předpisů byla plánovitě pěstována tak, aby občan znal obsah a meze své svobody, znal obsah svých práv i svých povinností. Lidově demokratická republika bude ovšem též dbát na to, aby zákony a nařízení byly důsledně prováděny a uskutečňovány. My nechceme mít právní řád dokonalý jen na papíře. Chápeme jej jako nástroj k lepší práci úřadů, soudů, tak, aby zájmy republiky, lidu, stejně jako zájmy poctivých občanů byly stále lépe chráněny. Proto bude také zlepšena práce některých orgánů, které plně neuspokojují.

Provádění zákonů

Bude nutno věnovat zvláštní pozornost kontrole, jak soudy zákony a nařízení uvádějí v život. Jest třeba, aby při provádění předpisů si všichni, ale zejména právníci uvědomili, že jejich theorie nebo praxe je jen tehdy správná, jestliže na základní otázku, komu svou teorií nebo činem prospívají, vyzní odpověď bez váhání a jednoznačně — republice a jejímu pracujícímu lidu. Denně by si měl každý právník klást tuto otázku, aby s dobrým vědomím mohl o sobě tvrdit, že přispívá činorodým způsobem k výstavbě socialismu. Je ještě mnoho právníků, kterým se nedá vytýkat, že by pracovali málo. Ale zeptáte-li se jich, komu svou prací prospívají, nebývá odpověď vždycky uspokojivá.

Zeptáte-li se právníka u národního výboru nebo u soudu, zda jeho rozhodnutí je v zájmu republiky nebo pracujícího lidu, spíše vám začne složitě vykládat, že jednal podle toho či onoho předpisu. Přitom zapomněl často na stát a jeho lid. Vůle prospívat státu a lidu musí být obsažena v práci našich právníků ještě větší měrou než dosud, neboť bez ní by ani nový právní řád nemohl splnit své poslání. V tomto směru bude také nutno věnovat zvýšenou pozornost výchově právníckého dorostu. Velké naděje vkládáme v žáky právníckých škol pracujících, kteří dokončují přípravu, aby ve službách práva sloužili *svému lidu*.

Jaké poslání má tedy náš nový právní řád?

Především upevnění lidově demokratického řádu, upevnění socialistické zákonnosti, upevnění právní jistoty pracujícího člověka. To vyžaduje nezbytně, aby při provádění právních předpisů a nařízení bylo důsledně dbáno zájmu státu a zájmu pracujícího lidu. Hodně se o třídní praxi mluví, ale stále ještě se nedostatečnou měrou třídní praxe provádí. Kdo osobně všude a za všech okolností nebojuje se vši odpovědností proti kapitalistickým živlům a pozůstatkům kapitalismu, ten nehájí dostatečně zájmy státu a pracujícího lidu. Ještě často se zapomíná na to,

že vedle pozitivní budovatelské práce je třeba současně bojovat vždy a na každém místě proti zpátečnickům a rozvratníkům.

Takové poslání má tedy vcelku náš nový právní řád.

Lidově demokratického právního řádu nebude již používáno jako biče nad hlavami pracujícího lidu. Naše nové zákony jsou prolunty láskou člověka k člověku, který si vzal za cíl odstranit vykořisťování lidské práce; jsou prolunty láskou k Sovětskému svazu a jeho lidu, který se zasloužil o naši národní a státní samostatnost; jsou prolunty vznešenou myšlenkou lidskosti a míru; jsou prolunty láskou a péčí člověka o rodnou vlast; jsou prolunty myšlenkou lidského sbratření a solidarity dělnické třídy na celém světě. Jsou také naplněny ostražitostí, bdělostí a odplatou ke všem, kteří by chtěli podkopat bratrské svazky se Sovětským svazem a zeměmi lidových demokracií; jsou naplněny ostražitostí, bdělostí a odplatou k těm, kteří by nás chtěli z vlastního prospěchu uvrhnout do rozvratu, bratrovražedných bojů a hospodářské zkázy, zpět ke kapitalismu. A podle toho musí být také prováděny. Jen takový právní řád může přispět k tomu, že poměry se budou rychleji konsolidovat, že pracovní výkony budou stoupat, že mravně politická výchova bude zpevněna, že vztah člověka k práci se bude dále zlepšovat a že doznají pronikavého zlepšení i vztahy lidí navzájem a vztah člověka ke státu. Bezpečnost života celku i jednotlivce bude posílena a může přispět k pocitu spravedlivého, spokojeného a šťastného života. Reálná cena nového právního řádu je v tom, že správně upotřeben, může přispívat k rychlejšímu vývoji — k socialismu.

Socialismus nám nepadne do klína. Nelze ho také nadekretovat. Socialistický společenský řád nutno budovat silnou a houževnatou prací, která zdolá všechny překážky. Naše vyhlídky jsou dobré. Mocnou záštitou a vzorem je nám Sovětský svaz s generalissimem Stalinem v čele. Naše vlastní síla je v naší svornosti, jednotě a práci, klidu a míru. Naše síla je v moudrém a státnickém umění presidenta Klementa Gottwalda. Ať žije socialistická republika, ať žije socialistické právo.

Právo v lidové demokracii

Nynější etapa našeho vývoje ukládá nám, českým a slovenským právníkům, nové a velké povinnosti. Ještě nikdy, v celé své historii, nestála československá právní věda, nestáli čeští a slovenští právníci, před úkolem tak důležitým, ale také tak čestným — nejčestnějším úkolem, na jaký lze vůbec pomyslet. Neboť v nynější etapě vývoje nejde v naší zemi o nic menšího, než o vybudování nového společenského řádu. A nám, českým a slovenským právníkům, jde o to, jak nejlépe bychom přispěli — v spolupráci s ostatním pracujícím lidem — k tomuto vysokému cíli, k vybudování socialismu v Československé republice.

Vyvrcholením dosavadního našeho právního vývoje po osvobození je *Ústava devátého května*. Je to ústava lidové demokracie, ústava cesty k socialismu. Jde-li tedy o to, jak se máme my právníci podílet na budování socialismu, můžeme své úkoly formulovat také tak, že jde o provedení této ústavy — ústavy cesty k socialismu —, o její provedení do všech důsledků a v nejširším slova smyslu.

Proto se také ve všech státnických projevech z poslední doby uvádí provedení Ústavy 9. května mezi nejprůběžnějšími státními úkoly. V programovém prohlášení nynější naší vlády, které přednesl předseda vlády Antonín Zápotocký v Národním shromáždění dne 17. června 1948, se praví:

„Základnou našeho nového právního řádu je naše nová Ústava z 9. května. V ní jsou zakotveny jako v nejvyšším zákoně státu všechny

ty změny, které si náš lid v politickém, společenském a hospodářském životě vybojoval. Ústava je však pouze jádrem celého právního řádu, který musí být v jejím duchu a jako výraz naší nové skutečnosti přetvořen a dokonce nově vytvořen.“

Ve velkém projevu presidenta republiky Klementa Gottwalda na zasedání Ústředního výboru KSČ dne 17. listopadu 1948 se stanoví jako jeden z nejbližších úkolů naší cesty k socialismu:

„Musíme provést reformu a reorganizaci veřejné správy na základě krajských národních výborů, zavést do všech oborů nový právní řád podle nové ústavy a dbát toho, aby lidově demokratický státní aparát byl mocnou pákou při socialistické přestavbě společnosti.“

S prováděním ústavy jsme začali ovšem ihned po jejím uzákonění a hodně je již také provedeno. Poukazují zejména na zavedení krajského zřízení a lidového soudnictví. Ale čekají nás ještě mnohé další úkoly, velmi důležité a velmi zásadní povahy. A nesmíme je provádět odděleně, každý pro sebe, nýbrž ve vzájemné vnitřní souvislosti, v jednom duchu a s jednotného hlediska — s hlediska lidové demokracie a cesty k socialismu.

Abychom mohli takto soustavně plnit své úkoly — a to je jedině správný způsob — musíme mít především sami jasno o lidově demokratickém právu, o jeho vnitřní podstatě, o jeho roli v našem společenském zřízení a v nynější etapě vývoje.

Jasně představy o povaze a roli práva v nynější době může nám poskytnout jen učení, které vypracovali Marx a Engels a dále rozvinuli Lenin a Stalin — světový názor dialektického materialismu. K osvojení tohoto učení a jeho method jsme také vázáni usneseními IX. sjezdu KSČ, v nichž se mluví o nutnosti ideologického přerodu v naší zemi, o novém poslání vědy v lidové demokracii a o založení veškeré výchovy a vědeckého bádání na základech dialektického materialismu.

Jedině dialektický materialismus nám může dát odpověď na otázky, které souvisí s rolí práva při budování socialismu. Neboť dialektický materialismus zkoumá právo jako jev spo-

lečenského života a podává vysvětlení, jak souvisí s jinými společenskými jevy. Právní vztahy jsou odvozeny z materiálních podmínek společenského života. Právo je součástí společenské nadstavby, která je konec konců určována vývojem v ekonomické základně společnosti. Avšak působení ekonomické základny a ideologické nadstavby je vzájemné a pro nás právníky je zvláště důležité, abychom zejména dobře rozuměli vztahu mezi právem a ekonomikou.

Dále je třeba zdůraznit, že podle marxistického pojetí nelze zkoumat otázky práva odděleně od otázek státu.

„Právo není ničím bez aparátu, který by byl s to donucovat lidi k dodržování právních norem —“

praví Lenin ve „Státu a revoluci“. Vědecké porozumění právu je nemožné bez správného pochopení povahy státu. Právo a stát nelze zkoumat odděleně, každé pro sebe. Theorie státu a práva tvoří jednotu.

Naproti tomu buržoasní theorie zkoumají obyčejně právo jako zjev samostatný, který má své zvláštní zákony vývoje. Isolují je tak od života a docházejí proto nutně k absurdním závěrům. V tomto směru došla do zámezí theorie normativní, která byla do nedávna v naší právní vědě vládnoucí a jejíž pozůstatky ještě stále straší, často docela neuvědoměle, v myslích nás právníků. Tato nauka zkoumá právo jako úplně pomyslnou soustavu norem. Jako svůj hlavní metodologický předpis klade přímo postulát, aby se právník vůbec nezabýval skutečností společenského života, kterým tato theorie jakožto prý „metajuristickým“ skutečností upírá všecken význam pro poznání práva. Podstatou normativní theorie je právě dokonalé oddělení právní normy od jejího sociálního obsahu.

Máme-li tedy plnit správně své velké úkoly, je prvním předpokladem, abychom si osvojili dokonale marxistické pojetí státu a práva, a druhým, abychom překonali zbytky starého idealistického pojetí, jakož i nesprávné metody dogmatického a formalistického traktování práva, což obojí patřilo k ideologické nadstavbě kapitalistického řádu.

Chci nyní poukázat na jeden základní fakt v historickém vývoji — jinak obecně velmi známý a slavný —, který je však současně rozhodujícím faktem pro správné hodnocení státu a práva v dnešní době.

Tímto faktem je světodějná změna, ke které došlo roku 1917 a která znamená nejen základní zvrat v povaze státu a práva, ale přímo novou epochu v dějinách lidstva.

Od vzniku státu — jinak řečeno od té chvíle, kdy se lidská společnost rozpadla ve třídy s protichůdnými zájmy — tedy: od vzniku státu až do Velké říjnové revoluce v Rusku, byl *každý* stát, ať měl jakoukoli formu, státem vykořisťovatelů, nástrojem, jímž vládnoucí třída, vykořisťovatelé, vždy malá menšina společnosti, si zajišťovala možnost vykořisťování vlastních výrobců, t. j. pracujících, tedy převážné většiny obyvatelstva. Každý stát byl tedy až do r. 1917 třídním nástrojem k potlačování většiny menšinou. To platilo ve všech dosavadních historických epochách lidstva, ať šlo o státy v společensko-hospodářské formaci otrokářské, feudální nebo kapitalistické.

Z proletářské revoluce v Rusku však vzešel v r. 1917 stát docela nového typu. Jako každý stát je rovněž nástrojem vládnoucí třídy, ale po prvé v historii lidstva jsou touto vládnoucí třídou dosavadní vykořisťování, proletariát a ostatní pracující. Pokud existovaly zbytky dřívějších vykořisťovatelských tříd, byl tedy také tento stát nového typu nástrojem potlačování, ale tentokrát — a po prvé v historii lidstva — je to potlačování malé menšiny vykořisťovatelů zdrcující většinou pracujících.

Již to je zásadní změna nesmírného dosahu. Ale tím se ani zdaleka nevyčerpává historická úloha tohoto státu nového typu — diktatury proletariátu, jakožto státu přechodného období od kapitalismu ke komunismu. Jak nás učí Lenin, diktatura proletariátu není jen aparátem k potlačení vykořisťovatelských tříd, je to zároveň politická forma třídního spojení, svazku proletariátu jakožto nejpokročilejší, nejrevolučnější třídy s ostatními, neproletářskými vrstvami

pracujících, s rolníky, řemeslníky, pracující inteligencí. A úkolem tohoto svazku, v němž má proletariát vedoucí roli, není jen rozdrčení odporu vykořisťovatelských tříd a vykořevení všech zbytků kapitalismu, ale také vybudovat a utvrdit nový společenský řád, vyhovující pracujícím, socialismus.

Tento zvrat v povaze státu — místo státu vykořisťovatelů stát pracujících — je tak nesmírná a zásadní změna, že my, účastníci nebo skoro účastníci této největší události dějin lidstva, jsme dnes ještě sotva s to si uvědomit a plně ocenit její pravý význam.

Sovětský stát, který vznikl z Velké říjnové revoluce, je tedy stát zásadně nového typu. Po prvé v historii lidstva pracující lid sám uplatňuje státní moc ve svém vlastním zájmu, když zbavil vykořisťovatele všech jejich výhod a privilegií. V tom je také obsažen základní rys sovětského státního zřízení, jediného *opravdu* demokratického zřízení, neboť jen toto zřízení zaručuje pracujícím docela konkrétně a reálně uspokojení všech jejich potřeb a vyhovění všem jejich zájmům. Již Lenin zdůraznil, že skutečná svoboda je možná jen tam, kde je odstraněno jakékoli vykořisťování člověka člověkem.

Sovětské státní zřízení je v tomto nejvlastnějším slova smyslu *democracií*, a to právě *nejvyšší* formou demokracie; je však současně i formou diktatury dělnické třídy, zajišťující vymoženosti skutečné demokracie všem pracujícím. Podle slov Vyšinského sovětská demokracie a diktatura proletariátu jsou jen dvě stránky jednoho a téhož zjevu.

Vrcholným právním vyjádřením tohoto důsledného a všestranného sovětského demokratismu je Velká Stalinská ústava z r. 1936.

Jaká je povaha práva, jehož nejvyšším výrazem je Stalinská ústava — sovětského práva? Právo je, jak jsme řekli, součástí společenské nadstavby, je odvozeno z materiálních podmínek společenského života. Stejně jako povaha státu je i povaha práva určována třídními poměry dané společnosti.

Odhalením třídní podstaty práva se marxismus ostře odlišuje od všech buržoasních teorií, které vykládají právo jako vyjádření „věčné“ ideje spravedlnosti nebo jako výraz jakési „obecné vůle“ nebo jako projev „společenské solidarity“ nebo konečně hledají původ práva v psychologii, v představách lidí. Proto také žádná z těchto nauk nemůže uspokojivě vyložit podstatu práva a stanovit jeho roli ve společnosti, zejména stojí bezradně před oním velkým zvratem, ke kterému došlo v souvislosti s ruskou revolucí.

Podle učení marxismu je právo nástroj, jímž vládnoucí třída upravuje a reguluje společenské vztahy v souladu se svými zájmy. V pregnantní formě to vyjádřil Marx známým výrokem: „Právo je vůle vládnoucí třídy, povznesená na zákon.“ Přitom ovšem nesmíme zapomínat, že tato vůle sama je opět určována materiálními podmínkami života dané třídy.

Je-li tedy právo „vůli vládnoucí třídy, povznesenou na zákon“, je jasné, že zároveň s onou zásadní změnou v povaze státu, ke které došlo r. 1917 na jedné šestině zeměkoule, se změnila zásadně i povaha práva. Až do ruské revoluce bylo právo vždy výrazem vůle vykořisťovatelů, ať to byli otrokáři, feudální pánové anebo kapitalisté. V Sovětském svazu je však tato vůle vládnoucí třídy, která je povznesena na zákon, vůlí proletariátu a s ním spojeného pracujícího lidu. Právo je tu nejen nástrojem k potlačování bývalých vykořisťovatelských tříd a k likvidaci zbytků kapitalismu, ale také jedním z mocných prostředků boje za socialismus, jedním z mocných prostředků k rekonstrukci lidské společnosti.

V sovětském státě je tedy právo zcela a naprosto zaměřeno proti vykořisťování a proti vykořisťovatelům, Sovětské právo je právem socialistického státu dělníků a rolníků. Jeho hlavní role je vyrovnávat se v právní sféře s problémy boje s nepřáteli socialismu a s problémy budování socialistické a komunistické společnosti. A to bylo jeho rolí již od samé chvíle jeho vzniku.

Hlavní odlišnost sovětského práva od veškerého předcho-

zího práva záleží tedy v tom, že sovětské právo slouží v pravém smyslu slova lidu. V Sovětském svazu po prvé v historii lidstva jsou pracující masy pány svých osudů a řídí svůj stát samy, bez vykořisťovatelů, při čemž důležitým prostředkem této vlády a správy je právě sovětské právo.

Bylo by proto omylem se domnívat, že v období přechodu od kapitalismu ke komunismu, v období diktatury proletariátu, hraje snad právo méně významnou roli než v předchozích epochách. Naopak, využitím práva a zákonodárství v zájmu socialistické revoluce nabylo právo v Sovětském svazu nového a vyššího významu. To je také podstata hesla *revoluční, socialistické zákonnosti* — hesla, jímž se zdůrazňuje svrchovaná důležitost, jakou má pro další vývoj k socialismu a ke komunismu stabilita v sovětských zákonech. Tato idea stability sovětských zákonů, která je vrcholně vyjádřena v Stalinské ústavě, je v sovětském státě proto tak důležitá, poněvadž posiluje stabilitu sovětského zřízení, zvyšuje pracovní disciplinu a zmnohonásobuje síly socialismu tím, že je mobilisuje a usměrňuje jednak proti nepřátelským silám a jednak k pozitivním úkolům socialistické společnosti.

Zásadní změna v povaze státu v souvislosti s Velkou říjnovou revolucí, vznik státu pracujících a vývoj sovětského práva, vyvrcholený Stalinskou ústavou — to vše má nesmírný význam pro celý svět; odtud začíná, jak již řečeno, nová epocha lidstva.

Pro nás, Čechy a Slováky, je však význam těchto dějů ještě zvýšen dalšími okolnostmi, speciálními podmínkami našeho vývoje.

Především je skutečností, že bez ruské revoluce 1917 by nebylo bývalo možné národní osvobození a státní samostatnost obou našich národů, nebylo by bývalo možné zřízení nezávislé Československé republiky. Již tato skutečnost by nám musila být pobídkou, abychom s tím větším nadšením studovali tento velký historický zjev a vše co s ním souvisí, a abychom plně čerpali z bohatých sovětských zkušeností.

Je však smutným faktem, který výmluvně dokresluje reakčnost dřívější české právní vědy, že za celou dobu existence předmnichovské republiky bagatelisovala, ba přímo ignorovala vývoj sovětského práva a sovětské právní vědy. Zato musíme s tím větším úsilím a nadšením studovat sovětské právo a sledovat jeho vývoj my, čeští a slovenští právníci lidové demokracie.

K tomuto důvodu pro náš úzký vztah k Sovětskému svazu — a je to důvod opravdu velmi závažný — přistoupil v posledních letech další, stejně závažný důvod. A dotýká se nás ještě daleko pronikavěji — nás i ostatních zemí lidové demokracie. Je to Velká vlastenecká válka, v níž slavná Rudá armáda pod vedením geniálního Stalina dobyla drtivého vítězství nad fašistickými hordami, které zničily naši samostatnost a od nichž hrozila přímá fyzická záhuba oběma našim národům. Teprve osvobození Rudou armádou přineslo nám skutečné obnovení naší národní samostatnosti a státní nezávislosti. Ale ještě více: je třeba zdůraznit, že vítězství Rudé armády nás nejen osvobodilo z tyranie nacistů, ale odvrátilo od nás také nebezpečí intervence nebo dokonce okupace vojsky imperialistického tábora, odvrátilo od nás také nebezpečí občanské války.

Hlavní a trvalý následek existence Sovětského svazu a jeho vítězství nad mezinárodním fašismem je však ten, že tyto skutečnosti umožnily našemu lidu — stejně jako lidu ostatních zemí střední a jihovýchodní Evropy, osvobozených Rudou armádou —, aby provedl naprostý zvrat ve své dosavadní historii, aby se dal na zcela nové dráhy. Vítězství Sovětského svazu umožnilo našemu lidu, že mohl úspěšně provést svou národní a demokratickou revoluci, zlomit pod vedením komunistické strany moc kapitalistů a velkostatkářů, zřídit režim lidové demokracie a vstoupit na cestu k socialismu, po příkladu a ve stálém spojení s lidem velkého Sovětského svazu.

A je třeba dále zdůraznit, že po této cestě mohl náš lid ujít za necelé čtyři roky již značný kus, a to poměrně s men-

šími obtížemi a s menšími obětmi, než jaké musil svého času překonat a vytrpět sovětský lid. Je to proto, že sovětský lid, abych tak řekl, razil cestu ostatním národům, vybojoval sám nejkřutější bitvy, odrazil sám nejzuřivější útoky kontra-revoluce a cizí intervence, prošel sám nejrůznějšími zkušenostmi a těžkými zkouškami na své cestě k socialismu a konečně přinesl nejkřavější oběti ve Velké vlastenecké válce. Všemi těmito obrovskými výkony a obětmi ulehčil lid Sovětského svazu cestu k socialismu nám i ostatním zemím lidové demokracie, neboť v těchto zemích se budování socialismu děje již na základě sovětských zkušeností, a nikoli izolovaně, nýbrž v družné spolupráci, pod mocnou ochranou Sovětského svazu a s jeho bratrskou pomocí a všestrannou podporou.

Hle, zač vše máme děkovat existenci Sovětského svazu a jeho vítězství nadmezinárodním fašismem! Ohromné oběti, které přinesl sovětský lid nejprve v revoluci, pak při budování socialismu a konečně ve Velké vlastenecké válce, jsou tedy nejen základem naší státní nezávislosti a našeho národního osvobození, ale ulehčují nám velmi podstatně a budou ještě i nadále velmi podstatně ulehčovat cestu obou našich národů k socialismu. Tato skutečnost činí naše spojenectví a přátelství s velkým Sovětským svazem přímo osudovým — činí je věčným a nerozborným. Náš lid nikdy nezapomene, jakou nehynoucí vděčností je povinován Rudé armádě, velikému Stalinovi a celému Sovětskému svazu. A jsem přesvědčen, že mluvím ústy celého tohoto sjezdu, když pravím, že ani naši právníci na tyto skutečnosti nikdy nezapomenou. Vždyť v samém našem novém právním řádě je výmluvná připomínka této naší vděčnosti, neboť nový základní zákon naší osvobozené republiky nese hrdý název „Ústava devátého května“ — název, který nám bude navždy připomínat nejšťastnější den našich národních dějin, den, kdy slavná Rudá armáda k přímému rozkazu generalissima Stalina osvobodila Prahu z moci nacistických hord a zachránila ji před zničením.

Samozřejmým důsledkem našeho přátelství a spojenectví

se Sovětským svazem je naše příslušnost do tábora míru a pokroku, tábora socialismu a demokracie. Je velmi důležité, abychom si i my právníci dobře uvědomili, že tato naše příslušnost má důsledky nejen pro naši zahraniční politiku, ale i pro naše pojetí práva a pro jeho vývoj.

Shrnuji tedy tuto část svého výkladu: Jedině ve spojení se Sovětským svazem a jsouce si dobře vědomi jeho ohromné role v celém našem vývoji můžeme dojít k socialismu a zajistit tak oběma našim národům šťastnou budoucnost. Pro nás, české a slovenské právníky, to znamená: Jedině budeme-li v neustálém kontaktu se skutečnostmi sovětského společenského zřízení, budeme-li pečlivě studovat sovětské právo a sledovat jeho další rozvoj, budeme-li se soustavně seznamovat s výsledky bádání sovětské právní vědy a aplikovat tyto poznatky správně na naše poměry — jedině tehdy můžeme rozvíjet náš lidově demokratický právní řád tak, aby byl mohutným prostředkem v rukou pracujících na cestě k socialismu.

Že je to jedině správná cesta, o tom svědčí odstrašující příklad ze země, která byla z nacistické tyranie osvobozena podobně jako my Rudou armádou — z Jugoslavie. Jak známo, došlo tam k přímému zvrácení vývoje obdobného vývoji v ostatních lidově demokratických státech; a tento zvrát začal právě jakoby nevinným a „nenápadným“ snižováním významu vítězství Sovětského svazu a osvobození země Rudou armádou, popíráním rozhodující role Sovětského svazu ve vývoji zemí lidové demokracie. A víme, kam to došlo: k tomu, že buržoasně nacionalistická klika Titova zradila socialismus a zájmy vlastního národa, přešla do tábora imperialismu a likvidovala v zemi lidově demokratický režim. Jsem přesvědčen, že opět mluvím jménem celého sjezdu, pravím-li, že toto zrádovské počínání odsuzujeme co nejrozhodněji.

Zjistili jsme tedy, že v povaze státu a práva došlo vznikem prvního státu pracujících k zásadnímu zvrátu. Je nyní

otázka, jak máme aplikovat toto poznání na naše vlastní poměry; pro nás právníky je zejména důležité stanovit, jaká je *role práva* v naší nynější etapě vývoje?

Jde zde ovšem o nové skutečnosti, které se vyvíjejí poměrně krátkou dobu a které jsou až dosud velmi málo zpracovány. Avšak na právní problémy, které s těmito novými skutečnostmi souvisí, narážíme každý den a budeme na ně narážet stále častěji, zejména budeme-li chtít správně plnit úkol budování lidově demokratického právního řádu.

Jak máme postupovat, abychom tyto problémy řešili správně? Máme ovšem k dispozici neocenitelný nástroj — obecnou theorii státu a práva, obsaženou v učení Marxe, Engelse, Lenina a Stalina, máme dále k dispozici bohaté sovětské zkušenosti, získané při vývoji sovětského práva. Z obojího budeme čerpat v nejvyšší míře, ale bylo by, domnívám se, chybou, kdybychom si mysleli, že v nich najdeme jakýsi hotový recept, vypracovaný do všech podrobností i pro náš případ, pro naše poměry. Jednali bychom proti duchu marxismu, kdybychom takto postupovali. Dovolím si v této souvislosti poukázat na známá geniální slova Stalina z jeho velké řeči na XVIII. sjezdu Všesvazové komunistické strany (bolševiků) v březnu 1939:

„Od klasiků marxismu, které od nás dělí období 45—55 let, není možno žádat, aby předvíдали všechny klikaté cesty, kterými půjde historie v každé jednotlivé zemi v daleké budoucnosti. Bylo by směšné požadovat, aby klasické marxismu vypracovali pro nás hotová řešení všemožných theoretických otázek, které mohou vzniknout v každé jednotlivé zemi po 50—100 letech, tak bychom my, potomci klasiků marxismu, mohli klidně ležet za pecí a žvýkat hotové formulky. Avšak můžeme a musíme od marxistů-leninovců naší doby požadovat, aby se nespokojovali jen tím, že nadřou jednotlivé všeobecné marxistické poučky, aby se snažili dopídit podstaty marxismu, aby se naučili hodnotit zkušenosti dvacetiletého trvání socialistického státu v naší zemi, a posléze aby se naučili, řídit se těmito zkušenostmi a držíce se podstaty marxismu, konkretisovat jednotlivé obecné marxistické poučky, zpřesňovat je a zlepšovat.“

To, co zde řekl Stalin se vztahem na dvacetileté (tehdy)

zkušenosti Sovětského svazu, platí jistě plnou měrou i o nás. Musíme také hledět, abychom se dopídili podstaty marxismu, abychom se učili z třicetiletých zkušeností Sovětského svazu, ale abychom se také naučili hodnotit zkušenosti našeho vlastního, byť krátkého vývoje; abychom se naučili, řídit se těmito zkušenostmi a držíce se podstaty marxismu, konkretisovat jednotlivé marxistické poučky pro naše poměry.

To je, myslím, základní směrnice pro naši theoretickou i praktickou činnost v tomto směru.

A tu nám — jako již mnohokrát a jako v mnohém jiném — přichází *veliká posila a pomoc ze Sovětského svazu*, v tomto případě od sovětské právní vědy. V poslední době přikročili sovětští právníci k soustavnému zkoumání otázek souvisících s lidovou demokracií. Mám na mysli velkou diskusi, která se nedávno rozvinula na vědeckých konferencích v dubnu a květnu letošního roku v Institutu sovětského práva Akademie nauk SSSR a v jednotlivých sektorech tohoto Institutu. Její výsledky nemáme ještě v definitivní formě před sebou — a snad tato diskuse není ani ještě uzavřena —, ale již dnes můžeme konstatovat, jakou velikou pomocí budou i pro nás, české a slovenské právníky, jako jistě i pro právníky ostatních lidově demokratických zemí. Mluvím jistě jménem celého sjezdu, když pravím, že jsme sovětským kolegům ze srdce vděční za tento jejich zájem a jejich bratrskou pomoc, a dovoluji si vyjádřit naději, že na tomto základě snad dojde k užší spolupráci mezi sovětskými právníky a právníky z lidově demokratických zemí.

A nyní — jak se jeví všechny tyto otázky v našich poměrech? Uplatníme-li marxistickou analýsu, která považuje za rozhodující moment vztahy tříd, jejich vzájemné mocenské poměry, dojdeme nutně k závěru, že u nás je již v podstatě proveden rozhodný zvrat, jímž se pracující stali vládnoucí třídou ve státě. Lidově demokratický stát nemá tedy nic společného s vykořisťovatelským, kapitalistickým státem;

naopak je mu přímo protichůdný, je to stát docela jiného typu, přesněji řečeno: demokracie vyššího typu.

Tento závěr je potvrzován i způsobem vzniku a vším dosavadním vývojem našeho režimu. V národní a demokratické revoluci, jejíž úspěch byl umožněn vítězstvím Sovětského svazu nad nacisty, se sloučil v jedno osvobozovací boj obou našich národů proti cizím okupantům s revolučním třídním bojem, který vedly široké pracující masy pod vedením proletariátu a jeho předvoje, komunistické strany, proti domácím vykořisťovatelům, kapitalistům a velkostatkářům. Ačkoli tato revoluce řešila, kde toho bylo třeba, také úkoly revoluce buržoasně demokratické, rozhodujícími třídními silami v ní bylo dělnictvo a ostatní pracující.

To také určuje její povahu a je důležitým momentem pro posouzení vnitřní podstaty lidově demokratického režimu.

V našem dosavadním vývoji je možno — podobně jako u ostatních lidově demokratických režimů — rozeznat již dnes dvě postupné etapy: u nás je to doba před únorem 1948 a po něm. Únorové události charakterisoval prezident Gottwald ve své řeči na IX. sjezdu KSČ 25. května 1949 jako pokus domácí a zahraniční reakce o základní zvrat mocenských sil v ČSR. A hlavní, rozhodující výsledek února vidí prezident Gottwald (ve své velké řeči ze 17. listopadu 1948) v tom, že před únorem byla u nás ještě možná restaurace kapitalistických poměrů vnitřními silami reakce, kdežto po únoru by byla taková restaurace možná jen silami reakce zahraniční.

Ačkoli tedy byli v naší revoluci rozhodující silou pracující, nebyla u nás otázka moci — kdo bude konec konců vládnoucí třídou — do února definitivně rozřešena. Přesto konstatoval prezident Gottwald, že období od května 1945 do února 1948 bylo naprosto nezbytné, a vyvrátil rázné námitky těch, kdož by byli ve své ukvapenosti tuto nutnou etapu nejraději přeskočili.

Pro naše poměry je tedy základním faktem, že jsme nyní

definitivně státem, v němž jsou vládnoucí třídou pracující, vedení dělnickou třídou a jejím předvojem, KSČ.

Bylo by proto chybou, kdyby se někdo — vzhledem k četným nedostatkům a zbytkům starých poměrů — domníval, že naše republika je státem nějakého středního typu, nějakou střední cestou mezi státem kapitalistickým a socialistickým. Takové pojetí by bylo docela falešné, neboť nesmíme směšovat Marxovo učení o přechodném období mezi kapitalistickou a komunistickou společností s učením o různých typech států podle jejich třídní povahy. Přejít od kapitalismu ke komunismu znamená povlnou přeměnu a přestavbu všeho národního hospodářství, tedy celé historické období — naproti tomu je přechod moci z jedné třídy na druhou otázkou poměrně krátké doby, děje se obyčejně jedním rázem, revolucí.

Co do třídní podstaty je tedy lidově demokratický stát zásadně stejné povahy jako stát, který vzešel z ruské proletářské revoluce. Odlišnosti politické formy a jiné rozdíly nejsou zásadní a vysvětlují se růzností konkrétních historických podmínek.

Pokud se týká povahy práva, *právního řádu*, je lidově demokratické právo právě tak protichůdné buržoasnímu právu, jako je lidově demokratický stát protichůdný buržoasnímu státu. Nemůže tomu být jinak — zvláště uvědomíme-li si úzkou spojitost státu a práva. Neboť jsou-li v lidově demokratickém státě vládnoucí třídou pracující, znamená to, že právo vyjadřuje k zákonu povznesenou vůli pracujících. Lidově demokratické právo je tedy souhrnem pravidel chování, jímž se upravují a regulují společenské vztahy způsobem, který odpovídá zájmům pracujících v nynější etapě vývoje — pravidel, jejichž dodržování je zaručeno veškerou donucovací mocí lidově demokratického státu.

To je naprostý a zásadní rozdíl od práva buržoasního, které vyjadřuje vůli kapitalistů jakožto vládnoucí třídy. Ale stejně jako v otázce státu je tu při všech odlišnostech a ne-

dokonalostech zřejmě zásadní shoda s vnitřní podstatou sovětského práva.

Pokud jde o roli práva ve společnosti, A. J. Vyšinskij ve svém velkém díle o státním právu Sovětského svazu ukazuje, že sovětské právo, které upravuje společenské vztahy v souladu se zájmy pracujících, je jedním z prostředků boje za socialismus a úsilí o rekonstrukci lidské společnosti na socialistické základně. Je namířeno proti všem nepřítelům socialismu a sehrálo velkou roli při potlačení vykořisťovatelů a likvidaci kapitalistických zbytků v sovětském hospodářství, společenském životě i ve vědomí lidí. „Jako prostředek společenské kontroly a jako regulátor společenských vztahů, jako metoda k ochraně zájmů socialistické společnosti i zájmů jejích občanů — plní sovětské právo funkci nesmírné důležitosti, bez níž by se socialistický stát nemohl vůbec obejít...“

Vyšinskij vystupuje ostře proti podceňování práva v socialistické společnosti; vystupuje proti těm, kteří se domnívali, že se právo *rozplyne*, abychom tak řekli, v ekonomice, i proti těm, kteří dospěli k právnímu nihilismu a domnívali se, že v období přechodu od kapitalismu ke komunismu není práva vůbec zapotřebí. Vyšinskij se proti tomu odvolává na Lenina, jenž prohlásil:

„Vůle proletariátu, má-li to být státní vůle, musí být vyjádřena jako zákon, a to kompetentní autoritou, jinak zůstane slovo ‚vůle‘ prázdným zvlněním vzduchu.“

Podle slov Vyšinského zvláštní povaha společenských vztahů v období přechodu od kapitalismu ke komunismu činí nemyslitelným, že by bylo možné řešit problémy donucování a omezování jen administrativně, mimořádnými opatřeními. „Proletářská diktatura působí také legálními prostředky a uplatňuje je soudy a procesními řády. Soud a právo jsou pro proletariát nezbytné — stejně jako trestní a občanský zákoník.“

Přejděme nyní k našim poměrům. Naše nové právo se vy-

víjelo, zejména před přijetím Ústavy 9. května, nesoustavně a empiricky, na podkladě mocenských poměrů, daných výsledky národní a demokratické revoluce a únorových událostí. Přes všechny jeho dnešní nedostatky a nedokonalosti, přes dosavadní krátkost vývoje našeho režimu docházíme nutně k závěru, že role lidově demokratického práva je ve své hlavní podstatě shodná s rolí práva sovětského. Přitom jsme si ovšem dobře vědomi všech rozdílů, daných konkrétními podmínkami a odlišnostmi historického vývoje. Ale základ je rozhodně shodný: také naše právo je prostředkem potlačování nepřátel lidově demokratického režimu a prostředkem ochrany lidově demokratických řádů, je jedním z prostředků omezování a vytlačování kapitalistických elementů, avšak zároveň také důležitým prostředkem v úsilí za vybudování socialismu. Je tím vším dnes spíše fakticky, prostě z povahy věci a z potřeb našeho státního života. Je třeba, aby jím bylo i uvědoměle — musíme si dobře uvědomit, jaká je pravá povaha lidově demokratického práva, v čem záleží jeho nová role na rozdíl od buržoasního práva. A je třeba zaměřit veškeré úsilí našich právníků k důslednému a soustavnému využívání práva podle jeho pravého smyslu — ve prospěch pracujícího lidu, k podpoře naší cesty k socialismu. Je dále třeba, aby i u nás se stalo obecným majetkem vědomí o nutnosti *lidově demokratické legality*, jejíž dodržování nám zajistí — podobně jako v Sovětském svazu — ulehčí plnění našich úkolů, neboť přispěje k zvýšení vnitřní disciplíny naší společnosti a k plynňější mobilisaci sil pro plnění hospodářských plánů a v zájmu budování socialismu.

Na tyto problémy jsme ovšem narazili již při tvoření nové ústavy. Věc nebyla ovšem tehdy ještě zralá k plnému rozvíjení otázky, přece však již důvodová zpráva k návrhu ústavy z 5. května 1948 aspoň naznačuje, jakým směrem se tehdy vyvíjelo naše pojetí práva v lidové demokracii. Práví se tam:

„Nová ústava má sehrát důležitou roli i v přeměně samotné role práva ve společnosti... V lidové demokracii se přeměňuje sama role práva ve společnosti. Z prvku konservativního, retar-

dačního, ba reakčního se právo stává faktorem vývoje, pokroku a budovatelského úsilí.“

Zde je ovšem role lidově demokratického práva charakterisována jen po jedné stránce: právě po té nové, pozitivní roli v hospodářsko-společenském životě, která v buržoasním právu nemá vůbec obdoby.

Mluvil jsem zde o lidově demokratickém právu jako o celku, o něčem jednotném. Snad mi někdo namítne, jak se takové pojetí srovnává s faktem, že náš dnešní právní řád, jak se nám jeví v platných předpisech, je něco naprosto nejednotného. Skládá se přece z několika vrstev různého stáří a původu. Kromě nových zákonů, lidově demokratických i svým obsahem a „původem“, máme většinu norem z předmnichovské republiky a snad ještě více rakouských a uherských. Tato nesorodá směs že tvoří lidově demokratické právo?

Řekl jsem, že pro hodnocení práva je rozhodujícím momentem třídní hledisko, jinak řečeno: odpověď na otázku, *čí vůli*, vůli které třídy dotyčný právní řád vyjadřuje. A tato věc je nesporná — je rozhodnuta mocensky, výsledkem národní a demokratické revoluce a zejména únorovými událostmi.

Jednota právního řádu není dána jednotným původem všech platných norem nebo jejich stejným legislativním vznikem či snad jednotným slohem — tato jednota je dána třídní vůlí, která stojí za *celým* právním řádem. Již tím je řečeno, že je náš právní řád jednotný — lidově demokratický. Ty staré partie v něm — a je jich opravdu hodně — nemohou nic změnit na onom základním faktu a jsou jen výrazem skutečnosti, že jsme dosud uprostřed překotného vývoje a uprostřed veliké rekonstrukce nejen v hospodářství, ale i ve sféře práva. Ač je to nedostatek velkého dosahu, je to přece jen nedostatek technického rázu. Je právě jedním z našich hlavních úkolů, abychom i v tomto směru zjednali jednotu a soustavnost a k tomu mají přispět zejména velké kodifikace, chystané ministerstvem spravedlnosti, ministerstvem vnitra a ministerstvem práce a sociální péče. Ale opa-

kuji: to nic nemění na faktu, že náš právní řád je ve své podstatě jednotný právní řád lidové demokracie.

Bylo by však omylem se domnívat, že je tato jednota našeho právního řádu jen faktická, že existuje jen jako důsledek našich třídně mocenských poměrů. Je vyjádřena také právně: jejím právním vyjádřením je Ústava 9. května — ústava lidové demokracie. Ústava 9. května je nejen základním zákonem našeho právního řádu, nýbrž je také politickým dokumentem a lidovou chartou. Ústava tedy sjednocuje náš právní řád především již svou existencí, tedy, abych tak řekl: třídně politicky, neboť je sama jedním z hlavních výsledků naší národní a demokratické revoluce, jakož i lidového vystoupení na obranu revolučních vymožeností v únoru 1948. Naopak zase ve své funkci ústavy, základního zákona, tyto výsledky zajišťuje a utvrzuje. V Ústavě 9. května došla tedy vrcholného právního vyjádření vůle našeho lidu, který vybojoval národní a demokratickou revoluci a odrazil v únoru nápor reakce.

Avšak Ústava 9. května sjednocuje náš právní řád nejen svou existencí jako právní výraz vůle lidu, nýbrž také docela výslovně i pozitivními právními předpisy. Domnívám se, že význam tohoto faktu je poměrně málo znám a že se k němu dostatečně nepřihlíží. Ústava 9. května provádí toto sjednocení dvojím způsobem.

Především tím, že zavádí do našeho práva velmi důležitý pojem „*lidově demokratické zřízení*“. Důvodová zpráva k návrhu ústavy praví k tomu, že tímto termínem má ústava na mysli faktické vztahy mezi lidmi, jak vznikly v důsledku obou našich národních a demokratických revolucí (z první a druhé světové války) a jak také odpovídají právnímu přesvědčení lidu; soudce má přihlížet nejen k literě zákona, ale i k těmto faktickým poměrům. V tomto novém právním pojmu je tedy právě obsažen právně závazný odkaz na strukturu naší společensko-hospodářské soustavy, kterou má ústava zajišťovat a utvrzovat, zejména na dané třídně mocenské poměry, na vedoucí roli dělnické třídy v čele s jejím

předvojem a na její svazek s ostatními pracujícími, především s pracujícím rolnictvem.

Myslím, že tato právní konstrukce zcela odpovídá marxistickému pojetí práva — pojetí, které Marx vyjádřil v pregnantní formě slovy:

„Společnost nespočívá na zákoně — to je jenom juristická domyšlivost — nýbrž zákon spočívá na společnosti.“

V pojmu „lidově demokratické zřízení“, s nímž ústava na četných místech operuje, je také obsažena důležitá směrnice pro její výklad a aplikaci: nemá být vykládána a aplikována formalisticky, „normativisticky“, nýbrž s neustálým zřetelem ke skutečným společenským životům, a to s hlediska hlavního cíle naší nynější soustavy — s hlediska dosažení socialismu. To plyne jasně ze znění § 171, odst. 1, ve spojení s úvodním prohlášením.

Avšak nejen to: Ústava 9. května zajišťuje jednotu našeho nynějšího řádu ještě i tak, že dává všem, kdož ji mají vykládat a aplikovat, přímo do ruky právní instrument, jímž lze tyto základní směrnice naší společensko-hospodářské soustavy provádět jednotně, v jednom duchu, v přesných legálních a ústavních formách. Je to zároveň instrument, jímž lze již dnes — ještě do té doby, než se bude celé naše právo skládat jen z nových zákonů — provádět aspoň v konkrétních případech, v judikatuře a administrativě, jakousi revisi starších partií našeho platného právního řádu se stanoviska potřeb lidově demokratického zřízení.

Tímto instrumentem je § 171, odst. 3, ústavy — jeden z nejdůležitějších ústavních předpisů — ve spojení s § 173, odst. 2. Podle těchto dvou ustanovení má být výklad a aplikace *kerékoli* součástí platného právního řádu, *kerékoli* normy, v souladu s novou ústavou — což znamená zároveň v souladu s duchem a zásadami našeho lidově demokratického zřízení; jakmile se při takovém výkladu zjistí, že norma není sice formálně juristicky v rozporu se slovním zněním některého ústavního předpisu, ale že je v rozporu

s duchem ústavy a se zásadami lidově demokratického zřízení, je nutno považovat ji za neplatnou.

Tento právní instrument dává tomu, kdo aplikuje právní normy — a to budou především právníci — možnost, aby postupoval nikoli dogmaticky, formalisticky, nýbrž v duchu lidově demokracie a s hlediska cesty k socialismu, aniž by musil mít obavy, že porušuje pozitivní právní předpisy. Vyžaduje to od nás právníků ovšem značnou iniciativu, značné znalosti společenských věd a především dokonalé chápání povahy našeho společenského zřízení a role práva v lidově demokratické společnosti.

Dovoľte, abych skončil tím, že ještě jednou zdůrazním, že my, čeští a slovenští právníci, musíme správně pochopit roli lidově demokratického práva v naší etapě, ale že ji musíme pochopit v jeho celku, v jeho jednotě, která je dána třídním složením naší společnosti a právně novou ústavou.

Naše nová ústava, která je vyvrcholením našeho dosavadního právního vývoje, zaručuje tedy jednotu našeho lidově demokratického řádu a poskytuje také všechny právní prostředky k uplatnění lidově demokratického práva v souladu se zájmy pracujících. Je třeba, abychom všech těchto možností, které nám dává naše právo, využili v plné míře k obraně lidově demokratických řádů a v duchu naší cesty k socialismu — tak, aby docela konkrétně a prakticky se stala v celé naší právní sféře skutkem slova lidově demokratického presidenta Klementa Gottwalda, pronesená v den uzákonění Ústavy 9. května:

„Napříště bude u nás vůle lidu zákonem.“

Právníci a boj za pokrok a mír

Sjezd právníků čs. lidové demokracie se koná v měsíci, ve kterém náš lid vzpomíná mnichovské zrady. Pod nepravou clonou záchranu míru byl Mnichov přímou cestou k válce. Dne 1. září 1939 přepadl Hitler Polsko. Síly vládnoucí třídy v nacistickém Německu, ve fašistické Itálii a ve fašistickém Japonsku splynuly ve světovou válku proti všem svobodným národům. *Druhá světová válka byla ploidem imperialismu.*

Po krvavé lázni, kterou lidstvo prošlo v době druhé světové vojny, se s úžasem prostý člověk ptá, *zda je vůbec třeba bojovat za mír.* Mezinárodní situace jasně ukazuje, že musíme za mír bojovat intenzivně a soustavně, cílevědomě a organisovaně. Je nutné, aby se všichni lidé dobré vůle spojili na celém světě a zabránili temným silám v rozdmýchání nového válečného požáru.

Ve světě se formují dva tábory. Jeden tábor volá po válce, druhý usiluje o trvalý mír.

Z čeho vyvěrá štvání do války? Je to zase *imperialismus*, který by rád vehnal lidstvo do válečné řeže, jejíž ničivé konce při možnostech moderní techniky jsou nedozírné. Hluboké protiklady v imperialistických systémech společenských vedou k tomu, že těžkým hospodářským krisím se má zabránit výrobou válečného materiálu.

Americký imperialismus hledá po druhé světové válce metody a způsob, jak udržet výrobu na úrovni válečné a

jak zachovat v neztenčeném rozpětí zisky monopolistů. Západní kapitalisté vytvořili theorii o *americkém století.* Dolarovými půjčkami a úvěry podvazují suverenitu a politickou svobodu neamerických států, i když se půjčka poskytuje proto, aby „zpečetila přátelství se spojeneckou zemí“. Vývozem kapitálu se sledují cíle hospodářské i politické. Politickým záměrem se na příklad vyznačují návrhy na půjčku Řecku a Turecku na jaře r. 1947. Nízký úrok a umořování při dolarové půjčce Anglii, poskytnuté r. 1946, nejsou žádným darem přátelskému státu, nýbrž jsou jedním z pokusů o řešení rozporů kapitalistické soustavy.

Význačné místo mezi bojovými prostředky imperialismu zaujímá *válka.* Proto v ruce *s imperialismem* vyrostl *militarismus.* V USA je celá řada největších podniků v rukou vojenských institucí. V severoamerické politice byl stvořen nový pojem státu, totiž stát posádkový. Jím se má označit přeměna Spojených států v ozbrojený tábor a uskutečňování totální mobilisace všeho amerického hospodářství už v době míru. Vnitřní život americký je proniknut universální militarisací. Velení armády je spjato s vedoucími kruhy Wall Streetu. Zahraniční politika Spojených států je kontrolována armádou.

Tak řečená *Trumanova doktrina*, která se kdysi v samých USA setkala s odporem pro svou nevhodnou formulaci, byla doplněna *Marshallovým plánem*, plánem na výboj a expansi pod rouškou pomoci ochuzené Evropě. Po pravdě se má pomoci Spojeným státům, Evropa má být odbytíštěm pro neprodejné americké zboží. Prostá prodavačka v pařížském magazínu dobře pochopila smysl americké pomoci, když kupujícího nenápadně upozornila, že pod francouzskou etiketou kupuje nehodnotný voňavkářský výrobek americký. Marshallův plán dočasně zmírnil nebezpečí krise. Při tomto plánu se průmyslové koncerny zbavily podnikatelského risika, protože obchodní transakce financuje vláda a poplatníci. Zisky arci připadají monopolům a trustům.

Konečným cílem Marshallova plánu je umožnit americ-

kým monopolistům ovládnout Evropu a udělat z ní nástupišť pro válku. Američtí kapitalisté určují finanční politiku zmarshallisovaných evropských států, aby dosáhli co největší kupní síly dolaru. Zmarshallisované státy musí odbírat veliké množství výrobků, které si před válkou vyráběly samy. Vyrovnávacích fondů užívá americký velkokapitál, jmenovitě pro rozvoj těžby surovin strategicky důležitých. Ve zmarshallisovaných zemích mají rozhodující slovo ve výrobních výborech Američané, aby usměrňovali výrobu podle přání USA.

Ukázalo se, že se Marshallův plán minul účelem. Vývoz USA do Evropy soustavně klesá. Plán není s to, aby zmírnil protiklady kapitalistických zemí. Američtí monopolisté po neúspěchu Marshallova plánu vytvářejí militarisaci umělé podmínky válečné konjunktury.

Výrazným dokladem toho je především *Severoatlantický pakt*, jenž má přeměnit přímořské státy Evropy a Kanadu v ozbrojený tábor a v nástupišť války. Zbrojařské koncerny v USA dodávají zbraně, aby klestily americkému imperialismu cestu k světovládě.

Pakt oslabuje však i pozici vládnoucí třídy USA v její vlastní zemi. I když většina amerického lidu dosud věří v „obrannou, mírumilovnou povahu“ Paktu, pocituje jeho zhoubné následky na vlastní kůži. Aby ozbrojila Evropu, zvyšuje Trumanova vláda položky vojenského rozpočtu, beztak již „astronomické“, a uvaluje daňové břemeno na bedra drobného lidu.

Sotva byla podepsána Severoatlantická smlouva, začal anglo-americký tisk soustavně zpracovávat veřejné mínění, aby je připravil na vytvoření *nových vojensko-politických bloků*, jmenovitě na *Středomořský pakt*. Jde tu o odbočku Severoatlantického paktu.

Řečeným Paktem hledí USA dosáhnout na některých zemích, které nejsou pod severoamerickou kontrolou, záruku toho, že poskytnou za mimořádných okolností vojenské základny. Konkrétně řečeno, má *Francovo Španělsko* poskyt-

nout vojensko-námořní základnu v západní části Středomořského moře. Úlohou *Itálie* má být jednak ochrana Sicilských průlivů, jednak poskytnutí vojensko-leteckých a námořních základen v jižní Itálii a na Sicilii. Američtí imperialisté pokládají za jisté zřízení veliké letecké základny na Krétě, i když se dívají washingtonské vládní kruhy na Řecko skepticky. Zmilitarisované *Turecko* má poskytnout letecké základny na pevnině. *Řecké ostrovy* mají být přeměněny v přední námořní základnu.

Všechny síly v Evropě, na Blízkém Východě a na středomořském pobřeží se mají soustředit, aby USA a jejich spojenci mohli vést velké ofensivní operace. Vzájemná souvislost Severoatlantického paktu s připravovaným Středomořským je nepochybná.

Američtí imperialisté nepřestávají usilovat ani o to, aby se obec Spojených národů a její orgány staly poslušným mechanismem ve službách americké světovlády; soustavně se snaží o to, aby původní zásada veta byla opuštěna nebo aspoň paralysována.

Uvnitř válečné skupiny není jednota. Vedou se tam otevřené i utajené boje silnějších se slabšími. Skupiny států, utvářené na podkladě monopolistického kapitalismu, nemohou být v harmonické souhře. Marně se brání anglická libra americkému dolaru, platí-li zásada: „Kdo s koho“. Ve světovém tisku už se setkáváme s formulacemi, podle nichž klesá Francie na anglosaskou kolonii a Anglie sama na přívěsek dolarových magnátů vládnoucích na Wall Streetu.

Pro imperialisty je docela důsledné, že už *skutečně válčí*, aby zachránili koloniální panství proti snahám obyvatel *Vietnamu a Polynésie*. Politika otevřených dveří, kdysi uplatňovaná v *Číně*, byla změněna americkým imperialismem, který se prvořadě angažoval v zemi jedné z nejstarších kultur světa. V literatuře se přímo mluví o *Trumanově doktríně v Číně*.

Starší sestra Trumanovy nauky, *Monroeova doktrina*, po-

mohla Spojeným státům severoamerickým ovládnout státy středoamerické a jihoamerické.

Koloniální zaměření imperialismu vede k těžkým diskriminacím mezi bílou rasou a rasami barevnými. Soudce Lynch je stále normální součástí americké spravedlnosti. Černoch je dobrý k tomu, aby krvácel za zájmy bílého imperialisty, ale jako válečný veterán si vyslouží leda kopance a persekuci. Ani *antisemitismus* není k zahození, slouží-li imperialistickým cílům. Nemůžeme se potom divit, že v *táboře války jsou bývalí váleční odpůrci anglosaského světa.* Nemůžeme se divit, že se historie opakuje. Imperialismus kdysi dosadil svými penězi a svým vlivem v Německu tvrdého diktátora v podobě Hitlera, vlivní italští magnáti podporovali Mussoliniho v Itálii. Japonští finančníci dali moc v Japonsku do rukou maršála Toja.

Dnes američtí imperialisté podporují ve světě všechno, co je *fašistické, neofašistické*, po případě fašistické ideologii velmi blízké. Po ideologické stránce je tábor války velmi pestrý, pestrý je v samotných Státech severoamerických od zastřených organisací demokratických až k ryze fašistickým organisacím „*Stříbrných košil*“ a „*Bílých košil*“ až ke kápím Ku-Klux-Klanu.

Imperialisty proto ani nenapadá vážným způsobem *stíhat zločince druhé světové války a denacifikovat Německo.* Příslušníci bývalých SS jsou dobrými vojenskými instruktory a organisátory ve službách imperialismu, zvláště pak v boji, který se vede na záchranu koloniálního systému. Americký imperialismus se paktuje s Francovým fašistickým Španělskem a modernisuje quislingy v Evropě.

Americký imperialismus otupuje rozum a morálně rozkládá člověka. Pod přísným dozorem americkým se vyrábějí romány, povídky, novely a filmy o nevyhnutelnosti války. Knihy a filmy vyráběné pod dohledem amerického imperialisty jsou proniknuty kosmopolitismem, jehož cílem je zabít národní uvědomění a rozšířit po celém světě „*americký způsob života*“, odstranit všechny hranice a dosáh-

nout převahy všeho amerického nad životními podmínkami ostatních zemí světa.

Almer Davis, bývalý vedoucí úřadu pro vojenské informace v USA, napsal obšírný článek s názvem „*Proč se vedou války*“ a v něm říká: „Na mne neplatí řeči o tom, že atomová bomba je výjimečně nelidskou zbraní, jejíž použití odporuje jak vojenské cti, tak křesťanské morálce... Osobně nevidím rozdíl (s výjimkou hospodárnosti a rychlosti) mezi atomovou bombou a palebným přepadem.“ *Atomová bomba má být prostředkem, kterak sjednotit svět.*

Russel Smith ve sborníku „*Nové hranice světa*“ napsal: „Fakta, která se týkají zalidněnosti... zřejmě naprosto jasně ukazují, že byla-li kdy pocítována nutnost křížového tažení na sebeobranu, je to zvláště dnes. Je třeba podniknout *kampaň pro ustavení kontroly nad porodností u asijských národů*, jakož i v jiných zemích.“

Ještě přesněji vyjadřuje měřítko potřebného omezení počtu obyvatelstva redaktor časopisu „*Population Bulletin*“ G. Irving Barch, když říká: „Theoreticky správné číslo počtu obyvatel na zeměkouli je pravděpodobně dokonce ještě nižší než 750 milionů lidí. Toto číslo se značně rozchází s nynějším počtem obyvatelstva, který činí 2250 milionů lidí...“ „Jestliže nemůžeme najít nějakou cestu k tomu, abychom včas zarazili stoupání počtu obyvatelstva, budeme nuceni vést útočnou válku,“ podle slov časopisu „*World affairs*“.

Pozastavme se a hodně se zamysleme nad citáty právě uvedenými. Věru daleko to až dosud přivedla americká imperialistická propaganda v americkém století. Normálně myslící mozek ani nepostačí pochopit onu prohlubeň nemorálnosti, bezcitnosti, nelidskosti. Sotva lze si představit „*dokonalejší a vědeckější*“ skloubení příliš staré Malthusovy theorie s nejnovějšími poznatky přírodních věd.

Svět je enormně přelidněn. Aby lidstvo mohlo podle věčného řádu a svobodně žít, je *potřeba podstatnou část lidstva vyhubit.* Učiníme to podle nejnovějších vymožeností še-

trně, hospodárně a rychle — vyhlazovací válkou atomickou. Tak cynicky, s chladnou rozvahou, obrnění teorií a statistikou, usuzují imperialističtí ideologové. Jsou vskutku důslední ve svém počínání, neštítí se podat ruce velkorysým vrahům nacistickým, nerozpakují se prozkoumávat fašistickou ideologii, aby v ní našli zdravé jádro. Musíme uznat, že nacistické koncentrační tábory byly opravdu pouhou hračkou proti tomu, co chystají novomalthusiáni lidstvu.

Nacističtí felčárkové, mučící lidi, měli pavědeckou metodu a imperialistický cíl. *Novodobí američtí malthusiáni* mají i metodu solidní; velkorysé, hospodárné, rychlé a tím také šetrné vylidnění zeměkoule atomickou energií. Nacismus se svými plynovými komorami je úplně brždilství proti novodobému malthusiánství amerického století.

Imperialistické neomalthusiánství americké rozřešilo nejenom otázku metody, ale odpovídá i na to, *kolik lidí* je třeba vyhubit; ke slušnému, šťastnému a svobodnému životu stačí americkému imperialistickému ideologovi vyhubit jenom asi tak dvě třetiny žijícího lidstva. Cyklické krise, cyklické vyhlazování — toť důsledky neměnného řádu lidské společnosti podle šílených představ neomalthusiána.

I směr přímého vyhlazování je theoreticky určen: asijské národy a jiné země. Takovou odměnu má dostat ASIE, kolébka kultury a lidstva. To má být vděk nového světa světu starému.

Základní práva zařazená do arsenálu formální demokracie jsou v *imperialistických státech potlačována*. Ať už je to svoboda tisku, svoboda projevu mínění, nebo svoboda osobní. Za vlády imperialismu neexistuje ani individuální svoboda, ani politická demokracie. Imperialistická rasová diskriminace a otrokářský koloniální systém jsou v zásadním rozporu se smyslem a zněním základních ustanovení ústav států formálně demokratických. Za imperialismu se bojuje proti všemu, co by značilo zlepšení starých zřízení, bojuje se proti pokroku. Současně se podporuje všechno,

co je staré a co znamená krok zpět, podporuje se reakce. A je příznačné, že se pod heslem „svobody“ nepokrytě hlásá nová válka pro miliardové zisky kapitalistů. Buržoasní tisk v milionových exemplářích denně vede ideologickou přípravu války.

Uvedu některá *data o rasové diskriminaci v USA*. Zákonodárství 30 států amerických zakazuje manželství příslušníků bílé rasy s černochoy, Indiány a zástupci mongolské rasy. Smíšená manželství se trestají v některých státech vězením až do 10 let. K barevným rasám se počítají někde i lidé, kteří mají barevného praděda nebo barevnou prabábu, a ve státě Virginia jde zákaz až do čtvrtého pokolení. Stát Georgia pokládá za osoby afrického původu všechny, kdo mají jakékoliv rysy africké rasy. Smutně proslulé nacistické *norimberské zákony* jsou s citovanými zákony americkými na téže ideové základně. Pod vlivem amerického imperialismu se provádí i mimo Ameriku *segregace*, t. j. zamezování styků mezi černým a bílým obyvatelstvem.

Nakladatelství „Washingtonská družstevní kniha“ bylo zapsáno ministrem spravedlnosti do černé listiny z toho důvodu, že se stavělo za rovnoprávnost ras.

Význačným dokladem skutečnosti, že jsou dnes zdeptána nejzákladnější demokratická práva, je *komise pro vyšetřování neamerické činnosti*, vedená republikánem Thomasem. Americký ministr spravedlnosti uveřejnil obsáhlý seznam podvrtných organizací, jejichž činností se má zabývat Thomasova komise. Neudivuje nás, že mezi nimi také je „Sdružení černošských a spojeneckých veteránů Ameriky“.

V listě „New-York Post“ charakterisoval dne 10. prosince 1947 bývalý ministr vnitra *Ickes* publikaci seznamu podvrtných organizací jako popření „Bill of Rights“, americké listiny práv.

Protidemokratická rozvrtná činnost *Thomasovy komise* způsobila *pobouření* v celém světě. Švédský „*Filmjournalen*“, v úvodním článku pod názvem „Proces středověké inkvisice

z r. 1947“ napsal: „Nový způsob myšlení v Americe je nyní na nejlepší cestě zahalit ji stejnou mlhou, jaká dříve zahalovala celé hitlerovské Německo. Komise pro vyšetřování neamerické činnosti uspořádala v posledních týdnech ve Washingtoně pravé divadelní představení. Předseda komise Thomas je patrně jedním z nemnoha lidí, jimž je jasný smysl tohoto procesu středověké inkvisice...“

Je jisté, že *sněmovní výbor* pro vyšetřování neamerické činnosti vejde do dějin USA. Současně bude jednou historickou připomínkou ideologických rozporů a protikladů v imperialistickém světě americkém záznam o tom, že Spojenými státy severoamerickými projížděl proslulý „vlak svobody“ a popularisoval listinu práv a původní znění americké ústavy.

Imperialisté v USA, v Anglii a ve Francii násilím stíhají pokrokovou složku lidu, pronásledují dělnickou třídu a dělnické hnutí, jmenovitě hnutí odborové.

Největší zbraní dělnictva v kapitalistických státech je *stávk*. V USA a v Anglii se užívá všemožných method, aby se zabránilo stávkám, a aby se přinutili stávkující dělníci ke kapitulaci. Podplácení odborářských činitelů, organisování stávkokazeckých oddílů, násilné rozhánění stávkujících, střelba do stávkujících dělníků a odborářů, pokusy zlomit stávku hladem, vyhozením z práce na dlažbu, zápisy význačných účastníků stávek na černé listiny — to všechno jsou obvyklé *způsoby boje imperialistů se stávkovým hnutím*. Vládnoucí třídy se však nespokojují s těmito prostředky a usilují o vydávání zákonů, podle nichž jsou stávky trestnými činy. Proto v Anglii i v USA došlo k *protidělnickým zákonům*, jejichž zpátečnický charakter je přímo typický. Ještě než došlo v USA k samostatným protidělnickým zákonům, užívalo se některých zákonných předpisů proti jejich původnímu smyslu pomocí juristické eskamotáže proti dělníkům. Tak *lex Sherman* z r. 1890 byl vydán proti trustům, tedy proti podnikatelům a bylo ho zvráceně užíváno proti dělnickým odborovým organisacím, které na-

jednou byly pokládány za trusty. *Antitrustový zákon*, přijatý presidentem Theodorem Rooseveltem, měl odstranit nespokojenost lidu se zločineckými machinacemi mocných monopolů. Proti duchu a znění tohoto zákona se ho zneužívalo v neprospěch stávkujících dělníků. Opět byly dělnické organisace pokládány za trusty.

Zákona z r. 1888 o trestání toho, kdo ruší obchod mezi americkými státy, se užívalo a užívá proti dělnickému hnutí. Prý se podle názoru severoamerických soudů stávkami zmenšuje výroba v podnicích a obchodní styky mezi státy tím trpí.

Americké vládní kruhy suplují nedostatek zákonné úpravy zákazu stávek tím, že užívají proti dělnictvu tak zvaných *injuncti*ons, t. j. soudních příkazů zdržovat se určitých jednání. Tyto příkazy fungují jako nástroj boje proti dělnickému hnutí.

Podle zákona mohou *injuncti*ons být udíleny soudem na žádost strany, předloží-li způsobilé důkazy o tom, že určité právo je kýmkoli porušováno, a že by se hrozící škoda nedala už odstranit, nebo že žádný jiný způsob obrany neposkytne navrhovateli potřebné záruky, nebo že navrhovatel vůbec nemá jiných zákonných způsobů obrany svých práv. Neuposlechne-li někdo takového příkazu soudem vydaného, je za neuposlechnutí soudu trestně právně odpovědný. Stíhá se za tak řečený *contempt of Court*.

Jakmile se doví o chystané stávce, obrátí se podnikatel prostřednictvím prokurátora na soud, který vydá *injuncti*on — soudní příkaz, určený organisátorům stávek. Bude-li stávka přesto vyhlášena, po případě nebude-li stávka, která už začala, skončena, bude osoba, které byl takový zákaz určen, souzena soudem bez účasti přísežných přísedících a ve zkráceném řízení, bez doručení obžalovacího spisu. Obviněný je tedy trestán za neuposlechnutí soudu.

Ačkoliv v r. 1932 vydal kongres pod nátlakem amerického dělnictva zákon, který formálně omezoval užívání soudních příkazů, pokud jde o stávky, přece americká soudní

praxe dosud užívá injunctio v boji s dělnickým hnutím. Zvláště po druhé světové válce se užívalo injunctio proti hornickým odborům.

Imperialistické úřady americké užívají ještě jiného prostředku proti dělnickému hnutí. Je to prostředek nízký, kterým se vládnoucí třída vypořádává s nejlepšími představiteli třídy dělnické. Je to protiprávní *obviňování dělnických činitelů* z těžkých zločinů, které s dělnickými požadavky nemají nic společného.

K tomuto způsobu boje s dělnickým hnutím přistupuje ještě jiná metoda, neméně zločinná, totiž *používání služeb gangsterů* a jejich tlup proti dělnictvu. Gangsteři organizují stávkokaze, tělesně napadají a terorizují stávkující, vraždí jejich strážce a vyzvídají mezi dělníky. Za to zabezpečují úřady gangsterům beztrestnost jejich zločinů, spáchaných v boji se stávkujícími, jakož i veškerých ostatních zločinů.

Známý americký gangster Al Capone byl dotazován, proč nezanechá své zločinecké činnosti, když je mnohonásobným milionářem. Al Capone odpověděl: „Mocní bankéři, politici a vedoucí odborů mne požádali, abych pokračoval v práci.“ Lepším způsobem nelze prokázat skutečnost, jak silné je pouto mezi gangstery a mocnými podnikateli.

Začátkem r. 1946 byl v USA uzákoněn protiodborářský zákon *Taft-Hardleyův*. Tento zákon zakázal systém tak řečených zavřených cechů, t. j. přijímání do práce jenom členů odborů a poskytl široké možnosti pro stávkokazectví. Odborové organizace byly jím zbaveny práva vydávat peněžité prostředky nebo vybírat od svých členů příspěvky na provádění politických kampaní při presidentských volbách a při volbách členů kongresu. Tímto zákonem obdržely monopoly privilegium financovat volební kampaně.

Taft-Hardleyův zákon předpokládá náhradu škod vzniklých z neplnění kolektivních smluv, z organizací stávek atd. Škody nahrazují odborové organizace, jestliže administrativní orgán státu vrátí do práce osoby propuštěné pro požadavky organizace.

Podnikatelé vyvodili z protiodborářského zákona příslušné závěry. Tak na příklad firma „General Motors“ vytvořila v r. 1947 *fond pro boj proti odborovým organizacím*. Pomocí *Sekce pro pracovní spory* zbavují kapitalisté celé odborové organizace práva hájit a reprezentovat dělnické zájmy.

Ani v *Anglii* se nevzdávají současní imperialisté trestní represe v boji s dělnickým hnutím. Také zde je vydatnou pomůckou soudní „výklad“ zákonů. Známý z dřívějšíka je *proces proti svazu železničářů společnosti Tafské doliny* z r. 1901. V r. 1927 byl vydán *zákon proti stávkám a odborům*, nazývaný anglickým dělnictvem zákonem stávkokažeckým. Zákon prohlásil za protizákonné stávky,

1. jestliže sledují jiný účel, než dosažení prospěchu v průmyslovém konfliktu v rámci toho povolání, nebo toho sektoru v průmyslu, v němž jsou účastníci stávky zaměstnání, a
2. jestliže je úkolem stávek, nebo slouží-li k tomu, aby působily na vládu buď přímo nebo vytvořením tíživé situace pro společnost.

Zákon byl namířen nejenom proti hospodářským stávkám, ale i proti stávkám politickým. Citovaný zákon zakazuje též výzvu ke stávce, ať už ke stávce došlo či nikoli. Zákon stíhá účast na stávce v jakékoli formě, zakazuje strážce proti stávkokazům atd.

Bylo ustanoveno, že zákon z r. 1906, který zakazuje podnikatelům podávat žaloby na profesionální svazy o náhradu škod způsobených po dobu stávky na majetku, se nevztahuje na jednání vykonaná k vyvolání stávky, nebo na její podporu, jestliže běží o stávku zakázanou zákonem z r. 1927.

Zákon dal zúčastněným osobám a generálnímu státnímu zástupci právo navrhnout soudu, aby vydal zákaz použití fondu odborů na organizaci nebo vedení protizákonné stávky. Porušení zákazu se stíhá trestní sankcí.

Americký historik Crook napsal o anglickém zákoně

stávkokazeckém z r. 1927, že se tento zákon jeví v naší době — přihlížíme-li k zájmům britské pracující třídy — příkladem nejreakčnějšího zákonodárství.

Francie se také neopozďuje v potlačování dělnického a odborářského hnutí. Nejen že potlačuje procesy proti kolaborantům, ale své vlastní, vlastenecky spolehlivé horníky ozbrojenou mocí potírá a za stávky soudně stíhá.

V imperialistických státních zřízeních se jeví rozpor *mezi psanými zákony a praxí i na poli parlamentarismu*. Dávno minuly doby, kdy byla vláda odpovědna parlamentu a kdy byl parlament „všemocný“. Ve skutečnosti dnes vládnou byrokraté, úředníci, výkonná moc. A ta prosazuje vůli monopolistických kapitalistů.

Zvláště tak řečená *horní sněmovna* je střediskem zpátečnictví a brzdou proti pokroku. V Anglii je skutečným přežitkem středověku, zbytkem privilegií z feudální doby. Víc než polovice členů sněmovny lordů zasedá tu právem svého původu, právem „aristokratické krve“.

Ukázky z imperialistického tábora války osvětlily, že *ráz měšťácké demokracie je vypjatě třídní* a že tudíž jsou holým výmyslem doktriny o nadtřídním charakteru buržoasní demokracie, o čisté demokracii, o demokracii vůbec.

Všechna společenská zařízení měšťácké demokracie, počítáno do toho i *právo*, jsou ve službách vládnoucí třídy kapitalistické. Fungují ve prospěch nepatrné menšiny obyvatelstva proti širokým masám lidovým. Jsou protilidová.

Společenská zařízení imperialismu jsou nedemokratická; nevyhovují ani představám o formální demokracii, kterou vypěstovala buržoasní doktrina.

Proto také nejsou ani pokrokem, nýbrž v určitých směrech, velmi závažných, jsou temnou cestou zpět, temnou reakcí. Stačí tu připomenout rasismus, antisemitismus, otrokářský systém koloniální. Tím vším už se dostáváme do sféry nelidskosti a barbarství.

Neřešitelné protiklady nutí vládnoucí třídu, imperialisty, k propagaci války.

Tábor imperialistů se rozšířil o *Titovu Jugoslavii*, v níž už se vyrábějí válečně důležité suroviny pro Západ. Jugoslávští buržoasní nacionalisté zavedli Jugoslavii do područí anglo-amerického imperialismu. Vymoženosti, které si lid vydobyl za pomoci sovětských armád, byly likvidovány. Jugoslávský stát degeneroval s vyššího stupně demokracie v osobní diktaturu, která se nerozpakuje užívat hrubého a nezákonného násilí netoliko na vlastních lidech, ale i na sovětských občanech.

Aby byl přehled válečného tábora úplný, je třeba věnovat pozornost i *politice Vatikánu*.

V *první světové válce* se Vatikán netajil sympatiemi k Rakousku a Německu. Papež dokonce intervenoval ve prospěch Německa, žádaje „spravedlnost“. Vatikán ospravedlňoval vilémovské Německo a německý imperialismus, projevoval svůj nesouhlas se soudem nad kaiserem a zastíral otázku o vině na válce.

Po *první světové válce* Vatikán sympatisoval od počátku s fašismem, pomohl v Itálii fašistům k moci a měl zájem na imperialistické politice Itálie.

Známa je součinnost katolických církevních knížat s fašistickou diktaturou v hitlerovském Německu. Americký novinář *Still* píše, že *německý katolicismus* nese těžkou odpovědnost za fašistické panství v Německu.

Za Mussoliniho v únoru 1929 byla uzavřena *lateránská smlouva a konkordát* a papež přestal být vatikánským vězněm. V červenci r. 1933 uzavřel Vatikán *konkordát s nacistickým Německem*. Bylo to v době, kdy světové veřejné mínění bylo rozhořčeno terorem, jímž Hitler oslavil svůj příchod k moci. Katolíci mimo Německo byli pobouření pronásledováním katolického duchovenstva. Podepsání smlouvy v této chvíli se přirozeně vysvětlovalo jako rehabilitace zločinných skutků Hitlerových Svatou stolicí. Vatikán byl prvním státem, který uzavřením smlouvy s Hitlerem legalisoval jeho podpis.

Fašistický převrat ve *Španělsku* byl připraven velkostat-

káři, finančním kapitálem a duchovenstvem. Na plánu povstání úzce spolupracovaly generální štáby Německa a Itálie. Kapitalistické kruhy ze zahraničí, jmenovitě anglický naftový král Deterding, poskytly finanční pomoc. Francův režim se těší velkým sympatiím Vatikánu už od samého svého počátku.

Za druhé světové války papež intervenoval na účet Polska a spolupracoval i s imperialistickým Japonskem. Neodsoudil také nacistické mučírny a vyvražďování celých národů.

Po válce se připojil Vatikán ke snahám obrodit reakční Německo, které by bylo stabilizačním faktorem v Evropě. Dneska je i Vatikán ve službách amerického imperialismu. Vatikán je oporou fašistických elementů a imperialistických skupin. Vatikán je spojen s kapitalismem také tím, že v celé řadě zemí stará feudální aristokracie, o kterou se papež vždycky opíral, srostla s průmyslovým a finančním kapitálem. Vatikánský kapitál se prolíná s mezinárodním finančním kapitálem.

V papežských projevech bychom marně hledali odsouzení rasismu nebo otrokářského koloniálního systému. Marně bychom v nich hledali odsouzení útočné války nebo dokonce války zločinecké.

Vatikán neuznává svobodu svědomí. Už v „Syllabu“ z roku 1864 prohlásil papež Pius IX. za blud učení o náboženské snášenlivosti a zásadu, že každý člověk si může svobodně zvolit a vyznávat to náboženství, které pokládá za pravé ve světle rozumu. Svoboda slova a tisku je odsouzena v mnohých papežských encyklikách. Lev XIII. v r. 1885 odsoudil také svobodu vyučování. Na indexu zakázaných knih je velmi mnoho jmen a děl, mezi nimiž jsou nejlepší výtvary lidského ducha, bez kterých by se neobešla základní abeceda vědy a kultury. Příkladem za mnohé je Galileo Gallilei, jehož spisy byly po více než staletí persekuce vyškrtnuty z indexu, když se ukázala neudržitelnost církevního stanoviska.

Liberální newyorský časopis „Nation“ napsal v roce 1945, že nyní, kdy fašističtí přátelé Pia XII. jsou poraženi, je zajímavé, že „každá nová jeho sobotní řeč je radikálnější než předešlá“ a že papež zůstává „jedním z nejvyšších vůdců mezinárodní reakce“. Týž časopis po roce znovu vyvrátil prohlášení Vatikánu, že papežství bylo vždy bojovníkem za demokracii. Když Pius XII. ujišťuje, že papežství vzděky „obhajovalo lidové masy proti despotismu“, zároveň tím bez výčitek svědomí pomíjí nesčetné smutné skutečnosti o spolupráci s tyrany, počínajíc Filipem II. španělským a Mussolinim končíc; nepozoruje také, že v katolickém Španělsku jsou statisíce lidí vrhány do vězení bez soudu a bez nejmenšího protestu církve.

Prokázali jsme, že imperialistické společenské zřízení je protilidové, nedemokratické, nepokrokové a reakční, nelidské a barbarské. Nuže, proti čemu směřuje válečný pokřik, propaganda války a rozdmýchávání válečné psychosy a hysterie? Proti ničemu jinému, než proti lidovosti, demokracii, pokroku a svobodě. V čem je toto vše ztělesněno? V marxismu-leninismu, v socialismu, v komunismu. Komunismus je strašidlem imperialistů. A to takovým strašidlem, že kapitalističtí magnáti volají do zbraně s podvodným heslem záchrany lidské kultury. Marxismus-leninismus je imperialistům nebezpečný, v prvé řadě svou vědeckostí opřenou o tisícileté zkušenosti lidstva. Socialismus je nebezpečný kapitalismu tím, že dovede životným způsobem rozřešit třídní antagonismus lidské pospolitosti. Hluboké nebezpečí pro imperialisty tkví také v tom, že socialismus vrací člověku jeho důstojnost. Člověk přestává být ve společnosti předmětem vykořisťování, nabývá opravdové svobody. Demokracie je v socialistické společnosti skutečnou vládou lidu. V socialistické pospolitosti vládne většina; základní princip demokratismu se stává skutečností. Celé hospodářské zřízení je charakterisováno účelem zvyšovat hmotnou i kulturní základnu společnosti.

Člověk jako individuum může užívat své svobody a plně

se uplatnit teprve tehdy, když je zbaven hospodářských pout kořistnictví. Socialismus neznamená popření jednotlivce, nýbrž jeho harmonické zasazení do života celé pospolitosti. Nerovnost mezi lidmi, tak význačná pro imperialistické stadium kapitalistické, padá, a ve *společenském řádu socialistickém jsou si všichni rovni*, nehledě na původ, rasu, národnost a náboženství. Jmenovitě žena se stává v socialistické pospolitosti plnoprávným členem kolektivu.

Velká říjnová revoluce v Rusku a to, co po ní následovalo, je pro imperialisty obzvláště bolestné. Je totiž podán velmi živý důkaz toho, že je úspěšně proveditelným světový názor vypěstovaný Marxem, Engelsem, Leninem a Stalinem. Živelná síla Rudé armády za druhé světové vojny, která rozhodla o porážce mocností Osy, fašistické Itálie, nacistického Německa a imperialistického Japonska, přesvědčila svět o tom, že stojí za to umírat za socialistickou vlast, o tom, že socialistické vlastenectví je čímsi neskonale hodnotnějším než buržoasní nacionalismus a šovinismus, o tom, že proletářský internacionalismus nebetyčně převyšuje bezduchý kosmopolitismus.

Nový *socialistický poměr člověka k práci*, mění *poměr člověka k člověku* a zakládá dosud nejvyšší stupeň lidské morálky, *morálku socialistickou*. V dějinách lidstva nebylo spravedlivějšího hesla nad zásadu: „Každému podle zásluh“ a ve vyšším stadiu socialismu, v komunismu: „Každému podle potřeb.“ Co proti tomu staví imperialisté? Ničení, destrukci, válku, útočnou válku vyhlazovací s rychlým a hospodárným prostředkem atomické bomby.

Popis válečného tábora jsme skončili ukázkami z politiky Vatikánu. Navažme opět na ni. Dne 30. června 1949 schválil papež Pius XII. *dekret* kongregace sancti officii *proti komunistům*. Nejtěžším církevním trestem, vyloučením z církve, trestem nad to zostřeným tím, že nastává okamžikem spáchaného činu, a kromě toho umocněným tím, že jest jeho prominutí vyhrazeno zvláštním způsobem papežské stolicí, se stíhá každý katolík, který komunistickou nauku vy-

znává, zejména ji obhajuje nebo šíří. Odepřením svátostí se stíhá katolík, který

1. čte, šíří nebo vydává knihy, periodika, noviny nebo letáky, které slouží nauce nebo činnosti komunistů, nebo do uvedených publikací píše a

2. podporuje komunistickou stranu nebo je jejím členem.

Otcové, pověření obranou víry a mravů, nepřihlédli při dekretu proti komunismu k tomu, že ani člověk vřele nábožensky cítící nemůže zavírat oči před poznatky, ke kterým došly vědy přírodní i společenské. Zákonitost vývoje se nedá zvrátit a hrozby nejpřísnějšími tresty zůstanou na papíře. Právě exkomunikace — vyobcování z církve — pozbyla postupem času své síly a častým užíváním se opotřebovala.

Zrovna člověk vřele nábožensky cítící vidí, že cíl, jež *sleduje komunismus, je slučitelný s Kristovým učením*. Kristus mluvil k masám lidu, chtěl ulehčit jejich útrapy a proto křesťanství sebe krutěji pronásledované, nakonec zvítězilo nad nositeli otrokářské moci. Úcta k lidské práci, úsilí o to, aby bylo úplně odstraněno člověka nedůstojné vykořisťování práce jednoho bližního bližním druhým, zvyšování životní úrovně všech na této zemi, zabraňování válkám, hladu, hospodářským krisím, nezaměstnanosti, spravedlivé rozdělování národních důchodů, služba národních hospodářství obecnému lidu, odměňování člověka podle jeho zásluh a pak podle jeho potřeb, svoboda všech bez hospodářských pout, péče o kulturní statky lidu, odstranění tříd a kletby nouze — toto všechno je v jasném souladu s Písmem. Povýšit člověka z prachu utrpení, kalu a bídy, do níž jej zvláště strhávaly války, jako produkty sobeckých hospodářských zájmů, je v intencích Písma. *Smyslem rovnosti před Bohem je rovnost před lidmi*, má-li mít náboženství, především křesťanské náboženství, reálnou a životnou hodnotu.

Právě člověk vřele nábožensky cítící nemůže schvalovat jakékoli donucování a vyhrožování v oblasti náboženství. Lidstvo už pro náboženské spory prolilo tolik krve, že *svoboda svědomí a vyznání náboženského*, kterou moderní stát

zaručuje přímo v základním svém zákoně, v ústavě — a činí tak i stalinská ústava socialistického státu — je čímsi nezadatelným, je kusem právní kultury. Donucování v náboženské sféře nezískává, ale odpuzuje.

Vatikánským dekretem se potvrzuje souvislost a spojitost papežské politiky s imperialismem. Bez opory amerických imperialistů nebyl by se mohl Vatikán odvážit vydat dekret proti komunismu.

A skutečně v anglo-americkém světě imperialistickém vždycky a v prvé řadě byl a je subsumován pod pojem neamerické činnosti, pod pojem podvratných organizací a pod odborářskou politiku, komunismus a zase komunismus. *Ickes*, bývalý ministr vnitra, prohlásil, že amerického občana poníží pozorovat, jak „jeho vláda jedná jako vyděšený králík“. „Máme před sebou,“ píše *Ickes* 10. prosince 1947 v listě »*New York Post*«, „zábavnou podívanou, jak se nejmocnější země na světě třese před jediným, jen šeptem proneseným slovem »komunista« . . . Občanovi, který je odsouzen bez vyšetřování, jen na základě jednostranných výpovědí, a kterému bylo odepřeno setkat se tváří v tvář se svým žalobcem, nepomůže, ukáže-li se mu snímek Listiny práv. V těchto neklidných dobách má každý právo ne na stín práv, nýbrž na skutečná práva na obranu svého dobrého jména a pověsti.“

V imperialistických státech jsou pod různými záminkami inscenovány *procesy proti komunistům*. Významný je proces proti dvanácti předákům Komunistické strany Spojených států severoamerických. K protestním projevům, k nimž v civilisovaném světě došlo v boji za svobodu v Americe a za mír ve světě, se připojila také Jednota československých právníků.

V procesu se zneužívá *Smithova zákona* z r. 1940. Má se stíhat násilí bez mocenského zásahu, bez násilí. V procesu běží o odsouzení mírumilovné ideologie světového názoru, vědeckého socialismu. K trestnosti stačí uznávání vědeckého názoru.

Je to hodně dávno, co byli křesťané pro svůj světový názor

odsuzováni římským imperiem pro zločin, nazývaný *crimen laesae maiestatis*. — Je to dávno, co byli vědci odsuzováni kacířskými soudy pro výsledky svého vědeckého bádání, pro výsledky, které se nesrovnávají s vírou oficiálně, úředně hlásanou. — Píše se rok 1949 a komunisté jsou v Americe odsuzováni pro vědecký socialismus. — Je trpkou člověku, když to musí právně a právně historicky konstatovat.

Když postavíme vedle sebe prohlášení nezávislosti Spojených států severoamerických, tedy akt zajisté posvátný všemu americkému lidu, na straně jedné a na straně druhé stanov *Komunistické strany Spojených států*, obžalobu a *Smithův zákon*, jak jej vykládá obžaloba na komunistické předáky v USA, dojdeme k závažnému zjevu: jsou to stanov *Komunistické strany Spojených států*, které jsou v souladu s prohlášením nezávislosti a je to obžaloba a její výklad *Smithova zákona*, které tomuto prohlášení odporují.

I když směřuje proti jednotlivcům, je celá vnitřní i zahraniční politika imperialistických států zacílena proti socialistické velmoci, proti *Svazu sovětských socialistických republik*.

Jsou to právě Spojené státy severoamerické, jež vznikly revolučním aktem, ve kterém americký lid prohlášením nezávislosti vyvodil důsledky ze všech křivd, spáchaných na něm anglickým králem. Národy bývalého carského státu měly právo svrhnout revolučně otrokářský režim carský. A čím vykročila do světa *Velká říjnová socialistická revoluce* v Rusku v oblasti zahraniční politiky? Prvním jejím aktem na tomto poli byl slavný *Dekret o míru*. Tento dekret současně s *Dekretem o půdě* přijal druhý všoruský sjezd sovětů v noci ze 7. a 8. listopadu 1917 — v prvních hodinách po tom, co byla svržena kontrarevoluční vláda měšťácká a co převzali politickou moc dělnické a rolnické sověty a vojenští zástupci. *Dekret o míru*, jako jeden z prvních aktů sovětských, je přímo symbolický pro přímou a neochvějnou cestu *Sovětského svazu* za mírem.

Vítězná sovětská moc se v *Dekretu o míru* obrátila na ná-

rody a vlády válčících zemí a navrhla jim okamžité uzavření příměří a jednání o mír. Dekret o míru je historický také proto, že je adresován netoliko vládám, ale i třídně uvědomělým dělníkům Anglie, Francie a Německa. Třídně uvědomělé dělnictvo anglické, francouzské a německé se v dekretu vyzývá, aby pomohlo ruskému pracujícímu lidu „úspěšně dovést věc míru a zároveň věc osvobození pracujících a vykořisťovaných mas obyvatelstva od jakéhokoli otroctví a od jakéhokoli vykořisťování“.

Dekret o míru je prodchnut ideou proletářského internacionalismu, jeho nejvlastnějším obsahem je boj za mír, za osvobození pracujících a vykořisťovaných z kapitalistického jařma. Tímto zahraničně politickým aktem vstupuje do mezinárodní politiky nový činitel — *proletářský, socialistický internacionalismus*.

Druhou světovou válkou byla rozmetána hlavní ohniska fašistické reakce: fašistická Itálie, nacistické Německo a militaristické Japonsko. Krise koloniálního imperialismu byla zostřena a osvobozenecá hnutí koloniálních a polokoloniálních národů jsou na postupu. Denně vzrůstá význam Sovětského svazu jako síly pevně stojící za demokracií a trvalým mírem. Velmi významným výsledkem druhé světové vojny je vznik nového státního zřízení — *lidové demokracie* v zemích střední a jihovýchodní Evropy. V těchto zemích se uskutečňuje přechod k socialismu a kladou se základy netoliko mírových, nýbrž přátelských a bratrských vztahů mezi národy lidově demokratických republik. Národnostní problémy už nejsou sopečnou půdou pro spory, intervence a války.

Lidové demokracie jsou také terčem soustředěného útoku imperialistického. Existence mohutného Sovětského svazu a socialistické pouto ideologické mezi lidovými demokraciemi navzájem a vůči Sovětskému svazu vytváří sílu, která přesvědčuje lidstvo, že rozpory starého řádu společenského, s nímž už nemůže lidská pospolitost vpřed, jsou řešitelné mírovou a pokojnou cestou k prospěchu nejšířších lidových mas. Kdysi snad utopie, dnes makatelná skutečnost.

Na budovatelskou práci lidových demokracií odpovídají imperialisté zvláště obchodní a mezistátní diskriminací.

Vedle socialistického zaměření, na které jsme hrdi, vyčítají zastánci starého pořádku lidovým demokraciím *revolučnost a nepravnost*. Především k té revolučnosti. Vývoj revolučními skoky se vyskytoval snad ve všech civilisovaných zemích. Nikoho nenapadá vyčítat to Anglii, Francii nebo Spojeným státům severoamerickým, které se přímo zrodily z revolučního odboje; k prohlášení neodvislosti nedošlo podle anglických zákonů. S juristickým formalismem by byli nikdy nezaložili obyvatelé kolonií samostatné soustátí. S juristickým formalismem nevystačíme ani při problému, zda ten či onen stát je státem právním.

Světová veřejnost měla živý zájem o trestní proces, který proběhl v červnu letošního roku ve švýcarském Winterthuru. Proces byl namířen proti lidové demokracii rumunské. Šlo při něm o právní povahu rumunského státu a tím nepřímou o *právní povahu lidových demokracií vůbec*. Obžaloba popírala právnost rumunského státu lidově demokratického.

Už podle ústavy vytvořila rumunská lidová demokracie zákony. Její zákony se opírají o moc, která nutí rumunské občany, aby zákonů dbali. Všechny zprávy o Rumunsku svědčí neklamně o tom, že rumunský státní lid vyvíjí úspěšné úsilí o to, aby se zákony, které si dal, skutečně zachovávaly. Základní zákon, rumunská ústava, zachycuje účel právního řádu tak, že snese velmi přísnou kritiku. Právní řád lidové demokracie rumunské směřuje k vyššímu stupni svobody a k povznesení úrovně všeho rumunského lidu. Lidově demokratické Rumunsko je právním státem; to nemohl vyvrátit ani winterthurský proces.

Lidové demokracie podle vědeckých poznatků marx-leninských o zákonech společenského vývoje nezahalují a neživotně nepopírají *třídní ráz právního řádu*. V tom je také jejich síla, jejich právní řády jsou pravdivější a spravedlivější. Jakákoli nadtřídnost nebyla a není možná, dokud budou existovat antagonistické třídy, usilující o moc ve státu.

V lidových demokraciích právní řád slouží většině státního lidu, je proto demokratičtější. Nové zákony se tvoří s vyššího hlediska morálního a z vyššího pojetí lidských práv. *Právnost státu* nespočívá ve formalistickém pojmání jeho zákonů, aniž by se přihlíželo k jejich obsahu. Na některé juristické eskamotáže v imperialistických rádech, eskamotáže poškozující velké masy lidí, jsem ukázal v tomto referátě. Takovéto eskamotáže nejsou možné v právním řádu lidově demokratickém, směřujícím ke svobodě každého člena pospolitosti, k opravdové jeho svobodě a ke spravedlnosti rozdělovající všem stejně podle zásluh a po případě podle potřeb. V tom spočívá pokrokovost právních řádů lidově demokratických. Stupňovaná péče o člověka je jedním pólem, kdežto druhým pólem starosti o „svobodu“ je vyhlazovací válka pomocí „hospodárného a šetrného“ prostředku atomové bomby.

Generalissimus *Stalin* prohlásil ve zdravici Moskvě, při oslavách osmistiletého výročí jejího založení:

„*Moskva* není dnes jenom iniciátorkou budování nové sovětské demokracie, zavrhuje jakoukoli přímou i nepřímou nerovnoprávnost občanů, pohlaví, rasy, národnosti a zabezpečující právo na práci a právo na stejnou mzdu za stejnou práci. *Moskva* je zároveň praporem boje všech pracujících na světě, všech utiskovaných ras a národností za osvobození od nadvlády plutokracie a imperialismu. Je nepochybné, že bez takovéto politiky by se *Moskva* nemohla stát střediskem organizace družby národů a jejich bratrské spolupráce v našem mnohonárodnostním státě.

„... zásluhou *Moskvy* je i to, že je heroldem boje za pevný mír a družbu mezi národy, heroldem boje proti rozněcovatelům nové války. Pro imperialisty je válka nejvýnosnějším zdrojem příjmů a není proto divu, že se agenti imperialismu všemi prostředky snaží vyprovokovat novou válku. Zásluha *Moskvy* spočívá v tom, že neúnavně odhaluje rozněcovatele nové války a shromažďuje okolo praporu míru všechny mírumilovné národy.“

Zle se přepočítali ti, kdo očekávali, že Sovětský svaz bude druhou světovou válkou oslaben. Vedle zeměpisných a vůbec přírodních podmínek, jež se nezměnily v neprospěch socialistického státu, tu mocně zapůsobilo *zocelené vlastenectví sovětského lidu* a světový názor marxismu-leninismu, který vystupňoval budovatelské nadšení sovětských národů přímo v heroismus. Na jednom okraji města nebo vsi nacistická helma dokončovala dílo zkázy, zatím co ještě za výbuchů střel na druhém okraji již pracovaly lopaty, krumpáče, kladiva skoro jako symbol tvořivého mírového života. „Země, kde zítra znamená včera.“

Které jsou ty mírumilovné síly na světě? Jsou to síly protiimperialistické. Základnou tohoto tábora je *Sovětský svaz a země lidové demokracie*. Protiimperialistický tábor se opírá o dělnické a demokratické hnutí ve všech státech, zejména o komunistické strany ve všech zemích, o bojovníky národně osvobozených hnutí v koloniálních a závislých teritoriích, o podporu všech pokrokových demokratických sil, které jsou v každé zemi. Cílem tohoto tábora je boj proti nebezpečí nových válek a imperialistické expansi, upevnění demokracie a vykořenění zbytků fašismu.

Je vůbec možné podle buržoasní a zvláště imperialistické mentality hodnotit příslušníka kolonie jako člověka a dokonce jako sílu vedoucí k pokroku, svobodě a míru? Vidíte, jak nový poměr k práci vytváří nového člověka, člověka zbaveného lživého nánosu minulosti, člověka svobodného, šťastného a chápajícího plně potřeby bližního, jeho právo na svobodu a spokojenost. Hrdinný lid demokratické Číny, Polynésie, Vietnamu, osvobozené partyzáni, ti všichni jsou bojovníky za pokrok a mír. I lid Koreje, toužící po svobodě a sociální spravedlnosti, zasluhuje si, aby byl čestně počítán do protiimperialistického tábora.

Na *Německu* jako na ústředním problému světové politiky živelně cítíme, zejména my, Češi a Slováci, jak hluboko poklesla měšťácká ideologie a jak vysoko ji převyšuje důsledně mírové a lidsky ušlechtilé úsilí Sovětského svazu.

Mezinárodními smlouvami a konferencemi byly vytyčeny základy poválečného režimu v Německu. Byl stanoven politický a hospodářský smysl okupace: potrestání válečných zločinců, denacifikace, demilitarisace, eliminace válečného potenciálu, reparace, dekartelisace, pozemková reforma, demokracisace, zvláště v soudnictví, zajištění životní úrovně německého lidu.

USA, Anglie a Francie znovu a znovu a zásadním způsobem porušují smluvní závazky. Sovětský svaz trvá na sjednaných vztazích neochvějně. Imperialisté, nerespektující ani své vnitrostátní právní řády, přímo otrásají *základy mezinárodního práva*, základy uznávanými buržoasní pravovědou a vtělenými v princip: „Pacta sunt servanda“.

Je to Sovětský svaz, jenž musí imponovat všem poctivě smýšlejícím lidem *celého světa*. Sovětský svaz se opírá o *mezinárodní právo*. I to je skutečnost, která posiluje důvěru lidstva v mír.

V únoru 1949 vydal výbor *Mezinárodního sdružení vědeckých a duševních pracovníků* spolu s výborem Mezinárodní demokratické federace žen a v souladu s ostatními pokrokovými a protiimperialistickými mezinárodními masovými organisacemi *výzvu k uspořádání světového sjezdu za mír*. Za necelé dva měsíce se přihlásilo k obraně míru více než šest set milionů lidí celého světa.

Na jejich popud byl svolán na *20. duben do Paříže světový sjezd obránců míru*. Tento sjezd probíhal společně ve dvou nedílných částech v *Paříži* a v *Praze*. Sjezd splnil po všech stránkách své poslání. Vyjádřil to, co cítí zdrcující většina lidstva celého světa, vyjádřil odpor k válce a k válečné politice. Sjezd vyjádřil, že hromadné a soustavné ničení a vybíjení lidí není žádným řešením základních problémů lidské pospolitosti. Lidstvo se nemůže žít výrobou válečného materiálu, výrobou prostředků na své vybíjení.

Ve všech částech zeměkoule se chystají *mírové dny* a probíhají *konference obránců míru*. Všesvazová konference obránců míru v Moskvě proklamovala hrdost sovětského člo-

věka na to, že velká socialistická vlast vždycky byla a je mohutnou záštitou mezinárodní bezpečnosti, strážcem míru. Národy celého světa vědí, že na míse vah v letech druhé světové války ležela nejen přítomnost, ale i budoucnost a že za svou záchranu před zničením a otroctvím vděčí nesmírnému hrdinství sovětského lidu.

V neděli 11. září 1949 byl v *Mexiku* zakončen *sjezd obránců míru amerického kontinentu*. Na závěrečném jeho zasedání byla přijata resoluce a manifest. Manifest vypočítává nebezpečí pro mír a vyzývá americký lid k bdělosti proti válečným přípravám. Politika válečného štvání nezabrání hospodářské krizi a rozdílné společenské systémy nemohou být překážkou mírového spoluzítí různých národů. Všeame-
rické hnutí na obranu míru musí spolupracovat s obdobnými hnutími na ostatních kontinentech prostřednictvím stálého výboru obránců míru v Paříži.

Světová mládež, která by na svých bedrech nejtěživěji nesla válečné dobrodružství, přihlásila se Světovou federací demokratické mládeže k míru a demokracii. Z hloubi srdce si přeje, aby se setkal s plným zdarem jednotný boj mládeže a poctivých lidí celého světa za vítězství míru a demokracie na zemi.

Ve Francii probíhá s význačnou odezvou mezi lidem mírový plebiscit a mírová akce, která vyvrcholí *dne 2. října*, v den, který byl stanoven *mezinárodním Dnem míru*.

K tomuto dni se spontánně přihlásil i lid Československa. Součástí *tradice československého lidu je pokrokovost a mírumilovnost*. Už po říjnové revoluci z r. 1918 si dal československý státní lid v čelo únorové ústavy z r. 1920, že chce být mezi národy členem vzdělaným, mírumilovným, demokratickým a pokrokovým. Po květnové revoluci z r. 1945 je v ústavě 9. května v prohlášení československého lidu upřímné, poctivé a slavnostní přihlášení se k přátelství se *všemi mírumilovnými národy světa*.

Pokrok a mír cestou k socialismu proniká celý právní řád lidové demokracie československé. V tomto znamení budu-

jeme svůj lidově demokratický právní řád ve všech jeho oblastech, ať už jde o plánované hospodářství, o budování jednotné soustavy školské, o budování lidové armády, o velké kodifikace justičních zákonů, o lidovou správu.

Z toho všeho vyplývá docela samozřejmě *úkol československých právníků* lidově demokratických v boji o pokrok a mír. Na tomto sjezdu jde o to, aby se českoslovenští lidově demokratičtí právníci přihlásili *manifestačně* mezi nadšené a neúnavné budovatele československé lidově demokratické vlasti a tím mezi obránce míru, ve smyslu hesla presidenta Klementa Gottwalda: „Buduj vlast — posílíš mír.“

E. ZEJDIN

náměstek předsedy nejvyššího soudu SSSR

Draží přátelé!

Dovolte, abych vám, účastníkům sjezdu právníků lidově demokratického Československa, jménem sovětských právníků vyřídil přátelský pozdrav a přání zdaru k uspořádání vašeho sjezdu, směřujícího k rozvoji a posílení nové socialistické zákonnosti a socialistického řádu, které jsou jedním z nejdůležitějších podmínek ve vaší budovatelské práci pro socialistickou přestavbu země.

Historické vítězství Sovětského svazu nad německým fašismem osvobodilo země střední a jihovýchodní Evropy a otevřelo pracujícím těchto zemí cestu k socialistickému rozvoji.

Tato cesta demokratického rozvoje, na kterou se dalo nové Československo a jež se úspěšně provádí pod vedením lidově demokratické vlády a presidenta Gottwalda, jest jediné správnou cestou, neboť zaručuje národní nezávislost, vzestup hospodářství, rozkvet vědy a kultury. Jedině tato cesta posiluje přátelství národů a přátelství národů je velikou věcí a zárukou pokojné budovatelské práce.

Pracující země lidové demokracie sklízají první plody svého pracovního úsilí. Přejítí důležitých odvětví hospodářských do rukou lidu, používání principů plánovitého rozvoje, vytvořily nezbytnou základnu pro vzrůst hospodářství a blahobytu lidových mas. Věda, technika, literatura a umění byly postaveny do služeb pracujícího lidu.

Těchto úspěchů bylo dosaženo v první řadě díky úsilí dělnické

třídy, která stojí v čele pracujících mas, těchto úspěchů bylo dosaženo proto, že společenský a hospodářský život byl demokraticky přetvořen v důsledku oné nezištné bratrské pomoci, kterou SSSR prokazoval a prokazuje zemím lidové demokracie. Vzrůstající přátelství mezi národy SSSR a zeměmi lidové demokracie posiluje jich mezinárodní situaci a dovoluje národům těchto zemí s jistotou jít vpřed po cestě socialistického rozvoje.

Vzrůst a posílení sil demokracie a socialismu je zcela zákonitý historický postup společenského vývoje a třeba by se tábor reakce pokoušel ho zastavit, je nemožné ho zastavit, jako je nemožné zvrátit zpět pohyb historie.

Poměrně klidný rozvoj zemí lidové demokracie ve věci jejich socialistické přestavby nikterak neznamena, že upevnění nových společenských poměrů a ustanovení nového společenského zřízení se bude dít zcela hladce, bez živlů třídního boje.

Nikoli, tak tomu v životě nebývá. Jak ukazuje zkušenost socialistické výstavby v SSSR, kapitalismus klidně nevrůstá v socialismus, nýbrž je likvidován a ničen cestou třídního boje. Země lidové demokracie ve svém vývoji procházejí a projdou řadou etap, podle toho, jak se bude měnit vzájemný poměr sil tříd, při čemž se úloha dělnické třídy, jakožto nejdůležitějšího bojovníka za socialismus, který bojuje pod vedením komunistické strany — v průběhu socialistického rozvoje — nutně zvyšuje. Bez této podmínky nemůže být úspěšné socialistické výstavby.

Mám za to, že přítomným zde právníkům není neznámo, že ve vytvoření nového společenského zřízení a nových výrobních vztahů hraje nemalou úlohu rozvoj nové socialistické zákonosti, socialistického právního řádu, jakož i nové morálky a zásad socialistického soužití.

Jednou z nejdůležitějších vašich úloh je vypracování nových zákonů a nových kodexů ve všech otázkách právní úpravy.

Mluvíme-li o zákonosti, musíme mít na zřeteli konkrétní zákonost, vyjadřující zájmy určité třídy. V jednom ze svých proslulých řekl soudruh Stalin, že za otroctví zákon „dovoloval

otrokářům zabíjet otroky“. Za nevolnictví „zákon dovoloval prodávat nevolníky“. Za kapitalismu „zákon“ dovoluje „toliko“ obětovat pracující nezaměstnanosti, bídě a smrti hladem.

Socialistická zákonost se od kořene liší od „zákonosti“ či přesněji řečeno imperialistických států. Sovětská socialistická zákonost SSSR je zákonost stanovená sovětskou vládou v důsledku Veliké říjnové socialistické revoluce v zájmu pracujících. Soudruh Stalin v rozhovoru s anglickým spisovatelem Wellsem řekl „nová vláda vytváří novou zákonost, nový řád, který je revolučním řádem“ a dále soudruh Stalin pronesl „nestavím se za každý řád, stavím se za takový řád, který odpovídá zájmům dělnické třídy“.

Kromě toho je nutno mít na zřeteli, že zákonost není něčím ustrnulým a neměnným. S rozvojem nového zřízení se mění příslušně i úkoly socialistické zákonosti.

Tak v SSSR v prvních etapách sovětská socialistická zákonost hrála velkou úlohu v boji za vytvoření základů socialistického hospodářství. Po vítězství socialismu ve všech sférách národohospodářského života, s likvidací vykořisťovatelských tříd a se zničením vykořisťování člověka člověkem, s výstavbou socialistické společnosti — stojí před sovětskou socialistickou zákoností nové úkoly směřující k dobudování socialistické společnosti a k postupnému přechodu od socialismu ke komunismu. Stalinská ústava pozvedla do veliké výše úlohu sovětského zákona v socialistické výstavbě.

Soudruh Stalin, mluvě o návrhu ústavy, zdůraznil, že je do ní vložena celá prošlá cesta a souhrn vydobytých vymožeností, při čemž zvláště se zmínil o ohromném významu a velikosti zákonosti za vítězného socialismu.

Naproti tomu měšťácká zákonost jakožto zákonost upadající třídy je nyní v úpadku. Za imperialismu, když třídní boje nabývají stále ostřejšího rázu, imperialistické kruhy rozhodně ničí ubohé zbytky tak zvaných měšťáckých demokratických svobod a zjevně provádějí fašisaci celého státního aparátu. Měšťáctvo se zříká zákonosti buržoasní, kterou vytvořilo, a ve strachu ze svých národů stále více přechází k zjevným

methodám teroristické fašistické diktatury. Ale to není známka síly, nýbrž slabosti, je to známka toho, že měšťáctvo již nemůže vládnout po staru, je to známka toho, že pracující masy nechtějí žít po staru, tím spíše, že mají příklad jiného života, který jim ukazuje Sovětský svaz a země lidové demokracie.

Bojce se lidových mas svých zemí, měšťáčtí politikové západní Evropy se účastní dobovačných plánů amerického imperialismu, zrazují národní zájmy a národní nezávislost. Každý projev pracujících mas, směřující k zlepšení jejich životních podmínek a k omezení nenasytných choutek monopolů, posuzují imperialističtí dravci jako projev komunismu.

Kapitalismus prožívá svou všeobecnou krizi, jeho vývoj jde důsledně po sestupující linii. Kapitalismus se zmítá jako raněné dravé zvíře a za cenu krve milionů se pokouší oddálit svou záhubu. Váleční štváči potřásají atomovou pumou, provokují konflikty, pomlouvají a nesou pochodeň nové války, pozorující, z kterého konce by mohli roznítit nový světový požár. Tisk imperialistického tábora denně křičí o nutnosti nové války. Literatura, film, radio hledí obelstít národy, a proto není nyní lepší úlohy než boj za mír. Je nutno organisovat, řekl soudruh Stalin, rozsáhlou protipropagandu proti štváčům do nové války, aby ani jedno jejich vystoupení nezůstalo bez náležitého odporu, aby současně byli odhalováni štváči vojny a nedávala se jim možnost zneužívat svobody slova proti zájmům míru.

Při svých pokusech oslabit frontu míru a demokracie využívají imperialisté všech temných sil reakce. Reakční manévr Vatikánu, který vydal dekret o církevní exkomunikaci komunistů a jich příznivců, byl vypočítán na to, aby odtrhl pracující katolíky od ostatní masy pracujících a aby rozvrátil některé komunistické strany. Tento pokus Vatikánu byl současně odhalen jako politická diverse. Soudní proces v Budapešti ve věci Rajko-Laszló a jeho společníků rovněž se vši zřejmostí odhaluje spiknutí imperialistů proti míru, proti svobodě a nezávislosti nejenom Maďarské lidové republiky, ale i proti jiným zemím lidové demokracie.

Imperialistický tábor se pokouší všemi prostředky změnit mezinárodní poměr sil ve svůj prospěch. Úděl Maďarska podle úmyslu imperialistů měly sdílet i jiné země lidové demokracie.

Tento soudní proces rovněž definitivně odhalil kliku Titovu jakožto agentů imperialistických výzvědných služeb. Soudní proces ukázal, že fašistická klika Titova je hlavní původce plánů reakčních kruhů USA a Anglie proti zemím lidové demokracie a věci míru. Odhalení těchto špionů znamená nezdar plánu imperialistů na Balkáně. V notách sovětské vlády je ukázána cesta bělehradských zrádců. Tato cesta přivedla kliku Titovu k dohovoření se s imperialisty a k plné její kapitulaci před požadavky imperialistů. Fakta se vši jasností svědčí o tom, že režim v Jugoslavii zavedený je režim fašistický a gestapácký.

Jak známo, všesvazová konference zastánců míru v Moskvě byla názornou demonstrací lásky sovětského lidu k míru a rovněž projevila jeho pevnou vůli hájit věc míru.

Sovětský lid pod vedením svého velikého vůdce soudruha Stalina s jistotou buduje komunistickou společnost. Sovětský lid je životně interesován na pevném a trvalém míru, jak na tom má zájem i celý tábor míru, pokroku a demokracie. Na všesvazové konferenci zastánců míru v Moskvě po kongresu míru v Paříži a v Praze znovu se mohutně ozval hlas národů pro obhajobu míru. Sovětští lidé budou aktivně bojovat, aby odvrátili válku.

Soudruh Stalin již v r. 1939 řekl: „V naší době není jen tak lehko utrhnout se ze řetězu a vřítit se přímo do války bez ohledu na smlouvy různého druhu, bez ohledu na společenské mínění. Měšťáckým politikům je to dostatečně dobře známo.“

Proto útočníci hledí zpracovat společenské mínění, rozleptat uvědomění národů a postavit nejmírumilovnější zemi — SSSR — do role útočníka, neboť v Sovětském svazu vidí hlavní překážku, aby vydobyli světové panství.

Avšak příliš mnoho poznaly a přežily národy, aby uvěřily lživé propagandě válečných štváčů.

Draží přátelé! Události znovu a znovu ukazují, že na mezinárodní aréně jsou dva tábory, dva politické směry — tábor míru, pokroku, demokracie, který roste, sílí, prospívá, kterému náleží budoucnost, a tábor temné reakce a nepřátel pokroku, tábor těch, kteří nesou pochodeň války, který se stále ještě pokouší za jakoukoli cenu a jakýmikoli prostředky oddálit svou záhubu.

Tábor socialismu a demokracie působí jednomyslně a společně proti společnému nepříteli, v imperialistickém táboře však není a nemůže být jednotnosti zájmů, neboť, jak řekl soudruh Stalin: „Kapitalistický svět se rozžírání celou řadou vnitřních rozporů, které dělají kapitalismus bezmocným.“

Národy zemí demokratického tábora směle hledí vpřed, nebojí se o svůj zítřejší den. Miliony lidí ve všech zemích světa vždy více jsou přesvědčeny o tom, že spojující svoje síly a opírající se o SSSR, mohou s úspěchem se postavit proti plánům imperialistů o rozpoutání nové světové války.

Život je veliký učitel. Druhá světová válka a události posledních let naučily národy mnohému. V celém světě rostou demokratické síly, v jichž předvoji jde veliký Sovětský svaz.

V životě, v historii je nutné jen to, co roste, rozvíjí se a sílí. Toliko tomu náleží budoucnost. V růstu a v upevňování sil demokratického tábora, v úspěších zemí lidové demokracie, které se daly na cestu socialistického rozvoje, ve vítězném budování komunismu v SSSR, lidstvo vidí, že věk kapitalismu skončil, že socialismus a demokracie jsou nepřemožitelné, že všechny cesty historického vývoje vedou ke komunismu.

Před právníky Československa stojí veliké úkoly, směřující k posílení lidové demokratického právního řádu, k organizaci všech článků justice na podkladě boje za vytvoření základů socialismu, úkoly směřující k rozvoji právní vědy založené na marxisticko-leninské teorii, k přípravě a výchově kádru justice, plně oddaných lidu a lidové demokratickému státu.

Dovolte, draží přátelé, abych vám ještě jednou přál zdaru v provedení tohoto historického pro vás sjezdu právníků vaší obnovené země, která se pevně dala na cestu k socialismu.

Resoluce sjezdu čs. právníků

Skvělé vítězství Sovětského svazu ve druhé světové válce přineslo našim národům obnovení svobody a umožnilo, aby lid s dělnickou třídou v čele vzal vládu pevně do svých rukou. Vymoženosti květnové revoluce a porevolučního vývoje, zajišťující našemu lidu práci, stále zvyšování životní úrovně a klidný a šťastný život, se staly předmětem stupňujících se útoků měšťácké reakce, které vyvrcholily v únoru 1948 pokusem o rozbití Národní fronty, o odstranění lidové demokracie a o návrat ke kapitalismu. Únorová politická krize byla vyřešena ústavní cestou v soulase s parlamentními tradicemi našeho politického života. Únorové vítězství lidu vedlo k podstatnému upevnění lidové demokratického zřízení, které bylo stvrzeno přijetím Ústavy 9. května, jež je pevným podkladem našeho dalšího právního vývoje. Na tomto podkladě bude uskutečněna generální linie budování socialismu, kterou vytyčil IX. sjezd Komunistické strany Československa, vedoucí složky Národní fronty. Nedávné rozhodnutí vlády o uvolnění chlebovin, mouky a bramborů je dalším významným krokem k postupnému odstranění vázaného hospodářství a znamená další zvýšení životní úrovně našeho lidu. Spolu s výsledky prv-

ních měsíců 5letého hospodářského plánu je přesvědčivým důkazem rychlého hospodářského vzestupu našeho státu.

Právníci na všech úsecích práce se hlásí tak jako ostatní pracující nadšeně k lidově demokratickému zřízení a k budovatelské práci při socialistické přestavbě naší vlasti. Stojíme pevně v řadách demokratických sil ve světě v boji za trvalý mír proti imperialismu a proti podněcovatelům války. Odsuzujeme pokusy imperialistů využít práva a právníků pro své kořistnické zájmy. Odsuzujeme porušování mezinárodních dohod uzavřených v době společného boje velmocí proti hitlerovskému fašismu a jeho spojencům, protestujeme proti záměrnému podporování fašistických živlů a proti křísení německého imperialismu, který ohrožuje naši národní samostatnost. S nadšením podporujeme houževnaté úsilí mohutného Sovětského svazu, který pod vedením velkého učitele pracujícího lidu celého světa generalissima Stalina kráčí v čele všech pracujících a pokrokového lidstva v boji za trvalý mír, nezávislost a svrchovanost národů a svobody lidu.

Čeští a slovenští právníci, jako věrní příslušníci československého pracujícího lidu a v pevném odhodlání věnovat všechny své síly k budování socialismu v boji za světový mír a v boji proti imperialismu a podněcovatelům nové války, se slavnostně zavazují

1. napomáhat každý na svém pracovišti k úspěšnému plnění a splnění 5letého hospodářského plánu, usilovat, aby veškerá jejich činnost přispívala k rozvoji výrobních sil a k prohloubení plánování, aby podněcovala nové metody práce, zejména socialistické soutěžení, posilovala socialistickou morálku a přispívala k výchově nového člověka;

2. napomáhat všemožně k rozšiřování a upevňování veřejného socialistického sektoru našeho národního hospodářství, k omezování a vytlačování kapitalistických prvků a chránit všechny formy společného vlastnictví;
3. s největším úsilím a v úzké spolupráci s ostatními pracujícími pracovat na urychlené výstavbě nového právního řádu, zvláště na vypracování velkých lidových zákonů. Nový, jasný, lidu srozumitelný právní řád musí nám pomáhat na naší cestě k socialismu a být bezpečnou závorou proti všem reakčním snahám;
4. dále upevňovat a zlepšovat náš demokratický státní aparát, aby zvládl všechny úkoly, kterým nám vyvstanou na cestě k socialismu, dbát o to, aby úřady sloužily lidu, úspěšně bojovat proti byrokratismu a formalismu, zajišťovat pokrokový výklad zákona tak, aby výkon práva nám pomáhal vpřed a nestal se brzdou;
5. ruku v ruce s ostatním pracujícím lidem důsledně chránit lidově demokratické zřízení a všechny vymoženosti naší revoluce. Zvýšit bdělost a ostražitost proti nepřítelům pracujícího lidu a socialistické výstavby, tvrdě a spravedlivě potírat všechny škůdce pracujícího lidu a lidově demokratické republiky;
6. neúprosně bojovat proti každému zneužívání náboženského citění našeho lidu a ústavně zaručené svobody vyznání a svědomí k úkladům o lidovou demokracii, o naše hospodářství a k protistátním akcím řízeným Vatikánem, který vystupuje jako cizí moc, nepřátelská našemu státu;
7. spolu se socialistickou přestavbou hospodářství přeměňovat právní nadstavbu na základě marxismu-leninismu,

navazovat na pokrokové tradice českého a slovenského právnictví, zvyšovat ideologickou úroveň našich právníků, prohlubovat a rozšiřovat vědeckou práci a bojovat proti všem zbytkům měšťáckého právního myšlení;

8. neustále rozšiřovat znalosti velkolepých úspěchů sovětského právnictví a používat zkušeností Sovětského svazu a zemí lidové demokracie pro naše socialistické budování;
9. věnovat všechno úsilí výchově nové právnícké inteligence oproštěné od stavovského povýšenectví, všemožně podporovat výchovu právníků z řad pracujícího lidu, s nimi třídně a ideologicky spjatých;
10. plnit, prosazovat a obhajovat politiku Národní fronty v organizacích právníků a na všech úsecích právnícké činnosti;
11. posílit světovou frontu pokrokových sil, která pod vedením Sovětského svazu bojuje za mír a nezávislost národů proti imperialismu a válečnému štvání propagací akce mírového hnutí a odhalovat podlou zradu titovských a jiných přeběhlíků do tábora imperialistů.

Manifestačně prohlašujeme, že zachováme vždy neochvějnou solidaritu s dělnickou třídou a ostatním pracujícím lidem a že společně s ním vynaložíme všechny své síly pro blaho naší drahé lidově demokratické republiky a za vybudování socialismu v naší vlasti.

Ať žije Československá lidově demokratická republika, ať žije prezident republiky Klement Gottwald!

OBSAH

Úvod — Zdeněk Fierlinger	7
Adresa panu prezidentu republiky	11
Odpověď presidenta republiky	14
U presidenta republiky	16

Projevy:

JUDr Igor Daxner, předseda Jednoty čs. právníků	23
Antonín Zápotocký, předseda vlády	25
JUDr Alexej Čepička, ministr spravedlnosti	33
JUDr Vladimír Procházka, místopředseda NS	58
JUDr Josef Tureček, děkan právnícké fakulty Karlovy university	78
E. Zejtin, náměstek předsedy nejvyššího soudu SSSR	105
Resoluce	111

Pan prezident v rozhovoru se členy sjezdové delegace.

*Předseda vlády Ant. Zápotocký při projevu na manifestační schůzi
dne 25. 9. 1949*

Ministr spravedlnosti dr. A. Čepička při projevu

Místopředseda NS dr. Vlad. Procházka v rozhovoru se sovětským hostem E. Zejdinem

Děkan práv. fakulty Karlovy university dr. Jos. Tureček při projevu

Náměstek předsedy nejvyššího soudu v SSSR E. Zejđin při projevu

Sovětskí hosté: E. Zejđin, náměstek předsedy NS a prof. B. S. Maňkovsk.

Pohled na plenum

Za účasti předsedy Nár. shromáždění, představitelů vlády a jiných čestných hostů zahajuje předseda Jednoty čs. právníků dr. Igor Daxner první den sjezdového zasedání

Záběr z lóži čestných hostů

Ze skupiny cizích hostů

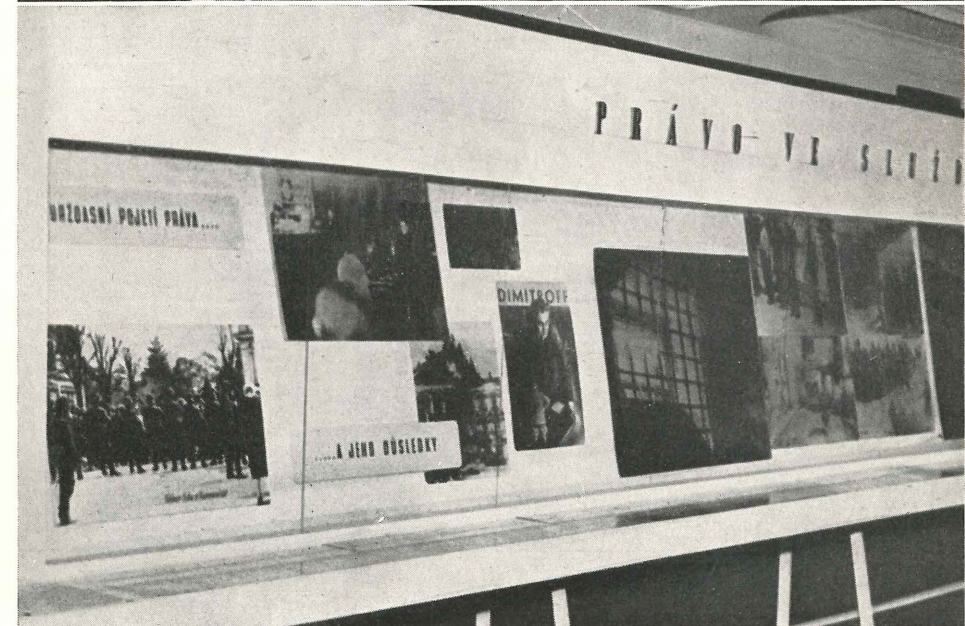
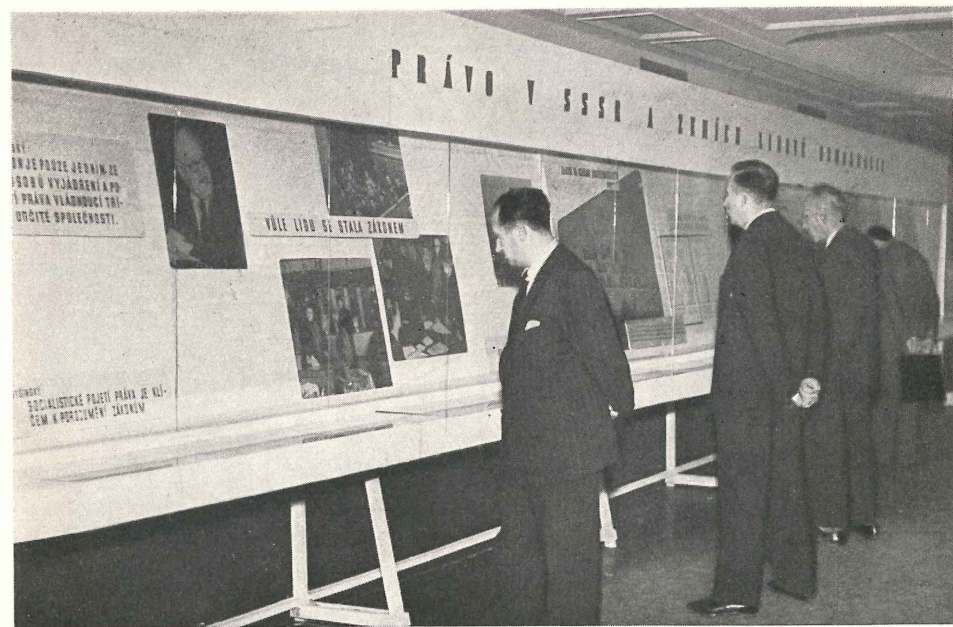
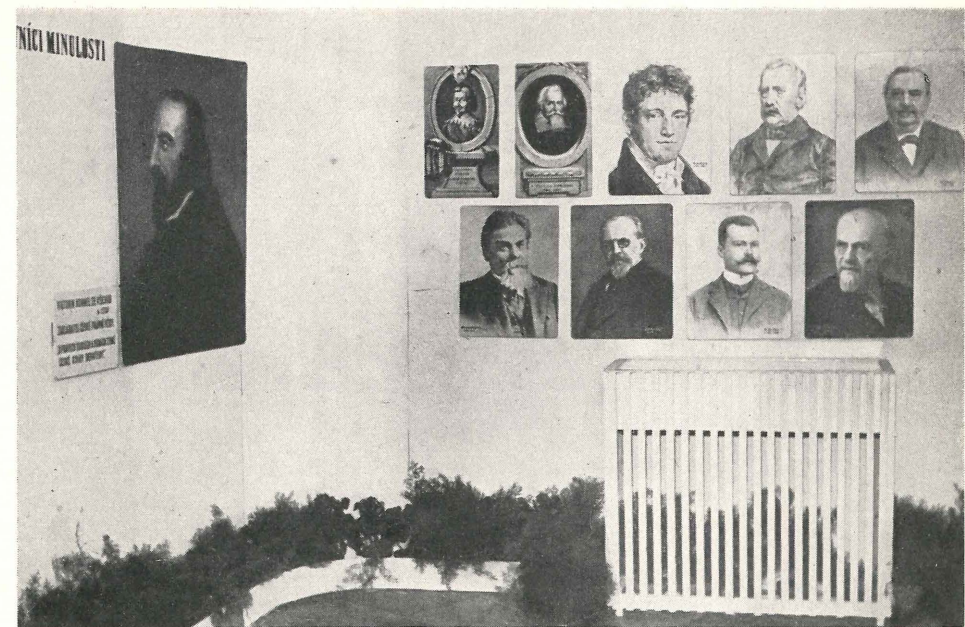

Sjezdovi delegáti — posluchači práv. školy pracujících

Pohled na předsednickou tribunu

Z výstavy

Záběry z výstavy

V KOPECKÝ:
...komunističtí právníci za první republiky byli hrdinní bojovníci za lidská práva. Právě z jejich řad vyšli dr. Sekanina a dr. Fleischer, kteří mučednický umírali v boji proti nacismu. Také tito komunističtí právníci připravili radostnou dnešní dobu....

Z výstavy: Pietní koutek

V. Kopecký: „...komunističtí právníci za první republiky byli hrdinní bojovníci za lidská práva. Právě z jejich řad vyšli dr. Sekanina a dr. Fleischer, kteří mučednický umírali v boji proti nacismu. Také tito komunističtí právníci připravili radostnou dnešní dobu...“

1949. 11.

Za socialistické právo!

MANIFESTAČNÍ SJEZD ČESKOSLOVENSKÝCH PŘÁVNÍKŮ
VE DNECH 23. — 25. ZÁŘÍ 1949

Uspořádali Štefan Rais, Alfred Dressler, Otakar Heráf, Jindřich Neuls.
II. vydání v listopadu 1949 vydalo ministerstvo spravedlnosti a mi-
nisterstvo informací a osvěty v nákladu 5000 výtisků. Písmem Antikva
č. 1 výtiskla knihtiskárna Orbis, n. p., v Praze. Cena 30 Kčs

1980

R 1972

R 93

REV15

REV25

ÚK PrF MU

3129S36311

381